

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

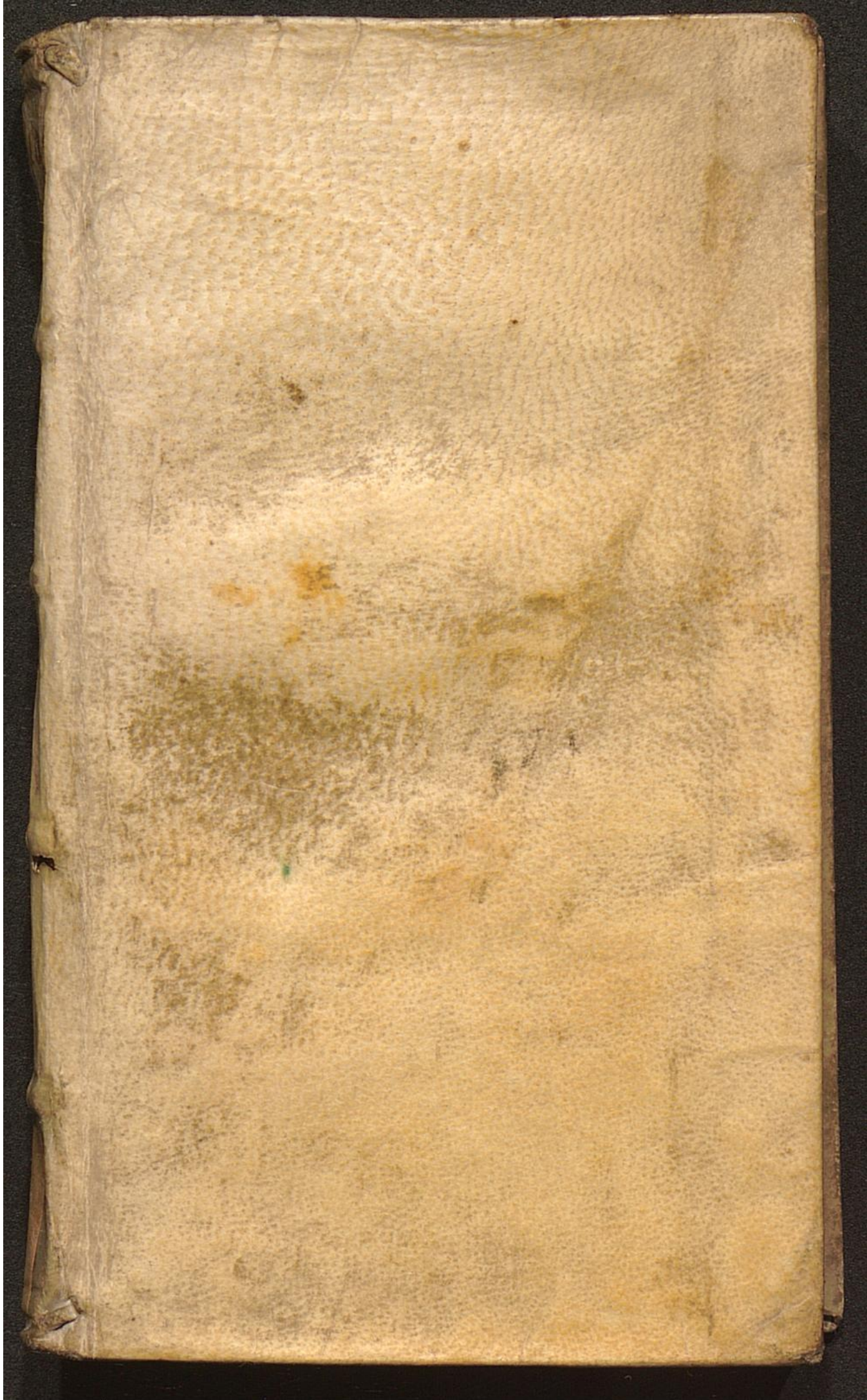
Assertionvm Theologicarvm Sfortiae Pallavicini Sacrae Theologiae Professoris in Collegio Romano Societatis Iesv. Libri Qvinque

De Sacramentis

Pallavicino, Sforza

Romæ, 1650

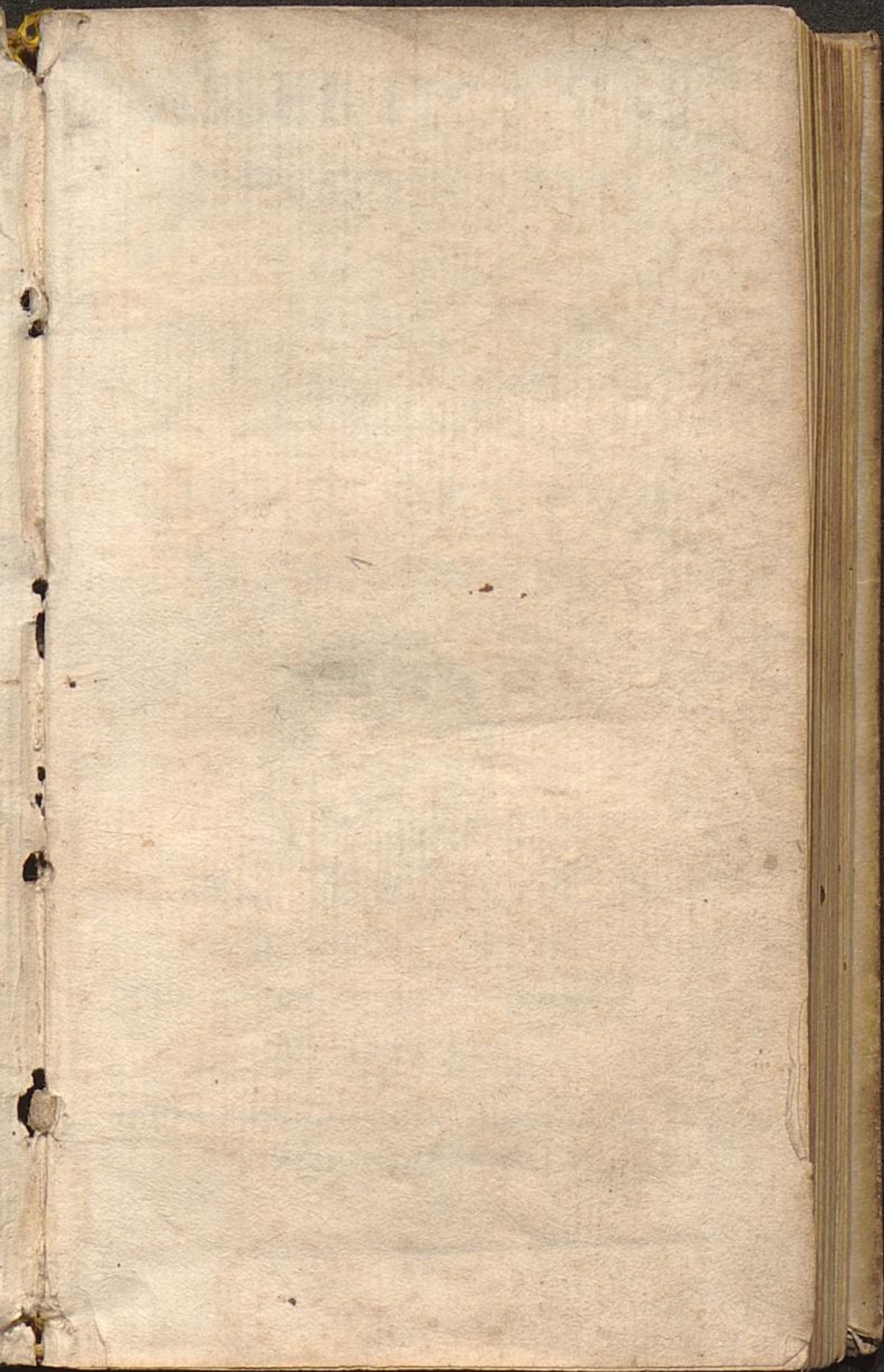
urn:nbn:de:hbz:466:1-38948

M. 443.

D 1

32.

ASSERTIONVM

THEOLOGICARVM

SFORTIAE PALLAVICINI

*Sacrae Theologiae Professoris
in Collegio Romano
Societatis IESV.*

LIBER SEXTVS

DE SACRAMENTIS.

Collegii Socii Irii Paderb.

R O M Æ,

Typis Hæredum Corbelletti.

M. DC. L.

Superiorum Permissu.

ANNO DOMINI

MDCCCLXXVII

Die 17. Aprilis

1777

277

1777

1777

1777

1777

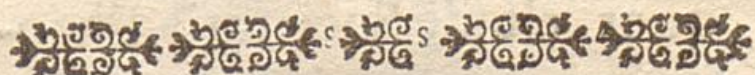
1777

1777

1777

Imprimatur, Si videbitur Re-
uerendiss. P. Mag. Sacri Pa-
latij Apostolici.

A. Riualdus Vicesg.

Imprimatur
Fr. Raymundus Capisuccus
Socius Reuerendiss. P. Mag.
Sac. Pal. Apost.

2 2 FRAN-

FRANCISCVS

PICCOLOMINEVS

*Societatis Iesu Præpositus
Generalis.*

CVM Librum sextum assertionum Theologicalium P. Sfortiæ Pallauicini nostræ Societatis Sacerdotis aliquot eiusdē Societatis Theologi recognouerint, & in lucem edi posse probauerint, facultatē facimus vt typis mandetur si jis, ad quos spectat, videbitur, cuius rei gratia has litteras manu nostra subscriptas, sigilloq. nostro munitas damus. Romæ 17. Iunij 1650.

Franciscus Piccolomineus.

Vi.

S
Viro Doctissimo.

F. BONAVENTURAE

CLAUERO.

f-
a-
o-
i-
o-
t-
-
i-
s
i-
s
o.
r.

E P I S C O P O

P O T E N T I N O .

Sfortia Pallavicinus .

F.

 R I P L E X ferme
scriptoribus est di-
candorum librorum
causa . Nimirum ,
quò eos offerant, vel
tamquam amicitiae dona, vel
tamquam patrociniij obtesta-
tione s, vel tamquam obseruan-
tiae tributum . Hæc verò tria
simul conspirant ut ipse hoc
a 3 opu-

opusculum inscribam tibi, Præ-
sul ornatissime,

Mibi sanè, quamquã præcla-
ris amicitijs suprâ meritũ florēti,
raros accēdere licet à quibus aequè
ac à te amari aut optauerim aut
impetrauerim. Rariores, quorum
doctrinæ tam fidenter libellos
meos in tutelam commendem.
Tum rarissimos tanto Christianæ
virtutis fulgore mihi spectatos:
quæ tandē virtus id unũ est quod
sibi obseruantiam iure vindicat,
merito conciliat, non præstigijs
cauponatur, aut vi extorquet.

Et de primo quidem; tum
uniuersè hanc Religiosam Soda-
litatē, quam ego ut parentē ado-
ptaui, ijs Tu beneuolentiæ signi-
ficationibus complexus es, quæ
filium magis indicant quam
sautorem: tum nominatim in me
ger-

germanitatem veriùs quàm necessitudinem prætulisti.

Iam de altero quidnam attinet dicere, quando vocem efferunt mea ut clariorem sic grauiorem, amplissima Gymnasia huius Urbis, quæ nõ magis Urbis quàm litterarum Regina est? Queruntur illa, te è sacrae facultatis exbedra in sacra potestatis Cathedra prouecto, tanti iacturæ Theologi, quantū coequare summa ferè videbatur votorum, quæ magnanima essent, non audacia.

De tertio autem id satis, quòd te nihil ambientem, & à magistratibus capeffendis vita simul, & animo semper alienissimum, inclytus Franciscanorum Ordo ad summam sui præfecturam commuui ut præfagio sic voto destinabat. Quid enim? nil tale

a 4 de se.

*desideratibus nūquā obtrudūtur
munera dignissimos desiderantia,
nisi dignissimis.*

*Doni quidem aptissima re-
muneratio hac tandem una est,
ut acceptum sit. Hoc nimirum
pretio dona quoq. liberaliter ve-
nalia commutantur: Eoque non
repenso, iniuste dona, quasi em-
ptum simul, & pretium, retinen-
tur. Sed verendum mihi non est
ne forte hac remuneratione frau-
der à te; utpote cuius aestimato-
ris omnia mea Theologica scri-
pta non iudicium senserunt, sed
indulgentiam. Enimvero tam
liberalem te mihi plausorem
semper habui, ut hunc locum
ieiuniū praterire cogar, ne ia-
ctantiū exequi videar.*

*Tum vero clientela conuentio
quedam est utrinq. onerosa, ve-
luti*

luti Beneficiarium inter, & Prin-
cipem: ut, quæ hinc obsequium,
hinc præsidium depaciscitur. Sed
hoc à te opusculis meis præsidium
suppeditari, nihil tibi operosius
est quàm ut approbes. Dicam nec
temerè nec blandè. Dum istum
contemplor Insulæ Antisti-
um Ordinem, cuius est in Oecu-
menicis Concilijs diuina eloquia
interpretari, quique hæres ex-
stat magnorum Ecclesiæ Princi-
pum, & Christi præconum à qui-
bus Theologia nostra non culta
sed parata est: neminem in tam
augusto Patritiatu mihi osten-
tat Italia te præstantiorem, aut
re, aut fama, Theologum.

Tributum denique ut acco-
modatum sit, eam cui penditur
excellentiæ, non tantum cole-
re debet, sed indicare. Cumque

a s due

duo præcipuè sint in orbe terrarum quæ diuinam excellentiam imitantur; Sapientia, & Potestas, huic arcas vectigales esse oportet, hoc est Potestatis armamentarium: illi chartas, hoc est Sapientiæ patrimonium.

Accedit ad has causas, quòd hæc Opella adnascitur alijs quinque Thesium mearum libellis iam euulgatis. Quorum ego frontem inclyto Eminentissimi Ioannis de Lugo Præceptoris mei Nomine tamquam galea simul, & corona muniui atque, honestaui. Noui autem, eo Te loco esse tum in amore tum in æstimatione amplissimi Cardinalis, ut neminem ipsi adiungere queam huius prædioli acceptio-rem condominum.

Super dicandi causis abundè
28. præ.

præfatus, aliqua iam de opere
ipso subtexam. Et primum de
modo scribendi: summa, ut vi-
des, hæc est non volumen. Scili-
cet, quæ hoc anno è Theologica
suggestu uberius tradidideram,
exinde in hanc epitomen artius
compressi; pro instituto, quod à
me recens initum, libens retineo,
uti non ingratum expertus, tum
alijs permultis, tum uni, qui mi-
hi pro innumeris est, Tibi. Ut in
cibis, sic in libris, minimum so-
let esse quod nutrit, plurimum
quod excernitur. Quò fit ut in-
dustria nec leui, nec superuacua
ex alteris succus, ex alteris bre-
uiariū exprimatur. Quemad-
modum verò succus ille præci-
pius ad Stomachos tantum facit
vel insignitèr inertes, minimum-
que alimonia sed proin valentis-
sima.

*simè desiderantes, vel insigniter
actuosos, adeoq. replendos esca,
de qua nil regerant, totam elabo-
rent: non aliter hæc medita-
tionum compendia idonea sunt
aut imbecillitati discipulorū, qui
vel modico hinc in dies deportato
satis proficiant, aut magistro-
rum nervis quorum vsui expedi-
ret, totidem in chartis sententias
legi, quot syllabas.*

*De materia verò huius libelli:
scis porro, Sacramenta, quan-
tū re usurpata diuinæ gratiæ
ubertatem habent, tantūdem
studio tractata humana gratiæ
inopiam sustinere: quæ in
Theologiæ solo contractum quid
aridumque sortita. Quicumque
tamen hæc nostra legere non gra-
uabitur, timeo ne non tam inco-
nium angustiam quàm supra*

compendiaria tractationis leges
amplificatum quasi materię po-
marium reprehendat: nec tam
segetis sterilitatem aspernetur,
quàm luxuriam castiget. Sed, ut
episodia in epicis ita euagamen-
ta in didascalicis, probabilia sunt
si adnata non agglutinata. Quin
potiori iure in his, quàm in illis;
quippe utrobique ad voluptatem
sed hic etiam ad scientiam; ut
quæ de peculiaribus vacillans, ac
superficialia est, nisi aliùs in ge-
nera tamquam in fundamenta
descendat: Multa hic reperies
quæstionum argumenta in illo
dialectica adeoque aspera: sed hæc
eadem (quod in radicibus usu-
venire Tullius notat) fertilita-
tis plena: deinceps moralia, sed
quæ itidem subtilia, & proinde
simul ad agendum idonea, ad
scien-

sciendum illustria : demum
physica, & amœniora ; sed me-
taphysicis rationibus, ceu rosas
spinosas sepibus, communita. Præ
cæteris verò, tamquam operis
clausulam apponere libuit con-
trouersiam inter naturales non
magis vetustate quam gravita-
te principem ; eandemque cum
disputationibus de Sacramento-
rũ principe Eucharistia maximè
cognatam ; atque ætate hac in
profanis sacrisque lyceis tota Eu-
ropa validè renascentem. Hoc
est, utrum quæ apparent sensi-
bus conuersiones rerum, ex unius
loci variatione contingant, com-
mutatis modò illis tribus quæ ad
locum spectant, figura, situ, or-
dine : an veriùs ortu, interituque,
formarũ, quæ corpora ipsa perfici-
entium, quæ iam perfectis acci-
den.

dentium. Hanc ego controuer-
siam, uti dixi peruetustam, ra-
tionibus haud omnino vetustis
profligare contendi: Quod si ob-
tigisset, non leuiter me de Chri-
stiana Religione simul ac de ger-
mana Philosophia promeritum
arbitrarer. Sin (quod pro mea
imbecillitate verosimilius vi-
detur) in magnis pusillus depre-
bendar, studium pro successu
gratiam inueniet apud aequos
operum aestimatores, ut pote in-
tellectuales, nil mortales præ-
stantissimum ac proinde difficil-
limū effecturos si laboriosa gran-
dium captorum tentamenta,
quoties irrita, toties illaudata.
Certè haud incassum mihi vide-
bor allaborasse, dum obscuro
quantumuis opificio simulacrum
qualecunque prefixero claritu-
dinis

*'dinistuē. Quis enim ut atram
terrigenamque contennat nube-
culam, quæ solis effigiem præse-
ferat?*

IN-

INDEX

CAPITVM.

LIBRI SEXTI

De Sacramentis.

CAPVT. I.

Quaritur definitio Sacramē
ti. Vbi de facultate cōcessa
omnibus disciplinis cōsti-
tuēdi propria vocabula; Expli-
catur quid sit ceremonia. De
differentia Sacramentorum,
prout complectuntur vetera,
& noua, à ceteris Sacris. p. 1.
Cap. 2. De partibus intrinsecè
componentibus Sacramentum
vel in recto, vel in obliquo.
Vbi quid sit, importari in re-
cto

C A P I T V M

cto, vel in obliquo, quid importari intrinsecè, quid extrinsecè. pag. 22.

Cap. 3. *An Sacramenta includant ens rationis: Vbi multa de ente rationis, & de definitione entium per accidēs.* p. 79

Cap. 4. *De materia, & forma Sacramentorum in genere, & quomodo sint inuariabiles; vbi multa præsertim de iurisdictione Sacerdotum ad absol- uendum, de facultate delegabili simplicibus Sacerdotibus ad confirmandum; de Ordinatione Græcorum, & de impedimentis matrimonij statutis à iure positiuo.* pag. 84.

Cap. 5. *Qualisnam, & quanta variatio, additio, contractio, aut corruptio verborum quibus Ecclesia utitur,*
con-

I N D E X

consistat cum valore Sacramenti. pag. 117.

Cap. 6. *De Necessitate intentionis Ministri, Vbi latè de necessitate intentionis in genere ad inducendam obligationem ætiam, vel passiuam quando agitur vel cum Deo, vel cum hominibus.* p. 132.

Cap. 7. *Quodnam sit obiectum in quod tandem resoluitur intentio ministri; Vbi multa à vitandum circulum. An sufficiat intentio virtualis, & quænam hæc sit; an pendeat à voluntate, an à solo appetitu inferiore.* p. 147.

Cap. 8. *An ad merendum sit necesse imperare semper eiusmodi actiones ut honestas; Vbi an meritum, vel demeritum, augeatur ex actione non forma.*

C A P I T V M.

maliter, sed tantum radicaliter libera pag. 167.

Cap. 9. *Quomodo imperemus illos actus de quibus non scimus reddere rationem.* pag. 174.

Cap. 10. *Qualis intentio conditionata sufficiat ad valorem Sacramenti; ubi etiam de valore intentionis conditionatae ad inducendam obligationem in genere: & de applicatione sacrificiorum* p. 181.

Cap. 11. *Ex duabus voluntatibus ministri materialiter, vel formaliter, contrarijs utra praeualeat. Traditur regula applicabilis ad omnes actus obligatorios.* pag. 195.

Cap. 12. *An Sacramenta causent gratiam ex opere operato, Quid hoc sit.* pag. 226.

Cap. 13. *An Sacramenta vetera*

I N D E X

vera causauerint gratiam, &
quomodo. pag. 229.

Cap. 14. Ad decernendum super
efficacia Sacramentorum no-
uæ legis præmittitur doctrina
de potentia obedienciali in
causis creatis. pag. 260.

Cap. 15. Soluuntur Argumenta
suadentia prædictam poten-
tiam obediencialem deducta
tum ex omnipotentia diuina,
tum ex testimonijs Scripturæ
& Patrum. pag. 304.

Cap. 16. Deciditur quomodo
Sacramenta sint causæ gra-
tiæ. pag. 313.

Cap. 17. An Sacramenta
conferant gratiam in tem-
pore, vel in instanti: Vbi
multa de tempore indeter-
minato, de productionibus
instantaneis, & de præceptis
non

C A P I T V M

non violabilibus nisi in instanti. pag. 334.

Cap. 18. Quomodo ex veritate verborum Christi colligatur desitio totius substantiae panis, & vini: & an pronomina hoc, & hic in verbis consecrationis stent adiectiuè, an substantiuè. pag. 365.

Cap. 19. An in hoc Sacramento inueniantur omnia requisita ad essentiam conuersionis; An corpus Christi de nouo producat; An possit dari duplex causa totalis: Quomodo ibi permaneat, ac postea desinat ibi esse p. 389.

Cap. 20. Quenam accidentia maneant in Eucharistia, & an possit defendi manere sola intentionalia. p. 408.

Cap.

I N D E X

Cap. 21. *An opinio componens omnia ex atomis ingenerabilibus, & incorruptibilibus sine forma substantiali, vel qualitate distincta, consistere possit aut cum fide aut cum ratione naturali; & an detur uniuersalis quædam forma Mundi.* pag. 419.

Cap. 22. *Soluuntur rationes suadentes, omnia constare ex atomis ingenerabilibus, & incorruptibilibus.* p. 453.

IN-

LIBER

SEXTVS

De Sacramentis.

CAPVT I.

Quaritur definitio Sacramenti.

Vbi de facultate omnibus disciplinis concessa constituendi propria vocabula. Explicatur quid sit ceremonia. De differentia Sacramentorum, prout complectuntur vetera, & noua, à ceteris Sacris.

I **VCTORES** linguarum, consulentes facilitati addiscentium, & inspecta breuitate vitæ, non
A omi-

omnes planè res excogitabiles
nominibus signauerunt, sed
solùm, vel quæ frequentem ha-
bent vsum in commercio, vel
quædam genera per multas
species pertinentia, ex quibus
generibus tanquam elementis
componuntur deinde peculia-
rium rerum descriptiones. Ideò
professoribus disciplinarum ne-
cesse fuit designare nouis vo-
cibus quædam specialia obie-
cta parùm vsurpata, adeòque
parum nuncupata communi-
ter, sed apud ipsos frequentia,
ac proinde perincommodè
longiores descriptiones desi-
derantia. Has autem voces vel
planè nouas conformarunt cū
quadam analogia ad antiqua-
rum significationem, vt *bom-
barda, telescopium, & similès;*
vel

De Sacramen. Cap. I. 3

vel contraxere ad certam speciem aliquod nomen, quod in communi sermone erat indifferens; vt Iurisperiti *adoptare*, philosophi *formā*, Ethici *vitiū*; alij alia. De qua potestate innouandi voces vnicuique disciplinae concessa latè Cicero initio Tertij de finibus. Præter ea, quæ idem tradiderat in Partitionibus Oratorijs super facultate scriptoribus vniuersè concessa nouandorum nominum, & super certis formis eam ritè vsurpandi.

2 Hanc potestatem potiori iure sibi vindicauit, Theologia quippe de rebus à vulgari notatione, atque adeò sermone remotissimis loquutura. Quocirca non solùm impiè, sed in-

A 2 eptè

eptè hoc titulo à Nouatoribus
 carpitur. Ea porrò priorem ex
 duobus prædictis innouandi
 modum adhibuit ex. g. in hac
 voce *transubstantiatio* per ana-
 logiam ad vocabula philoso-
 phis familiaria, *transformatio*,
transfiguratio, &c. Posteriores
 verò in hac voce *Baptismus*, ex.
 c. quæ cùm originariè com-
 plectatur omnem lotionem,
 contracta est theologicè ad eā,
 per quam Christo regenera-
 mur. Hoc idem secundum
 vsuuenit in hoc vocabulo *Sa-
 cramentum*; quod primò qui-
 dem Sacra omnia promiscuè
 significauit, tùm ad certas si-
 gnificationes limitatum fuit à
 Iurisperitis, deinde ab antiquis
 Ecclesiæ Patribus adhibitum
 est

De Incarnat. Cap. I. 5

est ceu synonymum *mysterij*,
hoc est, vt signum occultum,
rei sacrae; denique à Scholasti-
cis contractum ad quædam
certa sacra signa ceremonijs
mixta tùm veteris testamenti,
tùm noui. Huius rei definitio-
nem difficile est inuenire. Nam
Sacramentum ex vna parte
non est aliquod ens naturale
constans ex proprio genere, &
differentia à Natura constitu-
tis; Ex alia parte complectitur
multa valdè dissimilia inter se,
& distinguitur à multis, cum
quibus ea, quæ complectitur
magnam habent similitudinē;
Quare arduum est inuenire illā
complexionem prædicatorū,
quam Scholastici per nomen
illud voluerunt significare.

3 Nō quodlibet signum rei

A 3 fa.

sacræ est Sacramentum; alioquin, & sacra pictura, & sacra scriptura essent sacramenta; Non quodlibet signum sanctitatis perfectæ Christianorum; alioquin & manna, & transitus maris rubri essent Sacramenta; Non quodlibet signum cōferens qualemcumque sanctitatem etiam legalem, & imperfectam, atque externam, alioquin aqua benedicta, & absolutio à Censuris essent sacramenta. E diuerso non requiritur ad Sacramentum vis effectrix veræ sanctitatis, ut patet in Sacramentis antiquis. Non quælibet actio inferens infallibiliter iustificationem est Sacramentum, ut constat in Martyrio, & in generatione filiorum, quos Adam suscepisset
in

in statu innocentiae, & ad quos iustitiam originalem transmississet.

4 Hæc definitio videtur esse apta. *Signum continens humanas ceremonias à Deo per homines exhibitum veræ sanctificationis alicui conferendæ, & ad veram sanctificationem suo usu saltem disponens.* Vocauimus *signum*, in recto, quia sic vocatur à Magistro, à D. Thoma; Quin à Tridentino *sess. 13. c. 3.* vocatur *symbolum, & visibilis forma gratiæ visibilis, quæ signum sonat.* Non vocauimus *causam*, ut cōplecteremur sacramenta vetera. Erant tamen etiam illa utcumque causa inadæquata, & remota, atque impropria gratiæ, quatenus conferebant suo usu, ut per vltimas particulas

A 4 indi-

indicauius aliquam sanctitatem legalem, & imperfectam quæ aliquatenus disponebat ad gratiam, sed non infallibiliter conferendam. Erant tamen signum infallibile gratiæ *alicui conferenda*, hoc est quibuscumque applicarētur merita Christi & Sacramenta nouæ legis; Erant enim de hac veritate signa exhibita à Deo, atque adeò locutiones, & promissiones diuinæ.

5 Continent verò generatim Sacramenta *humanas ceremonias*: Humanas quidē, instituta sūt enim tanquā remedia pro hominibus, & non pro Angelis, & ideò sunt signa humana, hoc est sensibilia, quomodo signum definitur ab Augustino; Homini enim per sensus signi-

De Sacramen. Cap. I. 9

gnificantur res insensibiles. Itē videtur esse de notione Sacramenti continere aliquā actionem piā externā lege diuina constitutam, & significatiuā alicuius arcani, quæ prædicata necessariò includūt ceremoniam. Est enim ceremonia *Actio externa facta ut conformemur communi legi, vel cōsuetudini intendenti aliquod aliud bonum, quā utilitatem physicā talis actionis.* Duæ scilicet sunt classes actionum, quæ præcipiuntur, aut suadentur à lege, vel consuetudine; Altera earum quæ amantur propter bonitatem physicā, quam habent ex natura sua, & antequam iussionem legis (cuius nomine hic intelligam etiam consuetudinem) ut ex. g. quòd paren-

A 5 tes

tes educunt filios ; quòd pro
mercibus solvatur vectigal ;
Altera earum actionum quæ
per se, & ante legem non essent
saltem notabiliter meliores ip-
sæ, quàm aliæ loco earum, sed
statuuntur ad inducendam in
Republica quamdam vnifor-
mitatem in commercio politi-
co, cuiusmodi sunt ritus iudi-
ciorum, sacrorum, &c. Actio-
nes secundi generis vocantur
ceremoniæ.

6 Non hinc sequitur om-
nē locutionē esse ceremoniā,
sicut videtur colligi; ex eò scili-
cet quod verba proferuntur
nō propter bonitatē physicā,
quā habēt illi soni à natura, sed
propter legem, vel consuetudi-
nem, ratione cuius obtinent si-
gnificationem, Non inquam,
hoc

hoc sequitur. Nec enim verba
adhibentur ratione legis, vel
consuetudinis formaliter quā
lex, vel consuetudo est, sed
quia sunt instrumenta ad cō-
municandos nostros concep-
tus audienti, quod æquē potuis-
sent obtinere per conventionē
priuatā. Quod si adhiberentur
gratia legis, vel consuetudinis
volentis hīc & nunc vsurpari
potius verba, quā alia signa
æquē commoda, vti contingit
ex.g. in testamentis, tunc ad-
hiberentur vt ceremoniæ.

7 Videbitur alicui matri-
monium non continere essen-
tialiter ceremonias, vt pote
quod in sententia probabiliori
est Sacramentum (præcisa re-
centi constitutione Tridentini)
etiam sine vllō alio ritu quā

qui requiritur ad contractum essentialiter de iure naturæ.

8 At respondemus, illum ipsum ritum, hoc est mutua significationem externam, non adhiberi in matrimonio propter solam bonitatem physicam, quam habet, quæ est significatio conceptus, sed propter aliam bonitatem pendentem à lege naturali, & non reuocatam à lege positiua, quæ est *inducere obligationem*; ac proinde illa exterior significatio est ceremonia.

9 Ex prædicta Sacramentorum definitione colligitur, cur ea Sacra, quæ recensuimus, non sint Sacramenta. De veteribus autem sacrificijs à Deo institutis probabilis est pars affirmatiua, cui videtur adhæ.

adhærere *D. Thomas* 1. 2. q.
103. articulo 5. Sacrificium
porrò legis nouæ non est Sacra-
mentum, alioquin essent plurâ
Sacramenta quàm septem;
Non enim posset dici idem
cum Sacramento Eucharistiæ,
vt patet, quoniam multi acci-
piunt Eucharistiam, & non sa-
crificant. Ratio autem cur non
sit Sacramentum est, quia non
significat infallibiliter sanctita-
tem conferendam, sed collatam;
Posset quippe offerri in fine
Mundi, quo tempore Deus nul-
lam esset sanctitatem collatu-
rus.

10 Sumptio Eucharistiæ,
quamuis trahat infallibiliter
gratiam, neque est Sacramen-
tum distinctum ab alijs, neque
est pars Sacramenti Euchari-
sticæ

stia. Non primum, quia non
continet aliquem ritum, & ce-
remoniam; Potest enim fieri
non humano modo, & sine
intentione; veluti si taliter con-
feratur infanti baptizato; Imò
etiam in adultis collatio gratiae
per Eucharistiam requirit qui-
dem intentionem comedendi
illum sacrum cibum, at non
requirit intentionem aliquid
significandi, & faciendi quod
facit Ecclesia. Non secundum,
quia totum Sacramentum
nihil aliud continet nisi locu-
tionem factam nomine Dei,
aut verificatiuum locutionis
factae nomine Dei, per quod
illa locutio reddatur verè locu-
tio diuina promissoria gratiae:
& signum exhibitum à Deo &c.
vt posuimus in definitione; tūc
enim

enim Deus reipsa loquitur per
suum procuratorem, quando,
verificantur omnes illæ cir-
cumstantiæ pro quibus ipse
Deus dedit procuratori facul-
tatem loquendi nomine ipsius.
Et sic illæ circumstantiæ sunt
partes huius veritatis, quæ est:
Deus loquitur; ac proinde huius;
Datur Sacramentum; Quod
nihil aliud est quàm signum
diuinum, & locutio diuina. At
sumptio Eucharistiæ neque est
aliqua circumstantia requisita
ad hoc vt Deus loquatur per
suum procuratorem, nemo
enim est procurator Dei ad di-
cendū, quod hic cōmunicans
sanctificatur, ad quod verificā-
dum requireretur sumptio: ne-
que ipsa sumptio est locutio
facta nomine Dei, vt pater.

Et

11 Et sanè regula, quam tradidimus, apparet vera non solum ex ratione, sed etiam ex inductione. Nam in reliquis Sacramentis partes intrinsecæ vel sunt locutio facta nomine Dei, vel illam verificant in ratione continentis promissionē diuinam de conferenda gratia. Ex g. contritio poenitentis est pars Sacramenti, quia licet non fiat nomine Dei, verificat tamen quòd Sacerdos re ipsa hic & nunc sit procurator Dei in proferendis verbis absolutionis, per quæ verba Deus nihil re ipsa diceret si poenitens non esset contritus.

12 Rationem discriminis quò ad hoc inter Eucharistiam, & alia Sacramenta indicauit *Tridentinum sess. 13. cap. 3.*
quia

quia scilicet in Eucharistia illud
 excellens, & singulare reperitur,
 quod reliqua Sacramenta tunc
 primum sanctificandi vim habet,
 cum quis illis utitur, at in Eucha-
 ristia ipse sanctitatis auctor ante
 usum est. Cum ergo Sacramen-
 ta nouæ legis eatenus sint si-
 gna, quatenus sunt causæ; por-
 rò id, quod Concilium dixit de
 ratione causæ, valet etiam de
 ratione signi, quam totam
 Deus dedit tanquam suo chi-
 rographo ipsi Christo ibi sensi-
 biliter per verba, & species exi-
 stenti.

13 Neque martyrium, ne-
 que Passio Christi, licet habeant
 infallibiliter annexam sancti-
 tatem conferendam, sunt Sa-
 cramenta, quia non sunt actio
 facta nomine Dei, adeoque
 non

non sunt *signum exhibitum* à Deo per homines, neque continent ullam ceremoniam.

14 Probabile est non esse de primo conceptu Sacramentorū vt sint symbola, hoc est significatiua per quamdam proportionem inter signa & rem significatam. Quamuis enim de facto omnia sacramenta, sint symbola vt colligitur, ex *Tridentino sess. 13 c. 3.* tamen quēadmodū optimè Aristoteles aduertit 7. *Metaph. c. 11.* licet circuli omnes essent ænei, non ideò æs foret de essentia circuli; & licet species hominis semper sit in carnibus, & ossibus, non ideò caro, & ossa, sunt de definitione hominis. Ratio igitur symboli non videtur adeò considerabilis, vt credi-

non

di-

dibile sit Scholasticos eam intellexisse in prima notione huius nominis *Sacramentum*, ita ut eo nomine non essent appellaturi aliquod signum gratiæ à Deo institutum, quod in solo defectu significationis symbolicæ à ceteris Sacramentis differret; Nec dicas, tunc de futuram rationem mysterij; Id enim non sequitur; nam omne signum arcanum ad placitum quamvis disparatum in communi modo loquendi, dicitur continere mysterium, ut v. g. explicatio lintei ante fenestrā: Quod si esset signum rei sublimis, & sacræ, diceretur verum mysterium.

15 Conueniens tamē fuit. ut de facto omnia Sacramenta essent symbola, quò in eis magis

gis eluceat diuina sapientia; Sapiencia enim instituentis signum longè magis patet quoties apparet similitudo cum re significata: opus namque præstantis ingenij est (quod Aristoteles in Rhetoricis monet) dignoscere quandam similitudinem inter res aliòqui summè differentes. Et ideò magna est delectatio in metaphoris; & apud omnes nationes fuerunt in summo pretio authores ænigmatũ, hieroglyphicorum, parabolarum, allegoriarum &c. Atque hoc præsertim nomine diuinum nescio quid in poetis homines veneratur. Adeòque Deus ipse, vt suam sapientiam ostentaret, vniuersam Scripturam eiusmodi imaginibus impleuit. Ex quo duo percom-
mo.

moda proueninnt . Alterum
est maior credibilitas profe-
cta tum ex patente locuto-
ris sapientia, tum ex rerum
conuenientia. Alterum est ma-
ior in rebus fidei delectatio;
quā gratia etiam Poetæ mora-
lia documenta metaphoris, at-
que allegorijs inuoluerūt, quò
utile mixtum dulci facilius ex-
orberetur ,

CAPVT II.

*De partibus intrinsecè componen-
tibus Sacramentum vel in re-
cto, vel in obliquo. Vbi quid
sit, importari in recto, vel
in obliquo, quid importari
intrinsecè, quid extrinsecè.*

16 **Q**uoniam est am-
pla, & celebris
questio inter Scholasticos quid
nam Sacramenta dicantur in re-
cto, quid in obliquo, quid tan-
quam partes intrinsecas, quid
verò tanquam connotata ex-
trinseca, & solutio huius quæ-
stionis pendet ex regulis gene-
ralibus, in quibus regulis nos
aliquantulū discedimus à con-
suetā explicatione recentiorū;
ideo

ideò non inutile existimamus
digredi tantisper ad huiusmo-
di regulas, vt potè necessarias
tum præsentis disputationi, tum
alijs multis.

17 Distinctio recti, & ob-
liqui non desumitur penes res
ipsas, sed penes cōceptus, adeò-
que penes ipsas voces, quæ cō-
ceptibus substituuntur. Cete-
rum quælibet res potest nomi-
nari tam in recto, quam in
obliquo. In recto quidem con-
cipitur tum omne absolutum,
tum omne fundamentum re-
lationis; In obliquo autem
omnis terminus relationis, tum
quādo fundamentum, aut ter-
minus distinguuntur saltē for-
maliter ab ipsa relatione, tum
quando cum ea planè identifi-
cantur: Ex g. hic conceptus, pa-

terni-

ternitas, dicit relationem in recto, & patrem, ac filium in obliquo, quia paternitas tunc concipitur vt fundamentum relatum essentialiter ad illos duos tanquam terminos. Item hic conceptus, *pater*, dicit paternitatem in obliquo, quia attingit illam vt terminum alicuius connexionis, quam habet cum illa is qui est pater; quæ tamen connexio formalissimè est ipsa paternitas; aliòqui tunc conciperetur alia connexio ad ipsam connexionem, & sic infinitæ relationes. Et quoniam, sicut diximus, in recto concipiuntur, tum omne absolutum, tum omne fundamentum relationis, potest vero concipi absolutum sine relatione, non autem relatio sine fundamen-

to

to, hinc est aliquando posse
concipi rectum sine vlllo obli-
quo, nunquam tamen obliquū
sine recto. Porro hæc est mi-
rabilis proprietas relationis, per
quam proprietatem natura de-
dit nobis facultatem scientiæ,
& ratiocinationis, quòd relatio
semper trahat intellectum in
cognitionem alicuius rei ab ip-
sa relatione distinctæ, quæ res
dum concipitur vt terminans
relationem, dicitur concipi in
obliquo, vt prædixi.

18 Modum illum tenden-
di quem exercemus, dum ali-
quid in recto, vel in obliquo
concipimus, vt pote cadentem
sub experientiam, non possu-
mus per aliquid notius expli-
care, Philosophi tamen munus
est regulam constituere, per

B quam

quam sciamus in quibus nam
circumstantijs obiecta hoc vel
illo modo concipiantur : quā
regulam nuper attulimus.

19 Neque ad eam infrin-
gendam valet ita disputare :
Dum dico ; *paries est terminus
cognitionis* , concipio parietem
in recto , & tamen concipio eū
vt terminum relationis. Respō-
demus enim , tunc parietem
concipi immediatè , & logicè
vt fundamentum huius conce-
ptus relatiui , *terminatio* , à qua
ipse denominatur *terminus* , me-
diatè tamen , & phisicè eumdē
concipi vt terminum ; hoc est
affirmari , eum terminare rela-
tionem , atque adeò esse talem
qui mereatur concipi in obli-
quo concepta relatione vel
eius fundamento in recto . Et
sic

sic concipimus tunc aliquam cognitionem possibilem, quæ, si existeret, cognosceret parietem in obliquo. Similiter dum dico: *albedo est forma albi*, concipio immediatè albedinem, in recto, sed mediatè in obliquo, quatenus concipio illam cognitionē possibilem cui respondet subiectum albedinis tanquam rectum dicens relationem vnionis ad albedinem tanquam ad terminum.

20 Sic etiam dum dico, *Petrus, & Paulus, currunt*: concipio vtrumque in recto, & vtrumque in obliquo; concipio enim vtrumque & vt fundamentum relationis coexistentiæ inter eius cursum, & cursum alterius, & simul vt terminū relationis oppositæ.

Rogas, quid concipio, per cō-
ceptum respondētem his ver-
bis . *Petrus, & Paulus?* enim-
vero tunc nō habeo cognitio-
nem primò intentionalem, sed
secundò intentionalem, hoc
est non concipio immediatè
ipsum Petrum, & Paulum, sed
concupio aliquod certum ge-
nus propositionis possibilis ha-
bentis pro obiecto Petrum, &
Paulū. Nam illa particula, &,
habet significationem pendē-
tem, & determinabilem à præ-
dicato addēdo in integra pro-
positione, & significat copu-
lam non inter ipsa subiecta, sed
inter eorum prædicata vagè
& confusè subintellecta. Et sic
si addā, *fuērunt*, ly & dicit co-
pulam inter præteritionem,
vtriusque, si addam *sunt possi-
biles*

biles, dicit copulā inter possibilitatem vtriusque, si addam *existunt*, dicit copulam inter existentiam vtriusque. Cum ergo prædicta particula, &, ante additionem prædicati habeat significationē syncategorematicam, & indeterminatam, sequitur naturam termini syncategorematici, qui nō significat primam intentionē, sed vagē aliquam secundam intentionem cui conveniat talis terminus. Hoc igitur conceptu, *Petrus, & Paulus*, concipio aliquam propositionem possibilem, vt diximus, quæ affirmet aliquid simul de Petro, & Paulo.

21 Hoc ipsum breuiter, & acutè indicauit Aristotiles 2. Perhierm. c. 1. in his terminis

B 3 syn-

syncategorematicis, *omnis*, & *nullus*. Ait enim, *Omnis non significat ipsum uniuersale, sed uniuersalis predicationis est nota; & infra: Quare omnis, & nullus non aliud significare videntur, quam affirmationem, aut negationem uniuersaliter dici.* Cuius rei ratio est; quia dum dico, *omnis homo*, non concipio ex parte primæ intentionis aliquid, quod non concipiā per hunc conceptum, *aliquis homo*, vel *homo*, sed concipio aliquam propositionem possibilem, quæ aliquid prædicet de omnibus hominibus; & per hoc distinguitur obiectū huius cognitionis; *omnis homo*; ab obiecto istius; *aliquis homo*: Secunda enim concipit aliquam propositionē possibilem prædi-

dicantē disiunctiuē quidquā
de singulis hominibus. Hæc
autem cognitio; *homo*, tendit
primò intentionaliter in ipsum
hominem. Et idcirco, *omnis*
aliquis, & similia vocantur ter-
mini syncategorematici, non
quia significant obiectum in-
determinatum, nam hoc mo-
do omnis conceptus vniuer-
salis, & præcipuē graduū trā-
scendentalium, diceretur syn-
categorematicus; sed quia si-
gnificant conceptum indeter-
minatum.

22 Hoc idem, importare
scilicet non primam intentio-
nem, sed secundam, vsu venit
in omni locutione in qua co-
niungitur aliquod prædicatū
contingens cum aliquo subie-
cto vniuersali, vt v.g. dū dico;

B + he.

homo existens, vel, *homo albus*,
perinde enim valent, ac si quis
diceret, *quicumque homo sub*
hac cōditione, si de eo verificatur
existentia, vel *albedo*. Si enim
illæ cognitiones, quibus prædi-
ctæ voces substituuntur, essent
purae apprehensiones primò
intentionales, prior non distin-
gueretur realiter ex parte
obiecti ab hac, *homo*, (suppono
existentiam non distingui ab
essentia) & posterior non di-
stingeretur ex parte obiecti
ab alia, qua cōciperetur omne
concretum possibile constans
ex homine, & albedine. Vel
ergo istæ voces non proferun-
tur tamquam habentes sensū
completū, sed incompletum,
& determinabilem ab alijs vo-
cibus addendis, quæ aliquo
modo

modo congruant cum prædictis, quæcumque illæ fuerint, sicuti contingit in pronunciatione syllabarum, antequam compleatur totum vocabulū: & si tales voces proferuntur hoc modo, non adequatè substituantur alicui cognitioni, sed sunt partes propositionis vocalis explicantis aliquam propositionem indivisibilem internam de *hominibus existentibus*, & de *hominibus albis* &c. vel substituantur alicui primæ apprehensionis reflexæ concipienti aliquam propositionem possibilem sub hoc prædicato generico, quod est, simul affirmare aliquem hominem vagè *esse existentem, esse album* &c. simul affirmare de singulis hominibus aliquod aliud

B S præ-

prædicatū sub hac conditione
si existit, vel *si est albus* &c.

23 Ex his colligitur, cognitionem, ut pote imaginē essentialē sui obiecti, nunquā esse indifferentem, ut tendat modò in hoc, modò in illud obiectum; sed affirmationem disiunctivam de multis obiectis esse indifferentem, ut modò verificetur per vnum obiectum, modò verificetur per aliud.

24 Item volitio, ut potè, quæ imitatur naturam non puræ apprehensionis, sed affirmationis (vult enim aliquid esse vel non esse) potest eadem esse indifferens, ut velit modò vnu obiectū, modò aliud, volēs scilicet plura vagè sub aliqua conditione, quæ modo potest veri-

verificari de vno obiecto, modo de alio. Ex g. dū volo adorare Angelū Gabrielem, cū ego nesciam prædicata essentialia illius, necesse est vt tendam in accidentalia, Ex g. vt concipiam Gabrielem, quatenus distinguitur ab alijs Angelis, per hoc quod est, *nunciasset incarnationem Beatæ Virgini*. Hæc ergo volitio tendit ex sua essentia in singulos Angelos volens illos adorare sub hac conditione, *si hic nunciauit &c.* Quare de facto vult adorare hunc, quia de hoc verificatur talis conditio; Sed hæc eadem volitio immutata vellet adorare alium si ea conditio verificaretur de alio Angelo. In eo enim casu remaneret tota causa proxima huius volitionis

nis, quę nunc est, scilicet eadē cognitio orta ex iisdem speciebus abstractiuis: atque adeo remaneret eadem volitio.

25 Pariter casus obliqui non substituuntur alicui primę intentioni integrę; sed vel proferuntur merē vt partes propositionis vocalis, quę partes per se non substituātur vlli cognitioni mētali; vel certē proferuntur vt substituti nō primę intētionī, sed secūdę; vt supra explicatū est. Nec enim possumus concipere obliquū sine aliquo recto; Atque idem valet in omnia ea vocabula, quę significāt intrinsecē (quid sit significare intrinsecē, vel extrinsecē mox dicetur) aliquid vt obliquum, cuiusmodi sunt adiectiua, quę significant suam

suam formam vt adiacentem
alicui substantiuo ; Similiter
philosophandum est circa ad-
uerbia vt potè significantia
modum, quo prædicatum cō-
uenit subiecto, adeòque in-
cludentia aliquam cognitionē
saltem vagam prædicati, & su-
biecti. Ad hæc, ita se habent e-
tiam præpositiones, & coniu-
ctiones, vt potè quæ signifi-
cant relationē in obliquo con-
ceptam, & consignant ter-
minum relationis conceptum
in vltiori obliquo. Redupli-
cationes etiam nunquam sub-
stituuntur puræ apprehensio-
ni primo intentionali ; sed vel
sūt partes vocales alicuius in-
tegræ propositionis vocalis ex-
plicantis propositionem indi-
uisibilē mentalē, vel sunt ap-
prehen

prehensiones reflexæ de propositione reduplicatiua. Omnis enim reduplicatio significat rationem per quam prædicatum conuenit subiecto; ac proinde se tenet ex parte prædicati, & nō ex parte subiecti, vt optimè notauit Aegidius in 3. dist. 11. p. 2. q. 2. art. 1. in corpore. Et sic explicatur illa quæstio quid significet *album vt album*; non significat enim aliquid primò intentionale, sed apprehensionem reflexam de aliqua propositione, quæ affirmet aliquid conuenire *albo* quia album est.

26 Hæc de distinctione recti, & obliqui, iam de distinctione inter partes intrinsecas, & connotata extrinsecas. Certum est primò, aliqua nomina

con-

conuenire rebus denominatis
 nulla affirmata, vel negata vl-
 lius rei existentia cōtingēte, &
 hæc sunt nomina essētiaia, vt
homo albedo, &c. Alia sūt nomi-
 na, quæ cōueniūt rei denomi-
 nata per hoc formaliter, quod
 quæpiā existentia contingens
 affirmetur, vel negetur, & hæc
 sunt vocabula pertinentia ad
 accidens prædicabile, vt v. g.
album, calidum, &c. Loquor de
 existentia contingente; vtrum
 enim in qualibet propositione
 æternæ veritatis, ac proinde in
 qualibet propositione essen-
 tiali, affirmetur aliquatenus
 implicite existentia necessa-
 ria Dei, est grauis quæstio, nec
 huius loci. Certè existentia
 De affirmatur, quoties affir-
 mantur nomina essentialia ip-
 sius

fius

fius Dei, de cuius scilicet esse-
tia est *existere*. Coeterum exi-
stentia contingens affirmatur
solum affirmatis nominibus
accidentalibus vel creatura-
rum, vel ipsius Dei. Porrò hæc
nomina conueniunt rebus de-
nominatis, quando datur ali-
qua certa res vel negatio ha-
bens cum ipsis rebus relatio-
nem vel vnionis, vel coexisten-
tiæ, vel præcedentiæ, &c. Id
enim est vniuersale omnibus
obiectis, vt possint recipere
denominationem ab omni-
bus, & solis illis rebus cū qui-
bus vel per identitatem, vel
per aliquam relationem con-
nectuntur, quæ relatio nisi cō-
cipiatur, nunquam potest in-
tellectus ab vna entitate, vt
disparata denominare aliam.

dispa-

disparatam. In his ergo nominibus, cum plura inter se distincta significantur, quaeritur quid significetur extrinsecè, quid intrinsecè.

27 Primò statuendū est; omne id quod importatur solū in obliquo, se habere ut connotatum extrinsecum & nullo modo ut partem intrinsecam eius quod importatur in recto. Nam, ut diximus, rectum est, vel absolutum, vel fundamentum relationis, obliquum verò est terminus illius (nomine termini includo ipsam quoque relationem ut supra explicavi) qui porrò terminus nulla est pars fundamenti. Dixi, *quod importatur solū in obliquo*; Potest enim nomen importare cōcretum, in

in

in quo forma non distingua-
tur realiter, sed solùm ratione
à subiecto, adeòq. illa cōcipia-
tur duplici modo nēpe & in re-
cto sub conceptu subiecti, & in
obliquo sub conceptu formæ.
Vt v.g. *Natura habens rationa-
litatem*. De reliquo aduerten-
dum est, hanc distinctionem,
inter obliqua intrinseca, & ex-
trinseca non posse desumi pe-
nes puram apprehensionem.
Nam apprehensio quidquid
attingit, intrinsecè attingit, cū
sit imago per suam essentiam;
sed desumi penes propositio-
nem, ad quam scilicet verifi-
candam aliquando spectat in-
trinsecè vna pars obiecti per
eam cogniti, & non alia pars.
27 Ergò secūdò statui debet.
Illud dicitur significari vt pars
in.

intrinseca alicuius nominis ,
 quod à propositione affirmā-
 te illud nomen vel significa-
 tur vt rectum, vel vt verificati-
 uum ipsius propositionis . Ex.
g. homo possibilis significat in-
 trinsecè hominem, quia signi-
 ficat illum in recto, licet non
 requiratur hominem esse , ad
 hoc vt sit vera hæc propositio,
homo est possibilis. At verò pos-
 sibilitatem hominis significat
 pariter intrinsecè, quia licet
 ea non importetur in recto,
 importatur tamen vt verifica-
 tiuum talis propositionis, vt
 potè quæ non esset vera, nisi
 daretur possibilitas hominis.

28 Reliquū est igitur in-
 uenire aliquam regulam, per-
 quam distinguamus id quod
 importatur, vel non importa-
 tur

tur formaliter vt verificatiuū
nominis; Multa sūt enī quæ si
nō essent, nomē nō verificare-
tur, & tamē nō sūt pars veri-
ficatiui. Ex. g. si nō esset Deus,
nō verificaretur Angelū vide-
re Deū, & tamen Deus nō est
pars verificatiui huius propo-
sitionis. *Angelus videt Deum*,
neque ab ea importatur in-
trinsecè.

29 Dicunt aliqui, id tan-
tum importari intrinsecè, quo
remanente, & cæteris om-
nibus sublatis per possibile,
vel impossibile, propositio ve-
rificaretur. Ex. g. sublato
Deo per impossibile, & re-
manente in Angelo visione,
quam nunc habet, sequeretur,
eum videre Deum; ideò Deus
non est pars intrinseca huius

con-

concreti: *Angelus videns Deū*.
Sed hæc regula in ordine quidem ad casus posibles est verissima, & optima, non enim possunt remanere omnia ea, quæ intrinsecè componūt aliquid, & quæ proinde identificantur adæquatè cū illo, quin illud remaneat: at in ordine ad conditionales impossibiles est difficilis, & parū utilis. Difficilis quidem, nam ex. g. si non esset filius æternus, remanente per impossibile prima persona Trinitatis, vix possumus intelligere eam remansuram in esse *Patris* & tamen *Pater æternus* non includit tãquam partem intrinsecam ipsum filium. Et ratio est, quoniam aliqua sunt adeò euidenter connexa inter se, vt intellecte-

tellectus per nullam cognitionem possit affirmare vnum, quin affirmet aliud. Quare si alterum deesset, iā non verificaretur illa cognitio: quippe nulla cognitio est nobis conceptibilis, per quam affirmemus primum, quin omnis talis cognitio affirmet etiam secundum.

30 Rursus ea regula est parū utilis, tūm quia non est promptum statuere quid sequeretur per locum intrinsecum in hoc vel illo casu impossibili; Tum quia remanet inquirendum à priori, cur id ita eueniret, ita ut ego ex vi talis regulæ sciam ex.g. remanente pariete cum vnione, & sine albedine, remansuram in pariete denominationem *vniti*

cum

cum albedine, & non denominationem albi.

31 Alij ingeniosi recentiores constituerunt hanc regulam, vt id importetur intrinsecè, quod vel importatur in recto simpliciter respectu nominis vel importatur vt pars in recto abstractiverbalis quod potest colligi ex affirmatione talis nominis. ex. g. ex hac affirmatione: *Petrus videt Deum*, licet colligere hoc abstractū; *Petrum videre Deum*; At, inquirunt, hoc abstractum dicit in recto ipsam visionem, & in obliquo Deum, ideò sola visio, & non Deus, est pars intrinseca huius nominis. Sed hæc regula est obscurior quàm id ad quod declarandum est excogitata. Pro quo aduertendum

dū est, quoties quæritur, quid
aliquid sit, queri rectum illius,
nam ipsum, *quid*, est rectum, &
verbum substantiuū est, exigit
ante se rectum. Quocirca in
presenti quæstione quæritur à
nobis quænam sit in recto *pars*
intrinseca denominationis obie-
ctiue, seu *verificatiui*, &c: Et
huic quæstioni per istos recen-
tiores respondetur, esse *id quod*
est in recto pars abstracti ver-
balis; quod videtur quid igno-
tius.

32 Regula quidem à po-
steriori facilius posset defumi
ab actibus voluntatis, quàm
intellectus: sæpè enim contin-
git, vt etiam ea, quæ non pos-
sunt diuidi quoad affirmatio-
nē, possint diuidi quoad amo-
rem, aut alium actum volun-
tatis

tatis. Ex. g. non possum affirmare existentiam Patris æterni quin eodem actu affirmem existentiam Filij. At possum adorare Patrē æternum quin eadem adoratione adorem filium, sicut possum adorare filium in Christo, quin eodem actu adorem Patrem.

33 Item nō possum affirmare visionem intuitiuam obiecti in se ipso, quin affirmem existentiam obiecti, ac possum amare tanquam meā perfectionem, & gratia sui visionem intuitiuam, quin simili amore amem existentiam obiecti. Quamuis enim ex duobus necessario & euidenter connexis non possit acceptari vnum, quin acceptetur aliud, potest tamen per se amari vnū

C illo.

illorum, quin per se ametur aliud. Ea igitur sunt pars intrinseca alicuius denominationis, in quæ necessario tēdit voluntas simili modo quo tendit in eam denominationem.

34 Sed quoniam hæc est regula quædam a posteriori, reliquum est tradere regulam à priori, quæ sumi debet ex modo cognoscendi; nomina enim substituuntur immediate conceptibus, & ideò diuersitas significationis duorum obiectorum in vno nomine desumenda est ex diuerso modo quo tendit in obiecta conceptus cui substituitur tale nomen. Vt ergo tradamus regulam radicalem, & à priori: Notamus obiecta duplici modo non solum cognosci (quod supra

De Sacramen. Cap. II. 51

prà explicatum est a nobis dū
assignauimus differētiam in-
ter rectum, & obliquum) sed
etiam duplici modo affirmari.
Primo modo res affirmantur
immediatè, & in se ipsis. Secū-
dò mediatè, & in aliqua re-
latione, quæ ducat in affirma-
tionem obiecti tanquam ter-
mini necessario cōnexi. Ita ut
si talis affirmatio esset cog-
nitio intuitiua, relatio quidem
videretur in se ipsa, terminus
autem videretur, in relatione
tamquam in medio cognito.
Quod affirmatur priori modo
per affirmationem talis nomi-
nis, dicitur pertinere intrinse-
cè ad denominationem, quod
affirmatur tantum posteriori
modo, dicitur pertinere extrin-
secè ad eam denominationē.

C

2

Ex

Ex g. *Album* dicit albedinem, ut partem intrinsecam; quia propositio affirmans, dari album, non affirmat existentiam albedinis ex eo quod affirmet existentiam subiecti quasi necessario trahentis albedinem, neque ratione unionis, quippe quam tale nomen importat potius implicitè, & confuse; sed affirmat immediatè albedinè ratione sui ipsius. At *unitum*, *albedini* nō dicit intrinsecè nisi ipsam unionem, quia eam solum affirmat propter se affirmatio huius denominationis; Albedinem verò affirmat ut terminum necessario connexū ipsi unioni, adeoque hæc denominatio dicit eā extrinsecè.

35 His ita vniuersè constitutis, certum est primò, in

Sa.

Sacramentis importari intrinsecè omnia ea quorum aliquo recedente & ceteris omnibus remanentibus potest non manere Sacramentū, secundū ea quæ diximus num. 29. In sententia tamen ponente relationes prædicamentales distinctas posset aliquis existimare, de essentia Sacramenti non tã esse illas entitates, quàm relationes ad easdem vt ad coexistentes vel præteritas. Sicut ex g. *Cæna* in ea sententia non includit intrinsecè tempus vesportinum, sed comestionem, quæ habeat relationem coexistentiæ ad illud; quæ relatio quia deficit deficiente eius termino ideo videtur deficere denominatio formaliter ex defectu termini; cum tamē

deficiat solum ex defectu relationis ad illum.

36 Certum est secundo includi intrinsece in Sacramento totum id quod est signum immediatum, hoc est, totum id per cuius immediatam sensibilitatem mouemur ad credendum hic, & nunc infusionem gratiae. Id enim est de precipua essentia, & definitione Sacramenti secundum omnes. Ac proinde includuntur intrinsece in Sacramento res, ceremoniae, & verba, per quae Sacramentum conficitur.

37 Tota ferè dubitatio est de his quae significantur sensibilibus mediate; hoc est, quae non sunt sensibilia per se, sed cognoscuntur dependenter ab alijs signis sensibilibus,
&

& tamen si deficerent, nō poneretur Sacramentum. Huiusmodi sunt institutio diuina, intentio ministri, & institutio linguæ per quam voces habēt significationem.

38 Et quidē si ponamus relationem distinctā tūm ad præsentia, tūm ad præterita, secundū ea quæ tradidi in libello de Incarnatione n. 185. probabile est hæc omnia non includi, sed solūm relationem ad illa. Sicut enim in ea sententia veritas cognitionis fallibilis non includit ipsam entitatem obiecti, sed solūm relationem ad obiectum existens, vel præteritum, (& ideo propositiones de futuro contingenti non habent determinatam veritatem) ita veritas signi

contingenter veri, qualis est illa apparentia sensibilis præcisis signis mediatis supradictis, nō includit intrinsecè res significatas, sed relationem ad illas, perquam signum immediatum redditur verum, & infallibile.

39 In sententia vero negante eiusmodi relationes est locus quæstioni: & supposita ea sententia nos philosophabimur in præsentia. Dicimus primò, non includi in Sacramentis voluntatem Dei neque generalem instituendi Sacramenta, neque peculiarem dādi gratiam hic & nunc huic homini suscipienti Sacramētū. Quantum ad primam, philosophamur dependēter a principiis constitutis in tractatu de

Fiaē

Fide. vbi probauimus actus
internos Dei non esse obiectū
immediatum fidei. Licet enim
motiuum formale fidei, hoc
est primum principium credi-
tum, quo differt fidelis ab in-
fidei, sit prima veritas di-
uina non potens permittere
sufficientem apparentiam
suae locutionis, quin ea sit ve-
ra, tamen id quod imme-
diatè mouet intellectum, est il-
la apparentia creata sub expe-
rientiam cadens, & nullo mo-
do voluntas, & cognitio diui-
na constituentes locutionem
internam Dei, vt potè quæ nō
sunt à nobis cognoscibiles nisi
per effectus creatos. Cum er-
go Sacramentum sit signum
gratiæ quatenus significat etiā
illam generalem Dei promiss-

sionem, utique debet hanc significare immediatè per illā apparentiam sensibilem per quam eiusmodi promissio est nobis credibilis. Quæ apparentia prout est in Ecclesia, est tanta, ut sit essentialiter signum verum; Non enim ea potuisset à Deo citrà maculā suæ veracitatis permitti, quin verificaretur id quod per ea signa Fidelibus apparet. Atque adeò hæc apparentia in ratione signi veri non est necesse ut includat aliquid à se distinctum.

40 Neque opus est ut ex hac parte semper varietur entitas Sacramentorum, quasi includat omnia ea signa & motiva sensibilia, per quæ red datur unicuique credibilis hic
& nunc

& nunc ea institutio generalis
 Dei; sufficit enim si Sacramen-
 tum institutionem illam præ-
 teritam includat cum talibus
 circumstātijs, vt per eas huius-
 modi notitiæ redderetur propa-
 gabilis ad posteros humano
 modo, & per traditiones hu-
 manas. Quippe in hoc differt
 significatio Sacramenti ab ap-
 parentia mouente ad actum
 fidei, quòd hæc apparentia
 debet esse proximè, & forma-
 liter cognoscibilis ab hoc ho-
 mine hic, & nunc, aliòquin ea
 non posset mouere ad fidem;
 at Sacramenta non includunt
 vim significatiuam omninò
 proximam, & formalem, sæpè
 enim Sacramentum ponitur
 in ijs circumstantijs, in quibus
 nemo est cui sufficienter possit

significari: Ex g. si surdus, vel
infcus linguæ baptizet puerū
infantem nomine præfente; in
quo cafu illa verba nemini
proximè fignificant, quia à ne-
mine percipiuntur. Satis ergo
eft, fi Sacramentum includat
fignificationē radicalem, hoc
eft eiuſmodi, quæ quantū eft
de fe poſſet fignificare, & tra-
here fignificationem proxi-
mam fi non deeffet præfentia,
& cognitio fufficiens eorum
quibus fignificaretur. Hæc ve-
rò fignificatio radicalis habe-
tur adæquatè quoad generalē
inſtitutionem diuinam per il-
lam primam promulgatio-
nem fufficienter factam in
Ecclefia.

41 Obijcies cum recentio-
ribus. Sacramenta includunt
pro-

De Sacramen. Cap. II. 61
promissionem, adeoque obligationem dininam; Deus vero non obligatur per aliquid creatum. Ergo Sacramenta includunt voluntatem Dei increatam. Quæ voluntas licet fuerit æterna, & ab æterno nulla fuerit creatura potēs acceptare hanc Dei obligationē, ipse tamen Deus vt tutor, & princeps hominum futurorū, acceptavit à se hanc obligationem nomine hominum.

42 Respondemus, Deum nemini posse obligari moraliter, vt probauimus in libello *de Incarnatione* n. 50. posse tamen in aliquo sensu obligari physicè etiam per aliquid creatū, posita enim promissione externa, implicat Deū non ponere rem promissam.

Cæte-

Cæterum nulla Dei promissio est obligatio moralis, hoc est motiuum morale inueniens Deum aliòqui indeterminatū, ac liberum hic & nunc ad volendum vel nolendum, & ligans illud ad vnam partem, vt contingit in hominibus. Promissio enim Dei seu externa, seu interna, oritur ex voluntate diuina non solum de promittendo, sed de adimplenda re promissa (quippe Deus non potest velle vnum sine alio quod videt necessariò connexum cū illo) Et quidem non ex voluntate aliqua quæ præterierit, sed ex voluntate durante pro eo instanti pro quo res illa debet poni (cum voluntas Dei sit immutabilis, & duret per indiuisibilem æter-

æternitatem) ac proinde non obligat Deum, sed inuenit illū iam sponte sua obligatum, & determinatum,

43 Diximus tamen ibi, Deum obligari in ratione signi, præbet enim ea signa ex quibus nos habemus tantam securitatem de realiqua in nostrum bonum à Deo facienda, ac si ipse nobis obligaretur. Cæterum hæc obligatio in ratione signi resultat ex ipsa promissione exteriori, quæ sola est nobis signum, & præbet nobis eiusmodi securitatem. Neque Theologi agnoscunt in Deo istas obligationes, & promissiones, nisi factas in hoc vel illo tempore Dauidi, Abrahamæ &c.

44 Quòd si admitteremus

mus

mus, Deum posse moraliter obligari creaturæ, nullum esset absurdum quòd obligatio ipsa foret aliquid creatum; sed potius absurdum consistit in hoc, quod ipse terminus obligationis, & acquirens ex eius ius aduersus Deum, esset aliquid creatum; tota enim inferioritas, si qua est, quam habet obligatus, & promissor, non est respectu promissionis, sed respectu promissarij. Imò cū ius sit aliquid in dominio habentis ius, non potest ius creaturæ aduersus Deum esse aliquid increatum, aliò qui aliquid increatum esset in dominio creaturæ. Quin etiam cū res increata ne in Dei quidem dominio possit esse, ius ipsum Dei suprà creaturas debet esse aliquid

aliquid creatum, & denominans eum in tempore *Dominum*, vt dicunt communiter Theologi.

45 Rursus intentio ministri (quàm infra probabimus esse necessariam) includitur in Sacramento, at non vt diximus intentio Dei dandi effectum Sacramenti hic & nunc. Quamuis enim videantur istę duę intentiones eodem modo requiri, cum alterutra sublata, deficiat Sacramentum; disparitas tamen est, quia totum signum exterius potest poni, quin ponatur intentio ministri: quippe minister potest exhibere signum falsum suę intentionis, ac propterea potest poni totum signum ab ea intentione contradistinctum, quin ponatur

ponatur Sacramentum. At nō potest poni totum signum cōpletum voluntatis diuinæ de dādo effectu Sacramenti, quin Deus habeat talem voluntatem, signum enim illud est infallibile, & essentialiter verum. Ergo habet rationem signi veri etiam secundum id quod contradistinguitur à voluntate diuina.

46 Obijciunt: intentio ministri est causa Sacramenti, ergo adæquatè distinguitur à Sacramento. Sed cōsecutio est mendosa; nam etiam anima, est causa efficiens membri uiuentis, per nutritionem, vel auctionem, & tamen est pars intrinseca illius: & Christus est causa efficiens Sacramēti Eucharistiæ, & tamen includitur
in

De Sacramen. Cap. II. 67

in illo intrinsecè, vt cōstat ex
sententia cōmuni Patrum, &
videtur affirmari à Tridenti-
no sess. 13. cap. 3. Et ratio est
quia causa efficiens alicuius
concreti, satis est si efficiat
aliquam partem, ac præcipuè
vltimum cōplementum ipsius
concreti; & idcirco homo, &
sol dicuntur efficere hominem,
quia efficiunt id quo comple-
tur esse hominis, & faber effi-
cit scamnum, quia efficit illā
figuram, quæ est complemen-
tum scamni. Ergo sufficit ad
causam efficientem alicuius
concreti distingui ab vlti-
mo complemento talis con-
creti. Hoc modo intentio mi-
nistri efficit Sacramentum,
hoc est efficit illas actiones,
per quas vltimò completur
Sa-

Sacramentū; & ab illis eadem adæquatè distinguitur.

47 Obijciunt insuper; Cōcilium Florentinum in instructione ad Armenios, non enumerare intentionem tanquā materiam aut formam Sacramenti, sed tanquam aliquid requisitum distinctū ab vtraque, & tamen omne concretū adæquatè componitur ex materia, & forma. Sed hoc argumentum probaret ne corpus quidem Christi includi in Sacramento Eucharistiæ. Nā ibi id nō enumeratur nec pro materia, nec pro forma Sacramenti. Notandum est igitur, à Concilio non recenseri materiam, & formam in rigore philosophico, sed in communi modo loquendi, in quo *mate-*

ria

via dicitur aliquid antecedens
 & per se indifferens, sensibile,
 & tractabile; *forma* verò illa
 vltima pulchritudo sensibilis,
 quæ dat rei denominationem.
 Et quoniã in Sacramento Poe-
 nitentię non inueniebatur ali-
 quid tractabile indifferens, vt
 suprã, ideo Concilium assi-
 gnat ibi actus poenitentis non
 pro materia, sed pro *quasi ma-*
teria. Et quia multò minus in
 Sacramento matrimonij repe-
 riebatur aliquid tale, nullo mo-
 do assignat eius materiam, &
 formam. Cæterum intentio se
 tenet ex parte formæ, hoc est
 verborum per quę ipsa inten-
 tio significatur: sicut corpus
 Christi se tenet ex parte mate-
 riæ, hoc est specierum quibus
 continetur.

Nec

48 Nec valet, Intentio ali-
quando est peccaminosa; ergo
nō includitur in Sacramento,
quod totum est bonum, vt po-
tè quod totum est locutio Dei;
Respondemus enim, Deum
non loqui in Sacramento per
omnes partes, sed dedisse si-
gnificationem locutionis vni
parti in ordine ad eos casus,
in quibus existeret alia pars.
Quare non est necesse, Deum
esse auctorem omnium eorū,
quæ constituunt denomina-
tionem locutionis diuinæ, sed
satis est, si sit auctor illius par-
tis, cui in recto conuenit de-
nominatio *locutionis diuinæ*.
Quæ responsio licet non requi-
reretur ad saluandū quomo-
do intentio sit pars cuiuslibet
Sacramenti, est tamen neces-
saria

De Sacramen. Cap. II. 71

saria ad saluandum quomodò
peccata sint pars Sacramenti
pœnitentiæ, quibus non com-
missis, & alijs omnibus ma-
nentibus, Sacramentum non
poneretur. Distinximus qui-
dem alibi sæpè locutionem
humanam à diuina per hoc,
quod prior includat multa se-
cundum vim significatiuam,
quæ non sunt locutio, quia
vel non sunt posita à loquen-
te, vel non ad finem mani-
festandi suum conceptum;
secus verò secunda. Id tamen
intelligitur a nobis nō de qua-
libet locutione diuina, sed de
illa, quæ nos mouet ad actum
fidei, quia hæc nunquam in-
cludit formaliter peccatum,
licet includat aliquando ap-
parentiam, & notitiā alicuius
peccati,

peccati, quæ apparentia, & nō.
titia in se est bona, ac proinde
habet Deum auctorem vten-
tem illa ad finem manifestādi
suum conceptum.

49. Iam de institutione,
linguæ; Aliqui recentiores ita
philosophantur, vt ea inclu-
dantur quando forma Sacra-
menti vsurpatur in quibusdā
vocibus, quas non habemus
vt formam approbatā à Scri-
ptura, vel Concilijs, secūs ve-
rò in alijs vocibus, in quibus
est eiusmodi approbatio. Posi-
ta enim tali approbatione im-
plicat contradictionem, eas
voces non esse legitimam for-
mam; ac proinde non habent
indifferentiam tollendam for-
maliter per institutionem præ-
teritam linguæ.

Sed

50 Sed hæc doctrina ex pluribus reijcitur. Primò, quia illæ voces ante approbationē Ecclesiæ erant legitima forma Sacramenti, & habebant hoc per suam vim significatiuam antecedentem. Ergo per eandem id habent etiam postea. Nō enim est ratio, cur per eam approbationem fuerit mutatū aliquid, quantumuis materiale, intrinsecum Sacramentis. Præterea eiusmodi approbationes non extenduntur ad tempus futurum nisi ex suppositione quod duret vis, & significatio illius linguæ. Fac enim, ita perire omnem intelligentiam illarum vocum, vt nemo sciat quid significēt, an dices in eo casu, fore validas formas Sacramentorum?

D

Ap.

Approbatio igitur illa Ecclesie
non sufficit ad reddendas illas
voces formas certas, nisi ac-
cedat in nobis notitia de per-
seuerante illarum vi signifi-
cativa.

51. Quare sic existimo; In
ratione Sacramenti non inclu-
di præteritam institutionem
linguæ, sed præsentem opinio-
nem quam habent homines
de significatione vocabulorū.
Probatur prima pars; nam etiam
si non præcessisset illa institu-
tio linguæ, sufficeret præsens
existimatio communis quæ es-
set æquiuvalenter aliqua insti-
tutio præsens, ad hoc ut illa
verba essent signa horum con-
ceptuum. Ergo illa præterita
non requiritur. Probatur se-
cunda pars, nam etiam posita
illa

illa prima institutione, si nunc
 ita periisset eius notitia, ut
 non remaneret amplius hu-
 mano modo communicabi-
 lis, & propagabilis, iam illa
 verba essent in eodem statu, ac
 si nūquam obtinuissent signi-
 ficationem. Ergo illa institu-
 tio sine hac memoria non suf-
 ficit ut illæ voces dicantur *signa*.

52 Et confirmatur. Nam
 profectò multæ fuerunt lin-
 guæ, quæ antiquitùs vige-
 runt in aliqua regione, & nūc
 penitùs interierunt; finge ali-
 quem fortè fortuna proferre
 tales voces, quæ in aliqua lin-
 gua æquivaluerint istis, *hoc est
 corpus meum*, & proferre nunc
 has voces super aliqua hostia
 cum intentione consecrandi

per eas si potest; quis putet, illam hostiam fore tunc consecratam?

53 Et ratio à priori est, quia tota significatio verborum prouenit ex obligatione non proferendi ea verba nisi quando habemus tale iudicium, vt latè explicauì in libello *de Fide* cap. 1. & 2. At cessante ea notitia cessat omnis obligatio, quia cessat omne periculum alieni erroris, quod est radix obligationis perseuerantis. Ergo cessat omnis significatio.

54 Dices asseruimus, includi in Sacramento non quidem credibilitatem quam habet institutio generalis Sacramentorum ex præsenti notitia, sed quam habet ex vete-

ri

ri promulgatione. Ergo idem dicendum est de institutione linguæ. Negatur sequela, & disparitas est, quia posita institutione præterita Sacramentorum, non potest nunc ista materia, & forma non esse verum signum gratiæ, licet per accidens id aliquando non sit sufficienter credibile. Credibilitas autem præsens nō est de essentia Sacramenti. Sacramentum enim debet esse signum verum, sed non est necesse, ut sit signum credibile. Et probatur. Nam Turca ex g. cui nō essent sufficienter proposita mysteria nostræ fidei posset validè baptizare puerum per verba ita æquivoca, & in talibus circumstantiis, ut ab alijs non esset prudenter credibilis

intentio Turcæ. Ergo in eo casu daretur verum Sacramentū a nemine prudenter credibile, hoc est, neque à ministro, neque ab alijs. At deficiente notitia præsentide potest te vocum; voces ammitterent ipsā rationem signi, ac proinde deficeret essentia Sacramenti. Sacramenta igitur habent quidem immutabilitatē in partibus cōtinentibus significationem conditionatam, quæ spectat ad institutionem generalem; at non in partibus continentibus significationem absolutam hic, & nunc, siue hæc significatio pertineat ad aliquid physicum, vt contingit in materia, quæ passim producitur, & corrumpitur, siue pertineat ad esse morale, vt

con.

contingit in significatione linguarum, quarum aliae intereunt, aliae inducuntur. Et hoc idem valet in esse morali quarundam ceremoniarum, quæ sunt variables materialiter in Sacramentis; vt infra constabit de Sacramento Ordinis, & matrimonij.

CAPVT III.

An Sacramenta includant ens rationis: Vbi multa de ente rationis, & de definitione entium per accidens.

§ 5 **I**N Sacramentis non includitur vllum ens rationis; Vel enim id esset ens rationis fictitium, & sic non esset adæquatè ens verum, &

D 4 reale

reale, vel esset ens rationis
fluens ab æterno à cognitio-
ne, & voluntate diuina, & si
hoc esset, daretur aliquod pro-
ductum distinctum à Deo ab
æterno. Neque obstat, nisi sa-
cramentū accipiat unitatem
ab ente rationis per quod cō-
stituatur, non posse definiri,
quia secundum Aristotilem
entia per accidens non reci-
piunt definitionem. Nam cō-
tra est, quia, si hoc ita intelli-
geretur, regula Aristotelis esset
vana; quippe omnia entia per
accidens constituerentur per
ens rationis sicut Sacramen-
tū, atque adeò essent eodem
modo definibilia, & sic non
verificaretur, entia per ac-
cidens definiri non posse.
Aliter ergo Aristotiles est ex-
pli-

De Sacramen. Cap. III. 81
plicandus. Et is porrò cū sen-
tiret, obiectum scientiæ debere
esse æternum, & incorruptibi-
le, non putavit nisi de tali o-
becto posse dari definitionem
aut demonstrationem, hoc est
actus scientificos, vt disputat
7. *metaph.* c. 15. Et quia ens
per se necesse est vt semper exi-
stat saltem alicubi, & in ali-
quo indiuiduo, secùs vero ens
per accidens, vt potè quod est
præter intentionem naturæ,
ideò sola entia per se putavit
posse definiri. Aliquādo tamen
accepit definitionem latius, &
attribuit illā etiā entibus artifi-
cialibus; hæc enim sunt aliquo
modo per se vt procedentia,
non à causa naturali, sed à
causa intentionali, & defini-
uit illa in ordine ad finem, vt

D 5 ex

ex g. dum definiuit domum
esse *vas conseruatuum rerum*,
& *corporū*. Vnaquæque enim
res, sicut specificatur, ita ac-
cipit definitionem, à fine.
At ens per accidens nullum
habet finem, aliò qui fieret ex
intentione, & per se, ac proin-
de secundum Aristotelem ne-
que habet propriè causam. ne-
que est propriè ens. Aliquan-
do rursus vt 7. *metaph.* c. 4.
concedit posse dari aliqualem
definitionem etiā entis per ac-
cidens (vt *hominis albi*, quam-
quam minùs propriè quàm
hominis secundum se) vt potè
quod habet veram entitatem.
Cæterum ait omnia ea, quæ
aliquo modo sunt vnum, &
non per solā aggregationem
partium vt *Ilias*, posse aliquo
modo

De Sacramen. Cap. III. 83
modo definiri, prout definitio
differt à qualicumque expli-
catione.

56. Hæc est doctrina Ari-
stotelis, ex qua constat quo-
modo Sacramentum definiri
possit in eius sententia. Cate-
rùm in rei veritate neque vllū
ens præter Deum est simplici-
ter necessarium, & indefecti-
bile secundum speciem, neque
vllum est concretum ex par-
tibus ita disparatis vt non pos-
sit intendi ab agente intelle-
ctuali, arque adeò esse esse-
ctus per se respectu illius. Et sic
nullū ens est ita per accidens
respectu causarum inferiorum
& particularium, quod non
sit per se, & ex intentione res-
pectu causæ supremæ, vt opti-
mè ratiocinatur S. Thomas 1.

D 6 p. q. 106.

p q. 106. art. 1. in corp. ac pro-
inde ex neutro capite datur
vllum ens indefinibile.

C A P V T IV.

*De materia, & forma Sacramē-
torum in genere, & quomodo
sint inuariabiles; ubi multa
præsertim de iurisdictione Sa-
cerdotum ad absolueudum, de
facultate delegabili simplici-
bus Sacerdotibus ad confir-
mandum, de Ordinatione
Græcorum, & de impedi-
tis matrimonij statutis à iure
positiuo.*

57 **A**ntiqui Patres no-
mine formæ Sa-
cramentorum sæpè intellige-
bant formulam, & ritum,
quo

De Sacramen. Cap. IV. 85
quo illa peragebantur. At Cō-
cilium Florentium quid in-
tellexerit nomine materiæ,
& formæ, explicatum est su-
prà numero 47.

58 In Sacramentis requi-
rentibus voces articulatas, hæ
habent rationem formæ, non
quia sint magis determinatæ,
quam quæcumque alia pars
ad constitutionem Sacramen-
ti; Nam in Sacramento Eu-
charistiæ magis determinata
est præsentia corporis Christi,
quam verba, ut pote quæ ex
defectu vel materiæ, vel inten-
tionis poni possent, quin dare-
tur Sacramentū, Sed ideo vo-
ces dicuntur forma Sacramen-
torum, quia voces habent ma-
gis determinatam significatio-
nem humanam, quā aliæ par-
tes.

tes.

tes. Voces enim inter homines habuerūt principatū significādi, vt ait Augustinus; Quandoquidem illæ solę sunt distinctissimę imagines nostrorū cōceptuū, per ordinem ad quos conceptus omnis imago, & omne signum sortitur suam denominationem: ac proinde conceptus ipsi sunt primum analogatum in genere signi, & imaginis.

59 Dices, verba non esse partem Eucharistię, quia, si Christus existeret ibi independēter à verbis, adhuc esset causa gratię, ac propterea adhuc esset Sacramentum. Sed contra primò; nam non constat ex aliqua Dei promissione, Christum ita existentem fore causam infallibilem gratię. Il-

la

la enim promissio vite facta in Euangelio manducantibus carnem, & bibentibus sanguinem Christi, fortasse præsупponit decretum nunquam exhibendi hunc cibum, & potum nisi dependenter à verbis consecrationis. Præterea certè in eo casu non daretur Sacramentum, hoc est *signum sensibile gratiæ exhibitum à Deo per homines &c.*

60 In Sacramento matrimonij supposita veriori, & cōmuniori sententia quòd eius ministri sint ipsi contrahentes, non requiruntur voces articulatae, quia Deus noluit in eo requirere aliquid amplius quàm exigat natura contractus, qui potest celebrari per quaelibet signa; ne muti priuarentur
hoc

hoc beneficio naturæ, & gratiæ. Hoc posito, valdè discipatur inter Scholasticos quidnam sit materia, & forma huius Sacramenti.

61 Nos distinguendum putamus, vel enim id quærimus in sensu Concilij Florentini, vel in rigore metaphysico. Si primum, forma in quolibet Sacramento sunt verba ministri, & quoniam in Sacramēto matrimonij minister est vnus contrahens respectu alterius quatenus ille acceptat obligationem istius adeoque quatenus inducit obligationem in istum, ideo in sensu Concilij verba (loquor de verbis in lata significatione, prout hæc non restringuntur ad voces articulatas) vniuscuiusque coniugis

gis quatenus sunt promissio,
 habent rationē materiæ, qua-
 tenus vero sunt acceptatio,
 promissionis alienæ, vel factæ,
 vel faciendæ habent rationē
 formæ. Acceptatio enim po-
 test etiam præcedere promif-
 sionem, vt habetur lege i. *S.*
si quis iuncta glossa in cōstru-
ctione casus ff. de verb. oblig.
 Sed quoniam talis promissio,
 & acceptatio sæpè inter se non
 distinguuntur physicè, sed tã-
 tum logicè, hoc est nō secundū
 entitatē sed secundū prædica-
 ta separabilia; ideo deficiūt à
 ratione materiæ, & formæ, quā
 Cōciliū agnouit in alijs Sacra-
 mentis, ac proinde huius tan-
 tum Sacramenti materia &
 forma ibi non designantur.

62 Si autem loquamur in
 rigore

rigore metaphyfico cēsemus
 verba primi loquentis habere
 rationem materiæ, & verba
 secundi loquentis habere ra-
 tionem formæ. Vel enim secun-
 dus loquens scit præcedētem
 promissionem primi, & in hoc
 casu verba secundi loquentis
 habent ex circumstantijs sen-
 sum magis determinatum; si-
 gnificant enim volitionem
 matrimonij absolutam, & non
 tantum conditionatam, hoc
 est, *si alter velit*, prout signifi-
 cant verba primi loquentis.
 Vel fingis neutrum scire an
 præcesserit consensus alterius,
 & tunc utraque locutio habet
 hunc sensum; *si alter non con-
 sensit, vel non consentit nunc,
 volo matrimonium sub conditio-
 ne futura, hoc est si consentiet; si*

ve-

verò alter ex parte sua cōsensit,
vel consentit, volo illud absolute
perficere hic & nunc. Et quoniā
hoc postremum, hoc est, quòd
alteri iā consenserit, verifica-
tur de locutione illius qui est
secundus loquens, ideò de fa-
cto eius locutio habet rationē
formę, vltimi, & perfectiui.

63 Si autem finxeris utrū,
que complectere locutionem in
eodem instanti, tunc coexi-
stentia inter illa duo indiuisi-
bilia completiua Sacramenti
haberet rationem physicę for-
mę, cęterę vero partes præ-
cedentes haberent rationem
materię physicę. Adhuc au-
tem erit distinguibilis in sin-
gulis actibus, & locutionibus
actum exprimentibus, mate-
ria, & forma quędam logica,

vt

vt indicauimus agētes de ma-
teria & forma in sensu Conci-
lij Florentini. Quod vt expli-
cetur, animaduertimus in eo
casu, in quo vterque simul
compleat locutionem, non fo-
re validum contractū, si vter-
que consentiat efficaciter sub
hac conditione, *si alter consen-
zit*. Nullus enim consensus ef-
ficax, & vniuersè nullus ef-
fectus potest neque mediatè,
neque immediatè habere se
ipsum pro conditione ad se
ipsum. Quippe conditio, cum
sit complementum causæ, de-
bet contradistingui ab eo, ad
quod est conditio. At si con-
sensus efficax Petri ponitur sub
conditione consensus efficacis
Mariæ, ponitur proinde sub
omni cōditione à qua pendet
ipse

ipse consensus efficax Mariæ.
 Ergò si fingas consensum effi-
 cacem Mariæ poni sub condi-
 tione consensus efficacis Petri,
 hic tandem ponitur sub con-
 ditione sui ipsius, quod impli-
 cat; atque adeò vterque con-
 sensus erit inefficax. Debent
 ergo singuli illi consensus ad
 hoc vt ambo sint efficaces, nō
 ponere pro conditione effica-
 ciam alterius omnimodam, &
 ex omni capite, sed efficaciam,
 quæ excludat suspensionem
 omnis alterius conditionis
 quam ipsius consensus mutui.

64 Quocircà duo signifi-
 cat illa cōmunis locutio quæ
 solet afferri tamquā sufficiens
 ad valorem: *volo quantum est
 ex me*. Primum est: *desidero hoc
 ita esse absolute, & simpliciter.*

Al.

Alterum: *efficaciter id volo, si
purificatur omnis conditio, quæ
hic & nunc non pendet à me.*
Huc autem accomodari possunt
multa quæ in simili diximus
in libello de *Incarnatione* n.
113. Hoc posito, illa prior pars,
hoc est illud desiderium merè
affectuum absolutum, sed de
se non efficax habet rationem
indeterminati, atque adeò
materiæ: Illa verò posterior
pars, hoc est, illa volitio efficax
conditionata, cuius conditio
purificatur per eiusmodi desi-
derium absolutum inefficax
alterius contrahentis, habet
rationem determinatiui, & for-
mæ: Quamvis enim singulæ
eiusmodi partes possint æquè
dari quin ponatur contractus,
tamen prior se habet tãquam

ap-

appetitio quædā speculatiua,
posterior verò tanquam præ-
ctica, & ex se ordinata ad in-
ducendam obligationem, &
perficiendum contractum.

65 De fide est, non solum
omnia Sacramēta nouæ legis
fuisse a Christo instituta, vt
definit Trid. sess. 7. can. 1. sed
dari in illis aliquam substan-
tiam, & essentiam immuta-
bilē ab Ecclesia. Dicitur enim
sess. 21. cap. 2. in Ecclesia fuisse
perpetuò potestatem vt in
Sacramentorum dispensatio-
ne, *salua illorum substantia*, ea
statueret, vel mutaret, quæ
magis expedire iudicaret. Hinc
colligunt Scholastici cum S.
Thoma materias, & formas
Sacramentorum fuisse institu-
tas à Christo, quod expedie-
bat

bat nō modo ad stabilitatem, sed etiam, vt ingeniosi recentiores notarunt, quia hoc modo redduntur probabiles omnes mysticæ, atque arcane significationes circā eiusmodi materias, & formas, vt potè quarum auctor præ summa sapientia nullam quantumuis abditissimam congruentiam in ipsis non vidit. Propter quā rationem tam sedulo cōmentamur verba sacre scripturæ præ definitionibus Conciliorū & Pontificum, quamuis hæ pariter sint infallibiles. Nam illa priora tantū sunt verba Dei, cuius infinita sapientia reddit verisimile, fuisse intentum quodcumque arcanum, mysterium in eiusmodi verbis.

66 Certum præterea est,
Chri-

Christum ità constituisse materias Sacramentorum, vt in varijs speciebus validè ministrarentur, vt patet de vino albo, & rubro, de pane azimo, & fermentato &c. Sed hoc nullà probat indeterminationem, determinatū quippè est a Christo in ipsa institutione Sacramenti, vt in singulis eiusmodi speciebus validè consecratur.

67 Solet obijci primo cōtra hāc immutabilitatē in materia, & forma Sacramentorum, instantia ex Sacramento poenitentiae, in quo pendet ab arbitrio Ecclesiae, vt idē Sacerdos validè, vel inualidè absoluat, cū tamen non pendeat ab arbitrio Ecclesie, vt Sacerdos validè, vel inualidè consecret. Aliqui recētiores reddūt disci-

E men

mē, quia Ecclesia nō potest re-
stringere auctoritatē ministris
Sacramentorū, vt potē procu-
ratoribus Christi, & ab eo mā-
datū habētibus, & ideò nō po-
test auferre Sacerdoti facultatē
validē cōsecrādi. At absolutio
est actus volūtariæ iurisdictio-
nis, requirens vt is in quē exer-
cetur, subdat se potestati talis
iudicis: Hanc autē subditionē,
inquiūt, vel absolutē, vel in or-
dine ad talia peccata, potest ir-
ritare Ecclesia, quippe cuius iu-
risdictioni subduntur pœniten-
tes, qui eligunt Confessarium.

68 Sed hæc doctrina non
placet ex multis, & præcipuē
quia ex ea sequeretur, præcisa
omni sanctione Romani Pon-
tificis posse Sacerdotem ex-
communicatum, vel degra-
datum

datum à suo Episcopo validè
absolvere poenitentes eidem
Episcopo non subditos, quip-
pe quorum electiones non po-
tuit ille Episcopus irritare.

69 Falsum verò est, quod
supponitur in prædicta doctri-
na, vnumquemquem Sacer-
dotum habere à Christo fa-
cultatem absolventi omnes
fideles ab omnibus peccatis
quantū est ex se nisi hæc facul-
tas eispecialiter limitetur. Nā
si hoc esset omnis iurisdic-
tio Sacerdotum esset ordinaria,
ac proindè minus propriè Flo-
rentinum agens de ministro
huius Sacramenti, diuisisset
illam in *ordinariam*; & *ex com-
missione superioris*, cui consentit
Tridentinum sess. 14. cap. 7.
Ut igitur colligere licet ex eo-

E 2 dem

dem loco Tridentini, Christus concessit cuilibet Sacerdoti ex vi ordinis facultatem, absoluerendi eos, qui à Summo Pastore mediatè, vel immediate eidem Sacerdoti subderentur, & in ordine ad causas respectu quarum subderentur: Quare materia huius Sacramenti est *peccatum subditi*, Pōtifex verò potest facere ut hoc prædicatum verificetur, vel nō verificetur respectu huius, vel illius peccati, & sic, quod tale peccatum euadat, vel nō euadat materia proxima absolutionis ab hoc Sacerdote impertiendæ. Quod aperte docuit S. Thomas 4. Cont. Gent. c. 72. vers. *oportet*, & in fine capitis ubi totam potestatem absoluerendi refert ad clauem com-

De Sacramen. Cap. VI. 101
commiffas Petro, vt pote per
eas deriuatam ad alios.

70 Ex hoc autem exem-
plo licet ftatuere regulam vni-
uerfalem ad foluendas obie-
ctiones quæ fiunt fuper muta-
tione materiæ, & formæ in
Sacramentis. Aliquando e-
nim materia constituta eft
eft fecundùm effe phyficum à
Chrifto; & tunc non poteft
reddi inepta nifi sublato eodẽ
effe phyfico; ita contingit in
pane, vino, oleo, aqua &c.
Aliquando constituitur fecũ-
dùm effe morale, vt patet in
vocibus, quæ conficiunt Sa-
cramenta, non quia fint hi,
vel illi soni phyfici, fed quia
habent hanc vel illam signifi-
cationem, & tunc ille poteft
reddere materiam, aut formã

E 3 aptam

aptam, vel ineptam, qui potest dare, vel auferre eiusmodi esse morale. Ita potest aliqua Respublica etiam infidelium reddere aliquos sonos formam aptam consecrationis, si tribuat illis significationem quam exigit Christus in verbis consecrationis. Aliquādo autem hoc esse morale pēdet ab ordine. Ut ex g. materia confirmationis, vel extremæ unctionis est chrisma, vel oleum benedictum ab habente ordinem Episcopalem. In qua tamen benedictione non administratur Sacramentum, nec enim ponitur aliquod signum infallibile gratiæ, sed tantum præparatur materia Sacramenti, quamuis dependenter à charactere accepto
per

per Sacramentum; sicut ex eadem ratione Summus Pontifex dū deputat Sacerdotem ad confessiones, non ministrat Sacramentum, licet agat per facultatem acceptam à Christo, & dependenter à charactere accepto per baptismum, sine quo non posset id facere. Quare probabilius existimamus, Episcopum ita benedicientem chrisma, vel oleum, in peccato mortali quamvis extrà casum necessitatis, non peccare.

71 In administratione autem Confirmationis requiritur illud esse morale quod resultat vel ex charactere Episcopali ministri, vel ex charactere Sacerdotali simul cum delegatione Summi Pontificis.

E 4 quam

quam disiunctiuā probat multiplex, & frequenstraditio Ecclesiæ Occidentalis à Concilijs approbata, quin etiā vsus Ecclesiæ Oriētalīs. Id verò fuit rationi consonum, quia ex vna parte Confirmatio nō est æquē necessaria, ac Baptismus, & constituit in superiori gradu huius militiæ, ideò eius minister ordinarius debuit esse altior, quàm minister ordinarius baptismi; ex alia parte in regionibus barbarorū vbi non sunt Episcopi, par fuit vt hoc Sacramentum posset per inferiores ministrari arbitrio Sūmi Pastoris. Hæc verò delegatio non censetur facta vlli Sacerdoti inferiori per quamcūque plenissimam potestatem generalem concedentem ei omnia

omnia munera episcopalia, &
Id enim intelligitur de mune-
ribus episcopalibus tum secū-
dū facultatem iurisdictionis,
tum de iure humano, non ve-
rò de muneribus episcopa-
libus & secundum facul-
tatem Ordinis, & de iure di-
uino.

72 Simile esse morale fu-
stulit Ecclesia constituendo
noua impedimenta dirimen-
tia matrimonij, & reddendo
de illius essentia præsentiā Pa-
rochi, & testium. Cum enim
Christus eleuasset ad ratio-
nem Sacramenti contractum
matrimonij legitimum, potuit
Ecclesia facere, vt certa quæ-
dā prædicata positiua, vel ne-
gatiua requirerentur ad hunc
contractum legitimum, adeo-

E s que

que mediatè ad Sacramentū.
Obijces, contractum matrimo-
nij, & Sacramentum non di-
stingui realiter, ac proinde
quidquid immediatè exerce-
tur circà vnum, exerceri im-
mediatè etiam circà aliud; Re-
spondemus, contractum hunc
distingui à Sacramento, sicut
homo ab homine albo, quamvis
enim rectū vtriusque sit idem,
adeòque non distinguantur
numero, tamen esse vnus ali-
quid addit suprà esse alterius,
vt frequenter loquitur Aristo-
teles. Cùm ergo contractus
matrimonij ex sua natura nō
esset Sacramentum collatiuū
gratię Christus ex sua promif-
sione euexit contractus ma-
rimonij legitimos fidelium
vt essent Sacramenta, & con-
ferrent

ferrent gratiam. Ab hac autem Christi promissione eximit indirectè Ecclesia eos contractus quos illa facit esse illegitimos, ac proinde mediata impedit ne sint Sacramenta. Quemadmodum si Rex attribuit aliquod priuilegium omnibus Consulibus legitimè electis in aliqua Ciuitate, non dicitur Senatus illius Ciuitatis adimere alicui immediatè priuilegiū Regis per hoc quod inducat aliquas solemnitates, ratione quarum nō euadant legitimi Consules qui aliòquin euaderent.

73. Congruens fuit, vt cōstituere impedimenta dirimētia matrimoniū spectaret tantummodo ad Ecclesiam ex duplici ratione. Altera est que

E 6 colligi

colligi potest ex S. Thoma 4.
cont. Gent. cap. 78. quia Chri-
stus eleuauit matrimoniū fi-
delium à mero officio Naturę
propagatiuo terrestris Reipu-
blicę ad instrumentum gra-
tię in ordine ad replendam
Rempublicam celestem. Ergo
fuit conueniens, vt eius dire-
ctio, & moderatio spectaret ad
eos quos Christus reliquit in
terris Vicarios sibi in munere
promouendi genus humanū
ad Rempublicam coelestem.
Altera congruentia est, quia
matrimonium vt contractus
merè naturalis nō videtur ha-
bere indissolubilitatem illam
omnimodam, quam habet ex
mystica significatione coniū-
ctionis Christi cum Ecclesia,
& diuinitatis cum humanita-
te,

te, quam significationem illi
indidit Deus dum illud eleua-
uit ad rationem Sacramenti:
Hoc posito non fuit conue-
niens vt libertas nubendi pos-
set arctari propter fines poli-
ticos, secundum quos spectat
moderari Rempublicam ad
principes sæculares, ne hinc
oriretur magnum periculum,
vel fornicationis in innuptis,
vel adulterij in coniungibus,
adeoque ingens discrimen,
æternæ damnationis: sed de-
buit pertinere ad Ecclesiam,
examinare, nū omnibus pen-
satis aliqua certa restrictio hu-
ius libertatis in his vel illis
casibus expediat, an obsit, in
ordine ad salutem æternam.
Neque id perturbat iurisdic-
tionem principum sæcularium;
quippe

quippe ijs non est interdictum
condere quascumque leges
æquas, & iustas super succes-
sionibus bonorum exclusis ali-
quibus quamvis legitimè na-
tis, nisi nascatur ex talibus cer-
tis parentibus & ex tali certo
cōnubio. Cæterum vel paren-
tibus, qui tamen longè sunt
Principibus amãtiores, negata
fuit hæc potestas arctandi va-
lida coniugia natorum; Et
Conciliū Tridentinū sess. 24.
(quāquā extra doctrinā cano-
nū) anathemate damnat ne-
gantes valere coniugia filio-
rū sine consensu parentum.

74 Pariter, esse quoddam
morale, est illud, per quod
certæ ceremoniæ in Ecclesia
consuetæ habent ut sint signi-
ficatiuæ potestatum, & chara-
cterum,

eterum, quæ tribuuntur in
ordinatione, Ideò non obstat
& si super his est aliqua mate-
rialis differentia inter Eccle-
siam Latinam, & Græcam,
aliasque cum Græca conue-
nientes. Ordinationem enim
Græcorum esse validam vide-
tur certum. Primò quia in-
eorum ritus diligentissimè in-
quisitum est à Concilio Flo-
rentino, vbi inter cæteros ade-
rant Cardinalis Bessarion, &
Isidorus Græci, ac doctissimi,
& Græcorū sacrorū peritissi-
mi. Et tamen Concilium cum
de Sacramētis ex professo ex-
posuerit, & multa vniuersè
Græcis iniunxerit, nihil su-
per his immutandum iussit,
sicut profectò iussisset si ritus
illi Græcorum vitarent for-

mam.

nam: Nam ab eiusmodi ritibus pendebat validitas quinque Sacramentorum: Neque curavit, Bessarionem, aliosque Græco ritu ordinatos, & passim sacra ministrantes iterum ordinari saltem sub conditione, ut in re dubia oportuisset. Secundò quia spectat ad providentiam Dei non permittere, ut tanta fidelium pars per tot sæcula bona fide careat vera noticia Sacramentorum, & veris Sacramentis ad salutem necessarijs. Quod axioma nisi admittatur, poterimus dubitare, ne forte ex defectu intentionis in vno, vel pluribus ministris ita à principio vitiata sint Sacramenta, ut hoc vitium successivè manaverit ad innumeros; & omnis fore valida
ad.

administratio Sacramentorū
præter baptismum, & matri-
moniū in Ecclesia erit morali-
ter incertissima. Tertiò quia
hic defectus esset per humanā
diligentiam immedicabilis.
Cum enim plures ex Latinis
Sacerdotibus, vel Episcopis
mediate, vel immediate fue-
rint ordinati ab aliquo ordina-
to per ritum Græcum, quan-
tumvis Græci omnes reordi-
nari, & ritum mutare iuberen-
tur, adhuc omnis ordo in
præsentibus, & futuris rema-
neret ambiguus, quod tantò
magis ostendit obligationem
diuinæ prouidentiae de hoc ab-
surdo non permittendo.

75 Ex alia parte facile
soluitur difficultas. Certum
enim videtur, Christum non
obli-

obligasse ordinationē his determinatis ceremonijs, quas adhibet Ecclesia latina. Nam Diaconi fuerunt ordinati ante: quā extaret liber Euangeliorū, per cuius traditionem nunc ordinantur, & pleraque ex ijs muneribus, quæ nunc assignantur Clericis Sacerdote inferioribus in sacrificio Missæ, & quorum munerum illæ ceremoniæ sunt designatiuæ, pendēt ex iure humano, non ex institutione diuina.

76 Reliquum est decernere vniuersè, quæ nam mutatio in rebus, aut verbis consistat cum valore Sacramentorum. Certum est, nullam validè fieri mutationē in rebus, aut verbis designatis à Christo; nam Christus illis affixit Sacra-

cramentorum effectum. Sed quoniam nobis non planè constat quantam latitudinem rerum, & verborum Christus instituerit, & ex alia parte sci-
mus validè adhiberi eas res, & voces, quibus Ecclesia utitur, ideò regula practica solet dari, vt mutatio accidentalis in eiusmodi rebus, aut vocibus non vitiet, substantialis vitiet. Hæc tamen regula si intelligat *substantialem mutationem*, hoc est *essentialem Sacramento*, explicat idem per idem; si verò intelligat *substantialem physicè*, asserit falsum; Nam fortasse massa cruda non differt substantialiter physicè à pane, & tamen non esset valida materia consecrationis; Et ex alia parte, licèt daremus, panem, fer-

fer-

fermentatum physice differre quòad substantiam ab azimo, & licèt Ecclesia illum non permississet Græcis pro materia consecrationis, sicut non permisit Latinis, adhuc esset materia valida.

77 Cum ergo id totū pēderit ex arbitrio Christi Apostolis, & Ecclesiæ notificato; ideò prima regula est vt materia valida censeatur quæcumque fuit aliquando adhibita, vel ab Ecclesia vniuersali, vel à particulari consentiente vniuersali. Præterea cū Christus vt homines faciliùs instrueret, non tam desumpserit significationem Sacramentalē ex physica rerū natura, quàm ex vsu quem res habent in ordine ad homines, ideò quoties

De Sacramen. Cap. IV. 117
ries adhibetur materia, quæ
in usu humano censeatur mo-
raliter eadem ac illa quam
Ecclesia adhibet, Sacramentū
existimatur validè confici; In
dubio autem Sacramenta sūt
iteranda sub conditione.

C A P V T V.

*Qualisnam, & quanta va-
riatio, additio, contractio,
aut corruptio verborum qui-
bus Ecclesia utitur, consistat
cum valore Sacramenti.*

78 **H**Æc de rebus, iam
de verbis. Non
modo certum est, verba syno-
nima in omnibus linguis esse
formas validas Sacramento-
rum; sed etiam non plane sy-
nonima, hoc est non substitu-
ta

ta eisdem planè conceptibus. Cum enim Christus voluerit vt Sacramenta posset vsurpari in omni idiomate, et cum sepe vnū idioma non habeat voces planè equiuales vocibus alterius (vt patet ex difficultate conuertendi aliquā scripturam ex vno idiomate id aliud) necesse fuit vt tanta latitudo concederetur in vocibus, quanta sufficit vt omnes lingue possint suppeditare vocabula ad valorem Sacramentorum sufficientia. Propter hanc rationem, licet vox *baptizo*, hoc est, *lauo*, qua vtitur Ecclesia, non sit synonima harum, *tingo*, *immergo* &c. tamen quia hæ habent significationem valdè affinem illi, adeoque promiscuè solent in

varijs linguis vsurpari, ideò validè censentur ad baptizandū.

79 Ex his solui potest speculatiuè quæstio nuper excitata: an baptismus adhibitus nuper à Neophytis in Regno Tūchinēsi fuerit validus. Duo enim opponebantur. Alterum est, in ea lingua *nomen* non significare *auctoritatem*, seu *virtutem*, qualem significationē censetur habere in forma baptismi, sed vel *appellationem*, vel *samam*. Alterum est in ea lingua non esse distincta vocabula numeri singularis, & pluralis, sed, voces per se indifferentes determinari ad significationem singularem, vel pluralem ex numero eorum quibus ipsa nomina iunguntur. Quare in ea lingua vox illa

in nomine, adiuncta tribus perinde valet ac *in nominibus*. quæ locutio inualidè adhiberetur in baptismo, quippe non seruans significationem Vnitatis in Trinitate, vt Theologi cõmuniter docent. Sed quamuis hæc possent reddere hunc baptismũ fortasse incertum, adeo quæ practicè iterandum sub conditione, speculatiuè tamen censemus illum validum.

80 Nam quantum spectat ad primam difficultatem, non est essenziale ad baptismũ vocabulum tantę efficacitatis quantę est illud *in nomine*. Etenim nos ipsi in lingua propria latina non habemus vocem synonimam respondentem significationi Ecclesiasticæ huius vocabuli. Ex alia parte,

vt

De Sacramen. Cap. V. 121

vt dixi conueniens fuit, ne pro
linguarum varietate, & noui-
tate difficilis redderetur vsus
Sacramentorum, & arctaretur
via salutis. Propter quam ra-
tionem, vt aduertit S. Tho-
mas 3. p. q. 60. art. 5. ad 3. *res*
quarum vsus est necessarius in
Sacramentis, vel communiter
habentur, vel paruo studio adhi-
bito haberi possunt. In baptismo
autem, vtpotè cuius necessi-
tas est summa, & communis-
sima, docet q. 66. art. 3. *in cor-*
pore, id circò fuisse institutam
pro materia aquam, inter om-
nes liquores facillimè reperi-
bilem. Accedit quod illa vox
in nomine, ne apud nos qui-
dē, vt indicaui, habet origina-
riè tantā significationē, *nomen*
enim importat, *id per quod a-*

F. liud

liud noscitur, & ita deducitur à noscendo sicut flamen à flando, tegmen à tegendo &c. Sed quoniam qui agit ex alterius auctoritate, & virtute solet illum nominare, & facit illū cognosci, ideò vox illa adoptavit hāc aliam significationem, in virtute ex auctoritate &c. Hoc posito eandem significationem potuit adoptare in lingua Tūchinensi; & eam adoptasse censetur posita intentione loquentium: quam intentionem concurrissē quis dubitet, quando baptizantes intendebant perficere baptisma omni meliori modo, & loqui in eo sensu, quem intendebant eorum instructores, & cathedristæ.

§ I Quantum verò spectat

Et ad alteram difficultatem notandum est, non requiri ad baptisma illam vocem *in nomine* ita contractam ad significationem singularem, ut non sit æqui-uoca etiam ad pluralem præcisè intentione loquentis, & circumstantijs. Docent enim Theologi posse baptizari per hæc verba *in nomine Patris, in nomine Filij, & in nomine Spiritus Sancti*: In quo casu illa repetitio est æqui-uoca, & determinatur ab intentione loquentis ad significandum vnum nomen trium, & non tria nomina, hoc est tres virtutes, & auctoritates diuersas. Quamuis ergò in lingua Tun-chinensi voces sint indeclinabiles, & modificent significationem à numero illarum re-

rum quibus adduntur, tamen si aliundè constet, significatū illius vocis esse idem respectu multorum, adhuc retinebunt sensum numeri singularis. Porro si quis in ea lingua diceret: *Pater Esau, & Iacobi*, quis neget, posse significari per id vnum Patrem, & non plures? Cum ergo hanc significationem singularem & admittat idioma, & exigat veritas obiecti, ac intentio loquentiū, porro nil deest ad substantiam formæ Sacramenti.

82 Diximus de vocum mutatione, iam de corruptione. Afferimus verò tantam, & non maiorem corruptionem verborum consistere cū valore Sacramenti, quanta non adimit significationem
verbis

verbis, & obligationem veracitatis in communi hominum consuetudine. Scilicet hoc ipso quod instituitur aliqua lingua, necesse est propter ruditatem, balbutiem, & negligentiam populi loquentis, ut significatio quæ primariò tributa est vocibus castigatis, secundariò transferatur etiam ad eas voces in quas primum est castigatas vitia: aliòquin institutio linguæ, & obligatio veracitatis esset ferè inutilis in Republica. Hoc idem ergo valet in formis Sacramentorū, quia verè voces illæ ita corruptæ retinent significationem vocum incorruptarum, ideò benè responsum à Zacharia Pontifice in cap. *retulerunt* de consecrat. dist. 4. eum qui

ex imperitia latini sermonis, & non hæresim, aut errorem introducens, baptizauerat in nomine Patria, & Filia, & Spiritus Sancta, verè baptizasse,

83 Non tamen verum est quod inde plures colligunt, quoties minister mutat consueta verba propter hæresim, quam animo gerit, vitari Sacramentum. Aliòquin vitiosa esset forma hæreticorum Græcorum, baptizatur seruus Christi &c. ideo enim eā adhibent, quia putant formā latinorum esse irritam. Sed verba Zachariæ faciunt hunc sensum; quod si ille Sacerdos pronunciauit ita corruptè non ex intentione hæreticā quasi putans personas diuinas esse foeminas, & imperfectas, sed ex mera ignorantia

rantia sermonis, euidens coniectura est, eū habuisse in animo verā significationem; quod erat necesse ad hoc ut verba illa corrupta, ac proinde æquiuoca, essent forma valida.

84 Qui ideò vsurpat aliqua verba vltra necessaria ad Sacramentum, quia putat ea verba esse de forma, vel è contrario, qui existimat non esse de forma aliqua ex ijs quæ profert, & quæ re ipsa sunt, nō semper idcirco vitiat Sacramentum: aliòquin non solū consecratio Græcorum putantium verba illa *quod pro vobis tradetur* esse de forma, foret inuualida, sed idem vitium esset frequens inter Catholicos propter dissidentes in hac re Scholasticorū sentētiās. Tunc

F 4 ergò

ergò vitiatur Sacramentum ,
quando vel id quod falsò exi-
stimatur non esse de forma ,
pronunciatur non tanquam
à procuratore Christi ; vel id
quod falsò creditur esse de
forma , & ideò additur veræ
formæ , ita pronunciatur vt
minister practicè intendat
non ponere effectū Sacramen-
ti nisi post illam additionem .
Nam in vtroque ex his casi-
bus deficit necessaria inten-
tio ; In primo quidem , quia
tunc verba necessaria non di-
cuntur nomine Christi ; In se-
cundo , quia non est intentio
ponendi effectum Sacramenti
in eo instanti in quo Christus
concessit suis procuratoribus
illum ponere , sed differendi ad
aliud instans ad quod Chri-
stus

stus non concessit illud differre. Nec enim voluit effectum Sacramenti pendere à conditione futura, vt dicemus in loco.

85 In verbis Sacramentalibus potest fieri aliqua coarctatio. Cùm enim sint quædam voces, quæ ex lege idiomatis non possunt enunciari nisi quando congruunt cum significatione quarundam aliarum vocum, ideò illæ priores ex usu linguæ perinde valent solæ, ac iunctæ cum posterioribus. Ex g. baptizo, non significat vtrumque exercitium baptizandi, sed illud dependens à loquente, & pro tempore pro quo loquitur, quia est vox non usurpabilis, nisi quando posset con-

F 5 iungi

iungi cum his alijs *Ego & nunc*; ideò perinde est efficax ac illæ tres, *ego nunc baptizo*, quæ tamē si pronunciarētur, concurrerent omnes ad effectum Sacramenti.

86 Non ideò quælibet coarctatio esset valida. Nec enim si in aliqua lingua substitueretur quæpiā vocula ad significandā integrā formam cōsecrationis, vel absolutionis, sicut aliquādo fit in cōpendijs litterarum, & fiebat in antiquis siglis Romanorum, non, inquam per illam voculam, validè consecraretur. Quippe ea vocula non esset habilis, ut pro humana, & communitarditate audientium excitaret de præsentī omnes illos cōceptus, quos excitat forma, quæ

quæ adhibetur ab Ecclesia.
 Faciliùs retineretur validitas
 cum productione sermonis.
 Sicut enim ex tribus sonis per
 se nihil significâtibus, hoc est,
 ex tribus syllabis, componitur
 vox exprimens hunc conce-
 ptum *baptizo*, quid ni posset
 componi ex decem, aut pluri-
 bus? modò non esset talis lon-
 gitude, quæ in fine induxif-
 set obliuionem initij, atque
 adeò propositio integra com-
 munitè percipi non posset.

CAPV T. VI.

De necessitate intentionis Ministri, ubi latè de necessitate intentionis in genere ad inducendam obligationem activam, vel passivam quando agitur vel cum Deo, vel cum hominibus.

87 **C**ertum est ex Florentino, & Tridentino requiri intentionem saltem faciendi, quod facit Ecclesia. Nec sufficit voluntas seriò exequendi illam actionem exteriorem; Quidquid sit an sit probabile, Deū semper supplere quando ex fraude occulta ministri vitaretur Sacramentum. Ceterum in

Tri-

Tridentino sess. 14. cap. 6. dicitur absolutionem non esse validam, si Sacerdoti animas ferriò agendi, & absoluendi desit. Non habet verò animum absoluendi, qui quantum est ex se vult peccatorem non esse absolutum. Ex hoc autem Sacramento valet illatio ad cætera.

88 Aliqui idem probant, quia aliòquin si obstetrix lauans infantem diceret, ego te lauo in nomine Patris &c. etiã sine animo baptizandi; baptizaret: & alia similia exempla inculcant. Sed hæc ratio non vrget. Primò quia tunc illa obstetrix non haberet animũ formaliter faciendi actionem illam exteriorem, quam facit Ecclesia, quem saltem animũ requiri

requiri fide consta; hoc est non haberet animum facien-
di illam actionem, quia fit ab
Ecclesia, & prout fit ab Ec-
clesia, sed faciendi specificati-
uè illam actionem quæ fit ab
Ecclesia. Præterea cum verba
in illis circumstantis essent æ-
quiuoca, nil mirum si debe-
rent determinari in sua signi-
ficatione ab intentione loquē-
tis; quod tamen non contin-
git in verbis ita prolatis vt
nullus sit locus æquiuocatio-
ni prudenter suspicabili, vt di-
ximus in libello *de fide* cap. 2.
Et videtur paritas etiam in ra-
tione. Nam cum verba sunt
æquiuoca, tunc & audiens,
& is, cui ministratur Sacramē-
tum imputet sibi si ea intel-
lexit in vno sensu determinat-
to,

to, & non curauit æquiua-
tionem tolli; At vbi nulla est
æquiuocatio, videretur malè
consultum indemnitati inno-
centis si eorum significatio
ex inscrutabili intentione
penderet.

89 Verior ergo ratio hu-
ius rei est, quia *minister* Sacra-
menti idè talis dicitur, quia
agit vt minister Christi secun-
dum illud Pauli, *sic nos existi-
met homo vt ministros Christi,
& dispensatores mysteriorum*
Dei. Nemo autem validè agit
vt minister alterius, quin ha-
beat intentionem agendi vt
talis. Hanc regulam aliqui in-
geniosi recentiores limitarunt
ad solos ministros Dei quippe
videntis in corde, adeoque
scientis quandonam eius pro-
cura-

curator vult illum obligare,
& quando nō. Secus verò aiūt
euenire in ministro hominū,
vipote quorum obligatio non
potest pendere ab occulta
voluntate ministri, & ideò in-
ducitur per signa exteriora e-
tiam sine animo exhibita.
Quod idem aiunt continge-
re in omni concessione, iussio-
ne, dispensatione &c. in qua
non obligetur directè ipse lo-
quens; Quando enim agitur
de inducenda obligatione in
se ipsum, valet, inquit, ea-
dem ratio ac de illa inducen-
da in Deum: quippe vnicui-
que patet intentio propria.

90 Sed hæc limitatio re-
ijcitur primò ex communi cō-
sensu iurisperitorum, qui om-
nem legem, & contractum
defi-

definiuerunt per *voluntatem*,
& *consensum*, non autem per
signa voluntatis, aut *consensus*.

Ergò sublata voluntate in nul
lo casu datur lex aut contra-
ctus. Prætereà ex eadem do-
ctrina, sequeretur, induci ve-
ram obligationem in mādān-
tem etiam si procurator lo-
queretur in amentia, vel tan-
quam pſittacus, dummodò id
exterius constare non posset.

Tertiò cessat omnis ratio di-
scriminis allati, nam si res at-
tentè cōsideretur quælibet obli-
gatio, vel concessio respicit
Deum, qui videt in corde. Ete-
nim ex doctrina quam tradi-
dimus in libello *de Actibus hu-
manis*, & in qua nobiscum
conueniunt isti recentiores,
voluntas inducens, vel remo-
uens

uens obligationē, tādē resoluitur in hoc obiectū; *volo hanc actionē, si fiat, displicere Deo vel nō displicere Deo.* Qui Deus tūc accomodat suā complacentiā ad voluntatē potestatis creatæ. Ergo æqua est ratio in omnibus casibus, cur non inducatur aut auferatur obligatio. Denique cum procurator non magis possit obligare mandantem, cuius personam repræsentat, quàm ipse mandans se ipsum; si hic non potest se obligare per sola signa externa, utique nec per ea procurator eum obligabit.

91 Aliqua tamen sunt concedenda, ex quibus oritur æquiuocatio rationum sententiæ oppositæ. Primum est, posse Petrum obligari Francisco
sub

sub hac conditione *si* Ioannes
protulerit quomodocumque talia
verba externa: At hoc non
est constituere Ioannem pro-
curatorem, sed perinde se obli-
gare ac si diceretur, *promitto ti-*
bi centum si Ioannes saltet, in
quo casu Ioannes saltando nō
agit vt procurator promitten-
tis. Secundò concedendum
est, quoties procurator obtu-
lit signa externa sufficienti
ad exprimendum animum o-
bligandi suum mandantem,
toties in mandante resultare
obligationem proximam ortā
ex falsa præsumptione, sed nō
obligationem remotam, &
radicalem. Quòcirca tenebi-
tur quidem soluere, sed si po-
stea ex Dei reuelatione sciret
fictionem sui procuratoris, pos-
set

set

set tuta cōscientia occultè sibi cōpensare quantum soluit, quatenus tamen alter ex eius solutione factus est ditior.

92 Tertiò concedendum est, fictum promissorem teneri non ex contractu, sed ex delicto ad reparanda omnia damna, quæ orta sunt alteri ex sua fraude. Et quoniam hæc damna in eo sita sunt, quod alter non acquisiuerit ex contractu ficto illud ius, quod debebat acquirere si fictus promissor bona fide egisset, ideo plerumque tenetur ad illud idē, ad quod teneretur ex vera promissione; & propterea videtur obligatus ex promissione, licet non sit.

93 Discrimen tamen in multis casibus apparet. Primò
quan-

quando alter ex eius fictione
nullum passus est damnum,
vt ex g. si promiserit centum
Titio, qui mortuus est & eius
hæredes nil minus in bonis ha-
bent, non tenetur in conscien-
tia fictus promissor dare id hæ-
redibus, quod teneretur ve-
rus. Secundò quando ius per-
sonale quod resultat alteri cō-
trahenti ex fictione, hoc est ex
delicto, alterius, non æquua-
let iuri reali quod resultaret
ex contractu, quia damnum
non est reparabile à ficto con-
trahente, vt ex g. si is fictè ini-
uit matrimonium, & postea
interuenit impedimentum di-
rimens; Item si fictè contra-
xit vt procurator alterius cu-
ius bona administrat, & qui
postea reuocauit mandatum;

Tunc

Tunc enim nisi procurator habeat ex proprijs bonis unde iniuriam compenset, non poterit eam compensare ex bonis mandantis. In his ergo, & alijs casibus patet discrimen inter illas duas obligationes, quarum altera oritur ex delicto, altera oriretur ex vero contractu. Nec tamen melior (quod Aduersarij obijciunt) quin deterior est conditio promissoris ficti quam veri; quia ex eo contractu ficto ille nullum ius sibi acquirit, & ex alia parte, in quantum potest, tenetur ad omnia ea ad quæ teneretur ex vera promissione.

94 His generatim positis de omni actu legitimo, idem voluit Deus seruari in administratione Sacramentorum;

Nec

Nec enim voluit homines conferre gratiam quasi quocedam instrumenta inanimata, sed tanquam procuratores ipsius Christi, quibus gratiam recipientes in Sacramento per ipsos administrato eam acceptam referrent vt beneficium; idque ad fouendum inter homines mutuam charitatem, & reuerentiam. Nec si res attentè inspiciatur multò incertior redditur ex hoc validitas Sacramenti, quàm si requireretur sola forma exterior. Quippe communiter homines vel propter ignorantiam, vel propter fiduciam in ministro, non attendunt exquisitè an loquens submissa voce, proferat verba essentialia.

95 Ceterùm Deus ita
rem

rem instituit vt ex vna parte hic defectus intentionis; non possit esse nisi rarissimus, tum quia quisque potest eligere ministrum, de cuius probitate, & beneuolentia non dubitet, tùm quia eiusmodi fraus esset ministro inutilis ad omne humanum emolumentum & summè pernitiōsa tam in prima patratiōe, quàm postea in eius occultatiōe ad statum æternum; Ex alia parte Deus ita constituit hæc Sacramenta tanquam remedia peccatorum, vt nemini velit cōpertū esse certissimè, odio ne, an amore dignus sit; imò voluit agnoscendam esse tanquam singulare Dei beneficium, ac materiam gratiarum non solūm generalem institu-

tio.

tionem Sacramentotum; sed etiam quòd Deus hic, & nunc ità circumstantias ordinauerit, vt Sacramentum re ipsa conferretur. Denique, cùm statuerit legem, vt facienti quod in se est non denegetur gratia proximè sufficiens, si contingeret quempiam bona fide recepisse Sacramentum, inualidum necessarium ad salutem, & postea faceret quidquid potest ex parte sua in obseruantia mandatorum, daret illi Deus occasionem vel recipiendi ab alio Sacramentum validum, vel eliciendi contritionem perquam iustificaretur.

96 Neque ex hac generali incertitudine oritur facultas iterandi semper de nouo,

G & de

& de nouo Sacramenta, vel
absolutè, vel conditionatè.
Hæc enim facultas, rarò pro-
desset pro raritate illorum ca-
suum in quibus defuisset in-
tentio nullo existente indicio
talis defectus; sæpè noceret;
tùm quia Sacramenta illa vile
scerent ex tam frequenti ite-
ratione cum morali certitudi-
ne inutilitatis; tum quia ma-
gnus hinc existeret fomes alē-
dorum scrupulorum; ex qui-
bus maxima pernicies in vita
spirituali. Accedit quod in hac
ipsa prohibitione assiduæ ite-
rationis, quæ prohibitio con-
stat ex usu & traditione Eccle-
siæ, habemus certissimum
pignus diuinæ prouidentiae
non permissuræ nisi rarissimè
vt quis bona fide recipiat

Sa-

De Sacramen. Cap. VI. 147.
Sacramentum inualidum; at-
que adeò compensaturæ om-
nem illum gradum securi-
tatis qui oriretur ex licita ite-
ratione.

C A P V T. VII.

*Quodnam sit obiectum in quod
tandem resolvitur intentio
ministri, ubi multa ad uitan-
dum circulum. An sufficiat
intentio virtualis, & quæ
nam hæc sit an pendeat volū-
tate, an à solo appetitu infe-
riore.*

97 **C**ertum est ex Con-
cilijs, sufficere in-
tentionem faciendi quod facit
Ecclesia; sed hæc rursus est

G 2 ex-

explicanda : Nam Ecclesia est multitudo fidelium; quocirca *facere quod facit Ecclesia*, est, *velle conformare intentionē, cū intentione quam habent commu- niter fideles, quaecumque hæc sit.* Hæc autem intentio requisita non potest esse de conficiendo Sacramento, vel de danda gratia; quia minister etiam hæreticus, adeoque non habens talem existimationem, ac voluntatem, validè ministrat. Explicatur hæc voluntas per hoc quod est, *velle facere talem actionem nomine Christi, valeat quantum valere potest.* Sed hoc ipsum non caret difficultate subtili, quamquam non speciali huic materiæ de Sacramētis. Quid enim est ex parte obiecti, *velle*
age-

agere nomine alterius?

98 Ratio difficultaris est, quoniam in his voluntatibus videtur inevitabilis circulus. Nam mandans dat facultatem procuratori obligandi mandantem per eas actiones factas non quomodocumque, sed factas nomine ipsius mandantis, hoc est dependenter ab hac ipsa voluntate, & facultate mandantis. Adeoque hæc voluntas mandantis videtur tandem resolui non posse in obiectum aliquod fundamentale à se contradistinctum (quod est essentialiter omni volitioni creatæ, & non per se subsistenti) sed reflecti merè in se ipsam per circulum inexplicabilem. Omittimus varias solutiones, quarum

G 3 fin.

singulas impugnare facillimum, omnes infinitum, quò enim singulæ imbecilliores, eò vniuersæ apud speculantes magis variæ sunt, atque adeò plures.

99 In hac re censemus ita probabiliter philosophandum. Omne prædicatum essentiale relatiuum fundatur in aliquo prædicato absoluto. Non enim intelligibile est rem aliquam constitui primariò per relationem; ut aduertit Aristoteles 14. *metaph.* Quippe quoties concipimus relationem, concipimus saltem in confuso aliquid quod per talem relationem referatur. Hoc supposito; sunt aliquæ voluntates procuratoris, quæ pendunt

dent essentialiter à volunta-
te mandantis, hoc est illæ
quæ à me elicerentur, ex hoc
motiuo: *quia habeo certitudi-
nem metaphysicam quòd man-
dans dedit mihi talem faculta-
tem.* Et hæ sunt essentialiter
obligatiuæ ipsius mandantis;
Sed totum hoc non possunt
habere radicaliter, & primò
per talem relationem depen-
dentia, sed per aliquod prædi-
catum absolutum ad quod cō-
sequatur necessitas eiusmodi
dependentia; licet hoc præ-
dicatum non sit nobis notum,
vt contingit in multis alijs.
Rursus dantur aliæ volunta-
tes procuratoris, quæ sunt obli-
gatiuæ mandantis de facto,
sed non essentialiter; Non
enim pendent à notitia essen-

G 4 tialiter

tialiter vera de facultate concessa à mandante : ac proinde cōtingenter obligant mandātē si hæc præcessit. Hæ tamen ipsę habent aliquod prædicatū absolutum, per quod determinātur ut pendeant ab illa aliquali, & incerta cognitione de voluntate mandantis.

100 His ita suppositis, dicimus voluntatem mandantis ferri confusè, & implicite in voluntarem procuratoris nō ut dependentem à voluntate ipsius mandantis, sed in illud prædicatum magis radicale, per quod aliquæ voluntates procuratoris habent eum obligare essentialiter, aliæ vero sub conditione *scilicet mandans antecedenter per eas obligari voluerit*. Et circā primas dicit, *placeat*

placet mihi Petrum consequi po-
tentiam proximam ad elicien-
das tales voluntates mei essen-
tialiter obligatiuas : Circa se-
cundas verò dicit: si istæ volun-
tates quomodocumque elician-
tur, placet mihi ut displiceat Deo
quòd ego non faciam hanc, &
hanc actionem &c. Secundùm
ea, quæ in libello de actibus
humanis dicta sunt super obie-
cto volūtatis obligatoriæ. Hoc
ergò volens ipse mandans, nō
exercet voluntatem, quæ sit
inexplicabilis obiectiue per
obiectum ab ipsa distinctum.

101 Reliquum est explicare
quomodo non reflectat in se
ipsam circulo vitioso volun-
tas procuratoris volentis ope-
rari dependenter à tali volun-
tate mandantis. Sed hoc iam

G S facile

facile explicatur, quia voluntas executiua procuratoris non pendet à voluntate mandantis obiectiuè, sed effectiuè. Procurator enim dum vult obligare mandantem, imperat sibi voluntatem, qua desideret quantum est ex se, vt mandans obligetur. Et hæc voluntas habet illud prædicatum absolutum quod diximus, & nullo modo respicit pro obiecto ipsam voluntatē mandantis. Sed ad illiud prædicatum absolutum sequitur essentialis dependentia à tali actu imperante, qui habeat pro motiuo ipsam voluntatem mandantis. Censemus enim, omnem voluntatem imperatam esse essentialiter, imperatam, secundum principia, quæ tradidi.

De Sacramen. Cap. VII. 155
didimus in libello de Actibus
humanis.

102. Constat, tùm in Sacra-
mentis, tùm in alijs actibus le-
gitimis non requiri volunta-
tem perseverantem, explicitam
& formalem: sed sufficere im-
plicitam, & virtuales; aliò-
quin sæpissimè valor esset in-
certus. Non tamen sufficit vo-
luntas quæ utcunque præce-
ferit. Nam debet esse talis, quæ
explicetur per verba. Verba
autem nō sunt signa voluntatis
utcunque præcedentis, sed præ-
sētis physicè vel moraliter. Itē
non sufficit talis volūtas præ-
terita, à quā utcunque pēdeant
verba præsentia, veluti si quis
se idē inebriet, quia expertus
est se inebrietate proferre ver-
ba consecrationis. Non tamen

G 6 pla-

placet ea ratio quòd eiusmodi
verba tūc nō sint valida, quia
non proferuntur cum delibe-
ratione humana: Nam deli-
beratio præcedens non defuit:
deliberatio autem præsens nō
est necessaria, vt patet quan-
do ea verba proferuntur à
consecrante distracto. Sed ve-
rior ratio est, quia ea verba
prolata ab ebrio neque ex
vsu, neque ex pacto huma-
no sunt signa interioris animi
aut præsentis, aut præteriti
non reuocari, licet per acci-
dens ab eo dependeant hic, &
nunc; Verba verò requisita ad
actum legitimum debent esse
eiusmodi signa. Et tale signum
est etiam epistola, quæ pro-
indè obligat etiam si quando
ea accipientem alloquitur, vo-
luntas

luntas eam scribendi iam diu
sit transacta.

103 Non conueniunt Scho-
lastici, quid sit ea virtualis per-
seuerantia voluntatis. Nec enim
sufficit applicasse potentias
motiuas ad illam actionem.
Quandoquidem partes talis
actionis, ex g. sermonis, non
habent connexionem physi-
cam inter se, ita ut positio vni-
us partis causet naturaliter
positionem alterius, sicut vna
pars motus deorsum causat
aliam partem motus; Ergo ta-
lis applicatio præcedens non
potest determinare potetiam
hic & nunc ad operationem
subsequentem. Sufficit ergo
illa applicatio per singulas mo-
rulas, sed non pro toto tem-
pore, & pro tota actione.

Pri.

103 Prima pars probatur, tum à priori aliòquin voluntas deberet per noua, & noua imperia volentia nouam, & nouam actionem, assignare omnes partes proportionales temporis, & motus, quod implicat; Tum à posteriori quia videmus nos non semper posse sistere motum nostris potētijs semel imperatum. Ex quo constat, efficacitatem voluntatis versari in productione quorundam impulsuum, quibus productis non potest impediri tanta pars motus, quantum efficere valet impulsus iam existens. Altera quoque pars probatur, nō enim est producibilis, aut excogitabilis vnicus impulsus talis qui determinet linguā ad tot tamque varios mo-

motus certis pausis admix-
xtos, quales requiruntur ex g.
ad recitandum integrum psal-
mum; & idem valet de alijs
potentijs motiuis in ordine ad
alias actiones. Ergò ad eas
peragendas requiruntur sem-
per noua, & noua imperia.

104 Solet quæri, an hæc no-
ua imperia semper sint actus,
voluntatis, an aliquando so-
lius appetitus inferioris. Cer-
tū est, qualescumque sint, mo-
dò sufficiāt physicè ad motū,
sufficere etiam moraliter ad
validitatem actuum, aliòquin
omnis ferè validitas versaretur
in incerto, vt notauimus. Cæ-
terum existimamus, quoties
voluntas est soluta, hoc est
quoties datur sufficiens vsus
potentiæ intellectiue volunta-

tem

tem dirigentis, toties in homine ad motus spontaneos requiri aliquem actum voluntatis; Nam potentia quæ in aliquo supposito mouentur non ab appetitu innato, sed ab elicto, debet determinari à supremo appetitu qui sit in illo supposito; huiusmodi autem supremus appetitus in homine est voluntas. Cæterum si cognitio intellectiua, adeoque potentia volitiua, sit ligata; putamus huiusmodi actiones peragi posse dependenter ab appetitu inferiori.

105 Nec obstat, eas actiones esse opera artis adeoque appetitionis practicæ directæ ab intellectu. Aliud enim est id quod requiritur ad artem, comparandam, aliud verò id quod

quod requiritur ad eam exequendam. Ad primum necessarius est intellectus tum immediatè ad formanda ex inductione axiomata practica vniuersalia, quæ sunt principia artis, tum mediatè ad aliqua opera potentiarum materialium, quæ nō sunt illis potentijs possibilia nisi ex coniunctione cum intellectu, adeoque in solo homine; Sicut puer multa non potest facere nisi directus a pedagogo. Ideò, vt ex Auerroe aduertit contra

Auicennam S. Thomas *prima parte q. 78. art. 4. in corpore*, imaginatio solius hominis potest componere species rerum diuisarum, veluti auri, & montis; Item sola memoria materialis hominis potest non tantum

tantum habere subitam recollectionem, qualem habent beluæ, sed reminisci per quamdam quasi syllogisticam inquisitionem. Quorum utrumque tandem censemus provenire ex imperio voluntatis humanæ supra tales potentias. Et quidem ad acquirendam artem ea omnia videntur necessaria, ut consideranti patebit

106 At non ita eadem sunt necessaria ad usum artis acquisitæ. Ideoque, licet ars nulla à somniantе acquiri possit, multæ nihilominus a somniantе passim exercentur, nec non ab amente. ab ebrio, &c. Et ratio est, quia ad exercitiū artis duo tantum requiruntur. Alterum est cognitio complexa earum actionum, quarum ordi-

di,

dinatum vsum exigit ars; Et hæc facile excitatur à speciebus cōplexis iā ex habitu cōparatis. Alterum est æstimationis bonitatis in eiusmodi actionibus. Et hæc pariter potest haberi sine opere intellectus; ex eò quòd aliàs iudicauerimus tales actiones vt bonas, & proinde, ex eò quòd in potentia materiali habente sympathiam cum intellectu remanserit species illius actionis vt bonæ.

107 Hæc autem doctrina suadetur non solùm exemplis allatis somniantium, amantium &c. Sed etiam belluarum, quæ stimulo doloris, & illicio voluptatis assuescunt quibusdam actionibus, quas homo non addisceret sine arte

te

te, easdem verò postea ritè
ac facilè peragunt. Quid ni
ergò quod faciunt belluæ an-
teà directæ ab intellectu alte-
rius, faciant potentiæ mate-
riales humanæ antea dire-
ctæ ab intellectu eiusdem sup-
positi?

108 Difficilius videtur ex-
plicare quomodo remaneat
in potentijs nostris materiali-
bus memoria illius bonitatis,
vtpotè quæ sepè est tantùm
bonitas honesta, ac proindè
non cognoscibilis à potentia
materiali. Id tamen ita eue-
nire censemus. Talis sympa-
thia intercedit inter appetitū
superiorem, & inferiorem, ut
quælibet vel lætitia, vel tristi-
tia alterius redundet ad alte-
rum. Ità videmus affectionem
appe-

appetitus inferioris, quæ in natura corrupta præuenit superiorem, efficere in hoc eiusmodi motum necessarium in-
deliberatum sibi consonum; ut appetitus superior nonnunquam necessiter moraliter ad peccandum. Pariter gaudiū, vel mœstitia voluntatis ita communicatur cum appetitu materiali, ut propterea trahat multos effectus modò salutare, modo noxios in corpora. Atque ut ait S. Th. in 4. sent. dist. 15. q. 2. articulo primo quæstiuncula p. ad 4. *Appetitus superior natus est inferiorem mouere, unde si fortis sit impressio in superiori, erit etiā in inferiori.* Quoties ergo facimus aliquā operationem optatam à voluntate, & cum subsequenti

quenti gaudio voluntatis, toties resultauit quædam lætitia in appetitu inferiori, adeoque remanet phantasma, & memoria illius operationis tanquam bonæ, non quidem ea bonitate, ob quam placuit voluntati, sed alia bonitate consequenti, & secundaria, quam diximus; ratione cuius eadem operatio repræsentatur vt expetibilis appetitui sensitiuo.

C A P V T VIII.

*An ad merendum sit necesse im-
perare semper eiusmodi actio-
nes ut honestas; Vbi, an
meritum, vel demeritum,
augeatur ex actione non for-
maliter, sed tantum radicali-
ter libera.*

109 **A**liqui putant au-
geri meritum,
vel demeritum ex actione
sequenti quæ obiectivè sit bo-
na, vel mala, etiamsi non
imperetur à nouo exercitio li-
bertatis, sed pendeat solùm à
voluntate honesta præceden-
ti; & ità existimant, & praua
opera commissa in ebrietate
culpabili imputari ad culpam,
&

& per actum exteriorem bonum augeri meritum interioris. Quæ doctrina videtur valdè consona S. Thomæ; & veteribus. Ab ea tamē multi recentiores gravissimi passim recedunt, quia posito illo actu libero præcedenti totum id quod sequitur, placet Deo ut sequatur. Ergò non auget displicentiam Dei, adeoque malum morale; item ità sequitur, ut non possit non sequi; ergo non addit laudem, aut vituperationem.

¶ 110 Nos probabiliter existimamus, distinguendum in hac re. Aliud enim est quærere de laudabilitate, vel vituperabilitate, aliud de merito, vel de reatu: Illæ non augentur sine nova libertate, ut probat ratio

ratio nuper indicata. At meritum vel reatus videtur non posse quidem poni sine illis, sed posse crescere sine incremento illarum. Sicut meritum gratiarum non potest quidem poni sine actu amoris, potest crescere sine incremento amoris, per hoc tantum quod ille amor fuerit mihi magis utilis. quis enim neget, maiores gratias ægrotum debere medico qui ex amicitia illum curans sanavit, quàm si non sanasset? Tantum ergo meritum, vel tantus reatus non dicunt formaliter tantam laudabilitatem, vel vituperabilitatem præcisè, sed etiam includunt tantum bonum, vel tantum malum quod positum est in Republica rationali ex mea

H pro.

probitate, vel malitia. Si enim bonum est maius, etiam posita æquali voluntate, congruū est, Deum vt communem retributorem rependere mihi maius præmium, si malum est maius, conuenit, vt ego patienter feram grauiorem ultionem à Republica ad proportionem illius detrimenti quod Respublica passa est a me.

III Ex his infertur primò bonos actus exteriores prodesse tum ad minuendas poenas in Purgatorio, tum ad præmia huius vitæ, tum ad aliquam gloriam æternam accidentalem, quia cum his omnibus habent proportionem. Inferitur secundò, malos actus exteriores augere reatum poenæ tum in hac vita tum in Inferno

no ex eadem ratione. Infertur
tertiò, hos explicandos esse
in confessione etiam propter
hanc rationem ; quippe ibi
absoluimur non solum à cul-
pa, quæ reddit nos Deo odí-
biles, sed etiam à reatu, per
quem reddimur Deo punibi-
les. Actus tamen boni exte-
riores non augent meritum
gratiæ, & gloriæ, quia men-
sura huius meriti est sola chari-
tas, & virtus interior, vt do-
cent communiter Patres, &
Scholastici. Et ratio est, quia
bonitas illa quam addunt a-
ctus externi supra internos, est
naturalis, adeòque non habet
proportionem cū præmio su-
pernaturali. Et hoc inter cæte-
ra intellexit Paulus, & cum eo
Sæcti Patres dum iustificatio-

H 2 nem

nem non tribuunt operibus, sed fidei, quæ per dilectionem operatur, & dum ait, non esse condignas passionibus huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.

112 Dantur tamen aliqui actus boni supernaturales, qui si prouenerint à voluntate libera honesta supernaturali, possunt augere meritum gratiæ, & gloriæ; ut ex g. fides elicta ab intellectu videtur addere meritum supra voluntatem credendi. Et idem dicimus de continuatione non libera formaliter alicuius volitionis supernaturalis, quæ ab initio prouenerit ex voluntate deliberata supernaturali. Nam hæc omnia bona ex vna parte sunt aliquid imputabile ipsi ope.

De Sacramen. Cap. VIII. 173
operanti, ex alia parte sunt
aliquid proprium filij Dei a-
deoque habens proportionē
cum prämio, quod conuenit
filio Dei. Et ex hac doctrina
facile colligitur, quando nam,
& quale præmium augeat
confectio Sacramenti etiam
exercita sine noua libertate
supra præcedentem volunta-
tem illud conficiendi: Si enim
ea perseuerantia virtualis in-
cludit aliquem actum super-
naturalem obiectiuè honestū,
auget meritum gratiæ, & glo-
riæ; si verò includit solū
actum exteriorem, aut inte-
riorem naturalem, auget me-
ritum in ordine ad alia præ-
mia. Quamuis enim confe-
ctio Sacramenti habeat hoc
præ cæteris actionibus exter-

nis ut sit aliquid supernaturale, tamen non est actus proprius filij Dei, sed procuratoris Dei, ideo non meretur augmentum gratiae, & gloriae.

CAPUT IX.

*Quomodo imperemus illos actus
de quibus non scimus redde-
re rationem.*

113 **P**RO complemento
huius doctrinae re-
liquum est explicare quomo-
do possit esse necessarium sem-
per novum ac novum volun-
tatis imperium ad exercen-
dos eos actus de quibus ta-
men interrogati nescimus red-
dere rationem. Nihil enim
voli-

volitum quin præcognitum; Et tamen nemo nostrum valet explicare qui nam sint illi certi motus, quos præstat lingua in pronuntiatione huius, vel illius vocis, quam utique vocem quoties libet, illicò & cum minima attentione pronuntiamus. Pro huius rei explicatione aduertendum est, duo esse genera obiectorum. Altera quidem sunt adeò differentia inter se, & in numero tam limitato ut possimus, & velimus illis impendere specialem notationem, quò retineamus species memoratiuas, per quas illa inuicem distinguamus. Huiusmodi sunt ex dissimilitudine quidem ex g. species Aquilæ, & Corui, vel ex paucitate, & necessi-

tate ea discernendi, vultus cognatorū, amicorū &c. Altera sunt obiecta adeò multa, & tam parū varia, vt formare in nobis eorum simulacra, per quæ possimus etiam in eorum absentia habere cognitiones eorundem distinctas, esset opus supra omnem laborem, & copiā tēporis; nobis possibile. Ideò habemus de illis species quasdam tenues, subobscuras, & mortuas quæ nō nisi ab aliqua intuitiua cognitione excitātur, & percellūt phantasiā.

114 Hæc enim est natura cognitionis intuitiuae, quod per eam reuiuifcat memoria eiusdem obiecti aliàs cogniti, nec non aliorum, quæ simul cum illo cognouimus, & quorum remansit in animo species

cies complexa ; Vt patet quoties videmus hominem, ædificium, librum &c. quæ ante plures annos videramus, & de quibus interrogati nesciebamus reddere rationem. Statim enim vt denuò id apparet, reminiscimur, fuisse à nobis tunc visas omnes illas proprietates, & qualitates, quæ in eo nunc videntur, & quarum eo absente nulla occurrebat recordatio. Hæc est ratio cur quando sacrificium, aut aliud opus peragimus, ritè exequamur omnes illas ceremonias, & actiones, de quibus tamen si alibi interrogemur, hæsitamus : Si quidem cognitio intuitiva vnius partis excitat speciem, quantumvis per se tenuem, & elanguidam alterius partis.

H 5 Imò

Imò si in eodem opere velimus nimium attendere, & quasi ratiocinari quid agendum, aut dicendum sit, aliquando hæremus: impedimus enim tunc, & disturbamus motum illum ordinatum specierum, qui sua sponte fieret nisi mentem, & imaginationem ad alios actus diuerteremus.

¶ Idem ergo contingit de illis tam multis, tamque frequentibus motionibus, & impulsibus, qui sunt necessarij ad recitandum, cænendum, saltandum &c. Remanent enim eorum species, multæ quidem propter iteratos actus, sed singulæ tam obscuræ tam debiles, vt excitari nequeant nisi à cognitione intuitiva par-

tis

tis præcedentis, vel alterius obiecti, de quo simul formauimus phantasma complexum: Licet de quibusdam paucioribus, & vniuersalioribus philosophi per attentam meditationem acquirant species distinctas etiam in ordine ad cognitionem abstractiuam; vt ex g. de modo proferendi hanc vel illam litteram vocalem, aut consonantem.

116. Cæterum ne tum quidē cum motus illos imperamus, possumus de illis rationem reddere. Nec enim tam imperamus motum quemlibet peculiarem, quàm productionem talis, & tanti impulsus. ad quem experti sumus subsequi talem vocem, aut saltum &c. Hi autē impulsus sunt in-

H 6 nomi

nominati, & innominabiles
tum propter infinitam pænè
multitudinem, tum quia no-
mina requirunt conventionē,
& conventio requirit, vt ho-
mines qui conueniunt, sciant
super quonam obiecto conue-
niant. At nemo potest reddere
cognoscibile, & sensibile alteri
illum determinatū impulsū
quem ipse experitur in se; Et
hinc prouenit cur multa alia
objecta pariter inter homi-
nes sint innominabilia.

CA.

C A P V T X.

Qualis intentio conditionata sufficiat ad valorem Sacramentis: ubi etiam de valore intentionis conditionatæ ad inducendâ obligationem in genere: & de applicatione sacrificiorum.

117 **A** Liquæ conditiones tacitè intelliguntur, & hae si exprimantur, non dicuntur reddere actum conditionatū. Vt. ex. g. *si tu non es baptizatus: si verè vis baptizari, &c.* Licet tamen actus gestus cum expressione conditionum tacitè inhaerentium non sit conditionatus apud iuristas, quia in
ordi,

ordine ad obligationes perinde habetur ac si esset absolutus, nec exprimeret conditionem ullam per suam entitatē intrinsecam, vocatur tamen conditionatus philosophicè, & theologicè, quia habet modum tendendi diuersum entitatiuè ab absoluto. Nec debet usurpari quando nulla est prudens suspicio de talis conditionis defectu; Eam enim suspicionem indicant prædicta verba conditionata, ut patet ex usu contractuum humanorum.

118 Vbi verò ea prudēs suspicio adesset, adhiberi debet prædicta forma conditionata; Ratio tamen huius rei non est, ne aliòqui locutio diuina sit falsa; hoc enim quippe, quod

quod est impossibile nullo modo sequitur, etiam si forma Sacramenti enuncietur absolute, & tamen re ipsa deficiat aliqua conditio ad Sacramentum necessaria; siquidem in tali casu Deus per ministrum non loquitur, etiam si minister dicat, Deum tunc loqui per os ipsius. Verior ergo ratio cur debeat adhiberi ea forma conditionalis quando prudenter dubitatur de alicuius conditionis essentialis defectu, est, quia spectat ad reuerentiam erga Deum, ut non affirmemus, nos esse procuratores Dei, nec geramus eius personam, quoties incertum moraliter est, an habeamus talem facultatem à Deo, qualem facultatem non habemus.

mus

mus, si conditio illa tunc fortè deficeret.

119 Circa reliquas conditiones communis doctrina recentiorum est, præteritas, & præsentes posse validè apponi, futuras nō posse. Secūda pars probatur; nec enim Deus dedit ministris facultatem suspendendi valorem, adeòque effectum Sacramenti; ex innumeris absurdis quæ sequerentur, ut consideranti patebit. Hæc tamen ratio euincit quidem, non posse apponi pro conditione ipsum euentum, formaliter futurum, non autē non posse apponi pro conditione necessitatem, & certitudinem præsentem illius euentus. In quo sensu validè apponeretur hæc conditio, *si*
da.

dabitur iudicium vniuersale, si mortui resurgent &c. hoc est, si nunc datur aliquid habens essentialem connexionem cū futuritione horum euentuū, ac proinde verificans propositiones, quæ illos futuros affirmant.

120 Quantum verò spectat ad cōditiones præteritas & præsentis, supradicta regula non videtur vniuersaliter vera; aliòquin posset baptizari puer sub hac conditione, *si es prædestinatus, vel, si Deus videt hunc baptismum tibi profuturum ad salutem.* Et tamen id fieri non posse probatur à posteriori; nā si talis baptismus esset validus, sequeretur quod ita baptizatus non haberet libertatem vt damnare-

tur

tur ex aliquo peccato suppo-
nente baptismum, & obliga-
tiones ex baptismo proueniē-
tes. Si enim damnaretur ex
eo peccato, iam falsificaretur
ea conditio dependenter à quā
et non aliter recepit baptis-
mum, ac proinde supposito
tali baptismo, & tali peccato,
sequeretur eum esse baptiza-
tum, & non esse baptizatum.

121 Ratio autem à priori
cur baptismus ita collatus ef-
fet irritus, est, quia, ut aliàs di-
ximus, nullus effectus potest
determinari à conditione cu-
ius determinatio pendeat ali-
quo modo ab ipso effectu: alio-
quin in determinatiuis dare-
tur circulus vitiosus, & idem
determinaret mediata se ip-
sum ad existendum. Idcirco
re,

regulariter quidem possumus
apponere validitati actus ali-
quam conditionem præteri-
tam, quia nullum præteritū
naturaliter potest determina-
ri ab euentu subsequenti; hæc
tamen regula duplicem ha-
bet limitationem. Altera est
in actibus diuinis (qui tamē
non sunt propriè præteriti, sed
durāt indiuisibiliter per æter-
nitatem). Sic ergo, si est aliquis
actus scientiæ vel volitionis
diuinæ qui vtcumque sit de-
terminabilis ex suppositione
alicuius effectus creati; licet
ille actus diuinus hoc ipso
quod est nunc, fuerit ab æter-
no, tamen secundum illam
denominationem contingen-
tem (quidquid tandem illa
sit) non potest determina-
re

re

188 *Liber Sextus*
re talem effectum.

121 Ità, quoniam est in potestate pueri etiam ex suppositione baptismi eo malè vti, & damnari per peccata essentialiter supponentia beneficium gratiæ baptismalis, est etiam aliquo modo in eius potestate facere, vt non sit prædestinatus, vtque Deus non viderit eum benè vsurũ baptismo. Ergo non potest ab his cõditionibus determinari, & pendere, an ipse sit baptizatus nec ne.

122 Altera limitatio, quæ ad primam consequitur, est, quod ne omnis quidẽ creatura conditio præterita possit valè apponi, si ea pendet essentialiter ab aliquo ex eiusmodi actibus internis diuinis cu-

iust-

iusmodi conditio esset diuina
reuelatio de huiusmodi præ-
destinatione, vel de tali scien-
tia conditionata. Quocircà nō
esset validus baptismus col-
latus sub hac conditione, si
Deus reuelauit alicui Beatorū,
Te esse prædestinatū, nisi fortè
hæc conditio verificaretur cū
omnimoda independentia à
validitate huius baptismi: ve-
luti si Deus decreuisset, &
reuelasset, se velle saluare hūc
puerum, etiam si hic & nunc
validè non baptizaretur, per
alia media.

123 Regula igitur vni-
uersalis est, quā indicauimus;
hoc est nullum actum, adeoq;
nec Sacramentum, nec con-
tractum, posse pendere à con-
ditione cuius determinatio
ali-

aliquo modo pendeat ab ipso actu, vel ab aliquo effectu, qui sit posterior natura ad talem actum. Et hoc idem valet in omnibus effectibus physicis; Qui nimirum non possunt determinari ab aliqua conditione determinanda ab ipsis effectibus. Et per id solui possunt multi paralogismi. Ex.g. supposita veriore sententia quod locutio Angelica fiat per actum voluntatis, quod Angelus velit significari tale suum certum conceptum alteri Angelo; qua voluntate posita Deus, ut author nature excitet cognitionem huius rei in illo altero Angelo; fac Michaellem habere hunc actum, volo dicere hoc Gabrieli, si Gabriel nunc me alloquitur (hoc est,

est, si habet voluntatem aliquid
mibi significandi in hoc instāti)
& è contrario Gabrielem ha-
bere hunc actum. Volo dicere
hoc Michaeli, si Michael me
nunc non alloquitur; Videtur
difficile statuere quid tunc
sequeretur, nā hoc ipso quod
concedas vnum, infertur op-
positū, vt considerāti patebit.
Sed solutio sita est in hoc:
Vterq; actus in tantūm posset
habere physicam efficaciam,
inquantūm poneret pro con-
ditione, vel allocutionē alte-
rius, vel negationem illius,
non quomodocumque, sed vt
omninò independentes ab
obiecto cui apponitur pro cō-
ditione, id est ab allocutione
sui met erga illum alium An-
gelum. Et quoniam tunc in
neutro

neutro verificatur illa cōditio (neuter enim vult poni aut nō poni allocutionem suam erga alterum, nisi dependentem ab allocutione, vel non allocutione alterius) ideò neutrius voluntas ita conditionata potest esse effectiuè efficax; ac proinde neuter alterū re ipsa alloqueretur, adeoque neutri Deus vt auctor Naturæ significaret mentem alterius.

124. Exijs, quæ diximus de conditione apponibili Sacramentis, colligitur aliqua regula etiam super validā applicatione sacrificiorū. Ex. g. si quis applicet sacrificium, pro eo, quem Deus destinavit Episcopum futurū huius Urbis, potest hæc applicatio esse valida, & potest esse irrita, pro
varijs

varijs casibus excogitabilibus
 Pro quo aduerte, hanc appli-
 cationem perinde significare,
 ac si diceretur de singulis ho-
 minibus: *aplico Sacrificium*
pro N. s. Deus destinavit illum
in Episcopum. hoc posito, vel
 hæc destinatio est facta à Deo
 independenter à fructu præ-
 uiso huius sacrificij; & appli-
 catio valet, vel dependēter, &
 non valet ex ratione supradi-
 cta. Quando tamen circum-
 stantia dependenter à qua fit
 applicatio, non solùm est iam
 posita, sed est nota applicanti,
 certū est eā esse priorē natura
 ad applicationem, & ad eius
 fructū, ac proinde ab eis inde-
 pendētem; & ideò cessat tunc
 omnis scrupulus inualiditatis.

125 Vnum est discrimen.

I in.

inter Sacrificium, & Sacramentum, quod cū Sacramentum debeat esse signum sensibile humanum, debet proinde conditio illa, à qua Sacramentum pendet, esse cognoscibilis humano modo; Quocircà si apponeretur conditio quamvis omninò prior natura, sed nota soli Deo, vel nullo modo propagabilis naturaliter ad notitiam humanam ne ipsius quidem ministri, collatio Sacramenti esset inualida. Non sic applicatio sacrificij, vtpote quæ non est necesse vt sit sensibilis, & satis est, si persona cui applicatur, innotescat Deo, qui solus debet esse executor talis applicationis.

CA-

C A P V T. XI.

*Ex duabus voluntatibus mini-
stri materialiter, vel forma-
liter contrarijs utra præua-
leat. Traditur regula appli-
cabilis ad omnes actus obli-
gatorios.*

126 **N**on potest quis
velle simul duo
contradictoria explicitè; po-
test tamen velle duo, quæ re
ipsa sunt contradictoria. Ut
ex g. potest simul velle non
sumere medicinam noxiam,
& sumere istam, quæ re ipsa,
quamvis eo inscio, est noxia.
Ita ergò potest contingere in
Sacramentis, in contractibus
&c. Ex g. Abissini simul vole-
I 2 bant

lebant inire verum matrimo-
nium, & simul volebant inire
contractum dirimibilem, qui
non est verum matrimonium.
Rursus potest quis habere
duas voluntates etiam de duo-
bus cōtradietorijs formaliter,
sed illas pro diuerso tempore.
Vt ex g. potest aliquis nunc
velle nunquam vouere, & po-
steà oblitus huius voluntatis
(nā si est memor cessat omnis
difficultas) potest vouere.

127 His suppositis, quæren-
da est regula ad dignoscendū
vtra voluntas ex duabus con-
trarijs debeat habere effe-
ctum. Primò certum est in
ordine ad effectus phisicos
producēdos semper præuale-
re voluntatē executiuam, quæ
nimirum habet pro obiecto

hoc

hoc aliquid, absoluta ab omni
 conditione, & exceptione.
 Ex g. comedens habeat duas
 voluntates, alteram longè in-
 tensiorem, & firmiorem non
 comedendi venenum, alte-
 ram tenuiorem comedendi
 hunc cibum; hæc tamen se-
 cunda præualet in ordine ad
 effectum physicum, & proin-
 de facit vt hic cibus re ipsa
 comedatur, quamuis sit ve-
 nenum; Quia hæc versatur
 circa singulare designatum,
 & cadens hic & nunc sub ex-
 perientiam, illa verò altera
 voluntas versatur circà prædi-
 tum aliquod non patens hic
 & nunc operanti. Secus con-
 tingit in ordine ad effectus
 morales, nam, qui vellet eme-
 re hunc cibum putans esse bo-

num, si postea inueniret id esse toxicum, iustè diceret emptionem, tanquam ortam ex errore in causà motiua, fuisse irritam.

128 Ratio disparitatis à priori est, quia si effectus phisici non sequerentur quando voluntas executiua oritur ex errore, vtique certificaremur de quacumque re abditissima videndo an sequatur effectus imperatus à voluntate habente rem illam abditā pro motiuo vel eandem apponente pro conditione; Et ideò natura nolens dare nobis hanc scientiam indebitam, noluit voluntatem executiuam aut fieri irritam ex errore, aut esse capacem conditionis. At effectus morales, hoc est obligationes

tionem, non cadunt sub experientiam nostram, ideòque potius ex præscita veritate motui vel conditionis colligimus obligationem esse ortā, quàm vice versa ex orta obligatione colligamus veritatem conditionis appositæ. Quocircà remoto prædicto absurdo quod sequeretur in effectibus physicis, æquum fuit ut possemus disponere plenè voluntariè de rebus nostris, ac proinde non ex errore, & sub qualibet conditione nobis grata. Hoc posito statuendæ sunt aliquæ regulæ ad dignoscendum vtrā ex duabus voluntatibus contrarijs præualeat in ordine ad effectus morales.

129 Quātum spectat ad voluntates simultaneas, mate-

I 4. riali-

rialiter oppositas, dicunt aliqui viri docti, inter illas eam prævalere quam retineremus si pateret nobis oppositio inter illa obiecta. Quam veritatem conditionatam dicunt non esse quid contingens distinctum hic & nunc ab omni veritate absoluta, sed esse quid notum Deò partim per scientiam visionis de eo quod datur de facto; partim per scientiam simplicis intelligentiæ de necessaria connexione huius veritatis absolutæ cum illa conditionata; & non aliquod obiectum ab eo scitum per solam scientiam mediam. Obiectum enim scientiæ mediæ nō est id quod volumus, sed quod vellemus, ac proinde non fundat neque meritum, neque ius, neque obli-

obligationem, sed fundaret. Aiunt ergò, hanc veritatem cōditionatam esse aliquid necessario connexum cum ipsa entitate præsenti harum voluntatum, quas habeo. Quicumque enim eas penetraret, & comprehenderet, sciret utrā illarum ego essem retenturus in eo casu.

130 Sed hæc regula neque videtur vera, nec utilis quamquā esset vera. Nō quidē vera quia, ut fatentur auctores, qui eā tradūt, possum ego esse magis inclinatus in actu primo ad id, quod respuo in actu secūdo; hæc enim est natura libertatis. Fac ergo Abissinum, ex.g. magis inclinari in actu primo ad ineundum matrimonium verum, quàm ad non ineun-

I s dum

dum contractum indissolubilem; Ex alia parte magis affici in actu secundo ad hoc, quam ad illud; Rogo in quonam fundari poterit tunc ea veritas conditionata, quod alteram partem eligeret si sciret hæc duo obiecta esse incōpossibilia? Non quidem in maiore inclinatione actus primi; Nā sicut ea non obstante magis nūc propendet in actu secundo ad alteram partē, ita similis victoria potuisset esse in illo casu; Neq. pariter in maiori affectu actus secundi quia hic excessus non solū fuit liber sed inuersibilis supposito excessu opposito in actu primo. Inuersibile autem aliquod quod liberè contingit in vno casu, non est necesse, imō neq. est verisimile

simile vt eueniat in casu di-
 uerso. Aliòquin eò quod quis
 operetur contrà maiorem in-
 clinationem in vno instāti, de-
 beret esse necessariò idem fa-
 cturus per totam aeternitatem;
 quod tamē ne verisimile qui-
 dem est. Ergò si Abissinus ha-
 buisset alias cognitiones, per
 quas nouisset impossibili-
 tatem horum obiectorum, for-
 tasse prætulisset coniugium
 negationi vinculi indissolu-
 bilis; Neque opposita senten-
 tia affirmans de contrario nō
 tātū verisimilitudinem, sed
 certitudinem, potest vllò ar-
 gumento probari. Eaque mul-
 tō euidentius impugnatur in
 ordinē ad duas volūtates op-
 positas non cōexistentes, de
 quibus infra, in ordinē ad

i 6 quas

quas pariter eam doctrinam applicant prædicti Auctores. Ex eo enim quod quis talem voluntatem elicuerit vno tempore, nulla necessitas confurgit alicuius exercitij in alio tempore: cum liberum arbitrium sit vertibile vsque ad mortem.

131 Rursus ea regula, si esset vera, esset parùm utilis, ut diximus; nam ea veritas conditionata non est aliquod nobis patens per se, sed fundatur in aliquo alio prædicato absoluto eiusmodi voluntatum. Melius est ergo assignare pro regula hoc ipsum prædicatū absolutum quodcumque illud sit quippe & prius, & notius. Verior regula videtur esse, eam volitionem prævalere, quæ magis amat suum obiectum

Etum excessu appetitiuo. Videtur enim natura eo modo debuisse constituere efficaciam harum voluntatum, quem unusquisque prudens vellet. Quilibet autem prudens vellet ita constitutum, ut si ipse per errorem eligit duo obiecta impossibilia, illud re ipsa assequatur, quod appetitiue magis amat; nam hoc modo magis fit secundum eius voluntatem.

132 Ex hoc fundamento potest aliquo modo nasci veritas illa conditionalis, quam pro regula statuebant Auctores supra indicati. Et hoc in duplici sensu. Alter est non quidem ex certitudine, sed ex quadam generali presumptione. Nam plerumque solet contin-

tin-

tingere, ut ex duobus obiectis amatis, si postea apparet eorum impossibilitas, illud praeligatur quod magis amabatur appetitivamente. Alter sensus est non solum verisimilis, sed necessarius; scilicet, si contigisset ut amanti magis appetitivamente A. quam B. fuisset propositum: *scilicet alterum horum esset relinquendum utrum velles relinquere & is in sensu composito cum illo duplici amore non posset habere affectum conditionatum relinquendi A.* Sed ista veritas conditionata non potest assignari pro regula ex rationibus quas ultimò exposui.

133 Remanet tamen contra hoc difficultas; quoniam nulla duo obiecta non apparebant

bant impossibilia, non fuit
neceſſe, vt voluntas illa com-
parauerit inter ſe, & appretia-
uerit vnum præ alio. Vt id ſol-
uamus, eſt aduertendum; omnẽ
exceſſum vnius ſuprà aliud
fundari in aliquo prædicato
abſoluto, quod ab vno partici-
petur vſque ad tantum gra-
dum, & ab alio vſque ad tan-
tum; Ex quarum deinde quã-
titatum comparatione reſul-
tat denominatio exceſſus in
altera. Ex g. ideò A. eſt maius
quàm B. quia A. eſt bipalma-
re, & B. palmare. Aliquæ ſunt
tamen res, in quibus nõ poſſu-
mus cõſtituere nomina tãræ,
vel tantæ magnitudinis ab-
ſolutæ propter rationes quas
attulimus n. 114. & ſeqq. agẽ-
tes de motionibus à volunta-

te imperatis potentiae execu-
tuae exteriori. Quin ob easde
rationes non possumus impo-
nere nomina magnitudinis
absolutae gradibus intensio-
nis etiam qualitatuum maximè se-
sibilem, ut caloris, frigoris
&c. quia scilicet illarum in-
tensio apparet maior, vel mi-
nor pro diuersa affectione or-
gani, ut quisque experitur in
se ipso alijs, & alijs tempori-
bus; ex quo idem praesumi-
mus de caeteris hominibus; ac
proinde non possumus esse
certi, quòd dum designamus
calorem, qui est in hac aqua
ex g. caeteri experiantur ibi
tantam intensioem, quantā
nos experimur, atque adeò in-
telligent per nomen quod in-
ter nos atque illos statuitur, il-
lam

lam intensionem, quam intelligimus nos. Quo circa hæc nomina significantia tantam magnitudinem potuerunt solum imponi magnitudini extensionis, quippe quæ potest esse certa ex super impositione alicuius determinatæ, & indiuiduæ mensuræ, ex g. palmi, in qua omnes nominis impositores conueniant, & quæ in loco publico asseruetur, vt cūctis pateat. Et aliquid simile fit in designandis nominibus pro magnitudine ponderis.

134 Sicut tamen vnusquisque experitur magnitudinem absolutam caloris, frigoris &c. ex qua per memoriam statim colligit, A. ex g. fuisse frigidius, quàm B. vbi excessus est

nota-

notabilis; ità quisque experi-
tur in se magnitudinem abso-
lutam amoris, ex qua statim
colligit, vbi excessus fuit no-
tabilis, se magis per amorem
appretiasse A. quàm B. Ex hac
ergò regula infertur solutio
multarū interrogationū, ex g.
cur validè ordinetur excom-
municatus ignoratus ab ordi-
nante. Quamuis enim ordi-
nans amauerit hoc obiectum
quod est, *non ordinare excom-
municatum ne ignoratum quidē;*
magis tamen amauit, & de-
buit amare hoc aliud quod
est, *non facere Ordinationem in-
ualidam ex defectu intentionis,*
propter grauissima incommo-
da, quæ sequerentur, si de
hac inualiditate posset pru-
denter ex defectu intentionis
du-

dubitari. E contrario dās eleemosynam pauperi ficto censetur magis amare hoc quod est; *non transferre dominium pecuniæ in deceptorem, quàm transferre illud in hunc hominē.* Ergo non transfert. Et per hoc tandē explicatur id quod dicitur in 1. 2. de ignorantia antecedenti, vel comitanti quando enim negatio prædicati ignorati magis amabatur actu vel habitu, quàm prædicatum in actione scitum, dicitur actus esse ortus ex ignorantia antecedenti quando secus ex comitanti.

135 Quod si amor appetitiuus inter duo obiecta simul volita, & materialiter impossibilia fuerit æqualis, nihil agitur. Neutra enim pars est
ma

magis volita, quam nolita. Qui casus licet videatur metaphysicus quoad veritatem, potest tamen moraliter contingere ut de tali excessu omninò dubitemus, vel habeamus utrinque probabilitatem, & in eo casu servandæ sunt communes regulæ de re dubia, vel de *utrinque probabili*.

136 Reliquum est constituere regulas super altera parte quæstionis, hoc est quando duæ voluntates aut formaliter aut materialiter oppositæ non extiterunt simul; Et quidem si posterior voluntas fuerit cum memoria, & reuocatione prioris oppositæ, certum est posteriorem esse præferendam. Unusquisque enim vali-
dè

dè reuocat eas voluntates, per
quas non transtulit ius in al-
terum: quippe se sibi nemo po-
test obligare. Quocircà per
voluntatem præteritam nemo
perdit potestatem domini præ-
sentis. Imò si homines semper
actu cogitarent de omnibus
ijs rebus quas habent in do-
minio, voluntas præterita ef-
set planè inefficax in ordine
ad disponendum de rebus
nunc, & ad obligandos sub-
ditos nunc. Sed propter ne-
cessariam distractionē cogita-
tionis humanæ expediens fuit
vt de rebus meis fiat nunc id
quod vltima vice decreui fa-
ciendū de illis in ordine ad hoc
tempus, hoc enim est verifimi-
le quod mihi postea placebit,
cū illud factum rescinero.

Quan-

137 Quando autem voluntas posterior non reuocat priorem quia non cognoscitur impossibilitas inter obiecta vtriusque, tunc decernendum est de illis duobus ac si coexisterent, & illa præualeat quæ magis appetitiuè amat obiectum. Ita si Abissinus semel decreuit non inire coniugium indissolubile; & postea decernit inire verum coniugium hic & nunc ignorans de ratione veri coniugij esse indissolubilitatem, sed minus appetitiuè amans nunc coniugium, quam antea amauerit negationem coniugij indissolubilis, nihil agit. Item si Sacerdos heri applicauit sacrificium hodiernum pro Patre, ac hodiè immemor applicat illud

illud idem pro amico, præualet applicatio hesternæ, quippe quæ magis appretiatiuè amauit obiectum suum, quàm hodierna. Nam illa volūtas præterita non fuit reuocata, ac proinde moraliter perseuerat; sicut ergo præualeret si actu existeret, ita præualet de facto. Si tamen illæ voluntates fuerint æquales appretiatiuè posterior præualet, & pariter præualet in dubio vtra fuerit maior. Potior enim est conditio volūtatis præsentis, quàm præteritæ, cū præterita ex sola præsumptione habeat efficacitatem, vt explicauimus. Inter præteritas verò præsumptio potior est pro voluntate posteriori vt pote postquā minor mutatio est facta in nobis.

Quod

138 Quod si volūtas præsens aut posterior sit formaliter opposita priori, hoc est, velit obiectū explicitè contradictorium, tunc aliqui putant adhuc priorem præualere, si hæc fuerit vniuersalior, aut si habuerit clausulam irritatiuā cuiuscumque contrariæ posterioris, vno verbo si habuerit reflexionem suprā omnem voluntatem oppositam posteriorem, eamque ex tunc irritauerit; quod confirmatur exemplo testamenti prioris, quod præualet posteriori, si prius habuit clausulam irritātem cuiuslibet testamenti oppositi, quæ clausula postea non reuocetur in testamēto posteriore.

139 Hæc tamen doctrina nobis nō prōbatur. Quis enim dicat,

dicat, si Sacerdos . qui heri applicauit sacrificium futurum . hodiernum pro amico cum clausula irritatiua cuiuscumq; futuræ applicationis cōtrarię, postea immemor huius voluntatis applicet illud idem pro suo Patre , qui ex improuiso est mortuus , priorem voluntatem potius quàm posteriorem habituram effectum .? Totā ergō efficacia illius clausule irritantis , & illius reflexionis reuocantis omnem voluntatē posteriorem oppositam consistit in hoc, vt aliqua ignorantia antecedens inualidet actū, quæ alias eum non inualidaret . Pro qua re aduertendum est, non fuisse expediens vt esset nullus, omnis actus qui elicitor ex ignorantia, vel inad-

K

uer-

uertentia oppositionis cum
alio obiecto magis amato in
particulari. E.g. sæpè Princeps
concedit aliquid petenti falsò
putans eum esse sibi beneuo-
lū, quem si sciret esse sibi ma-
leuolum, nihil ei concederet.
Nec tamen eiusmodi conces-
siones sunt irritæ. Si enim hoc
esset, dubitari posset frequen-
tissimè de validitate legum,
concessionum, donationum
&c. Quocircà ius naturale, &
positiuum obligant ad habē-
dam quamdam voluntatem,
præualem vniuersalem,
per quam magis ametur vali-
ditas talis actus ritè facti hic,
& nunc quàm negatio alicu-
ius obiecti mali, & displicentis
in quod per talem actū igno-
ranter incurrimus : exceptis
qui-

quibusdam certis, & determinatis obiectis ad quæ homines communiter, & vehementer afficiuntur, per quorum proinde ignorantiam ius naturale, vel positivum voluit actum esse irritum.

140 Cæterum sicut Princeps potest condere legem, qua statuat inualidam fore omnem concessionem in tali certa circumstantia si hæc à Principe ignoretur, ita potest idem statuere unusquisque priuatus in rebus, super quibus habet ius disponendi; & quidē id potest licitè; dummodo id innotescat alijs ad quos pertinebit; quomodo lex Principis innotescit toti populo. Et quia vota, applicationes sacrificiorum, & alia huiusmodi

K z per.

pertinent ad solum Deū, ideò in ordine ad illa satis est si hæc voluntas pateat Deo. In ordine verò ad alia in quibus agitur de præiudicio tertij teneatur agens id patefacere ipsi tertio; quod ni fecerit, in foro externo perinde iudicatur ac si illæ clausulæ irritatiuæ clandestinæ fuerint postea reuocantur per ipsum actum manifestum contrarium: tenebatur enim agens eas vel manifestare, vel reuocare. In foro tamen interno, actus est nullus, si re ipsa reuocata non fuerint. Imò etiā in foro externo illæ clausulæ irritatiuæ sustinentur, quando vel ob iustum metum, vel ex alia causā licebat eas alteri nō aperire.

141 Interest tamen inter
leges

leges Principum, vel actus priuatorum inferentes obligationem actiuam, aut passiuam, alicui tertio ex vna parte, & inter alios actus priuatorum respicientes solum Deum de quibus supra, ex alia parte; Nam leges, tanquam publica mensura liciti, atque illiciti debent esse manifestæ, & indubiæ. Quo circà etiam si fortè Princeps quando aliquid concedit, multò plus amat, validitatem huius concessionis, quàm antea amauerit negationem concessionis valide futuræ in tali circumstantia ignorata, adhuc cōcessio erit nulla, ex vi illius annullationis vniuersalis si lex illa fuit legitimè promulgata; Et idem valet de actibus priuatorum.

K 3 dan.

dantibus ius, aut obligantibus
tertium, adeoque præbentibus
aliqualem mensuram liciti,
& illiciti ipsi tertio. At verò a-
ctus priuatorum respicientes
solum Deum, cuiusmodi sunt
applicationes sacrificiorum, &
vota, habent validitatem,
quamvis non sit reuocata ex-
plicitè clausula præcedēs an-
nullatiua, & palàm promul-
gata, dummodo ipsi actus fe-
rantur in obiectum maiori af-
fectu appretiatiuo, quàm fue-
rit ille per quem agens voluit
non valere suum actum gestū
sine memoria contrariæ vo-
lūtatis præcedentis, Deus e-
nim benè, & sine vlla ambi-
guitate videt, an hic exces-
sus amoris verificetur nec ne.

142 Ac proinde si quis de-
cer-

cernat nunquam emittere,
vota, & velit ea omnia si fortè
immemor huius præsentis vo-
luntatis emisit esse irrita,
nisi explicitè reuocet volūta-
tem præsentem, idque pro-
mulget; Et postea horum pla-
nè immemor, sed ex seria de-
liberatione, & maiore volun-
tate appretiatiua emittat ali-
quod votum, tenebitur illud
seruare. Secus est de profes-
sione: nam hæc inuoluit con-
tractum cum Religione, ac
proinde eius validitas debet
esse exterius nota. Quare de
illa philosophandum est sicut
de contractibus, & sicut mox
dicemus de Sacramentis.

143 In Sacramentis ergo
si clausula annullatiua sit à
ministro legitimè promulga-

K 4 ta

ta, quamuis posterior volūtas
opposita esset maior, non suf-
ficeret ad validitatem, quia,
validitas Sacramēti in eo casu
non esset sensibilis, quippe in-
tentio per signa externa non
constaret. Si verò talis clau-
sula annullatiua sit promul-
gata, sed non legitimè, perin-
de est ac si sit mente retenta,
nam præsumptio est quòd sit
reuocata, quoniam ille ita fa-
cere tenetur, & dū ministrat,
censetur habere omnem illam
intentionem quam debet, ac
proinde eius intentio confi-
ciendi Sacramentum modò
adsit, est sufficienter sensibilis
per actionem externam. Ade-
rit verò tunc sufficiens inten-
tio, si detur ille excessus amo-
ris, quem supra exposuimus.

In

De Sacrauen. Cap. XI. 225

In quo casu pariter erit valida professio facta contrà clausulam irritatiuam omnis voti futuri mente retentā. Et quoniam hæc clausula quatenus vult annullare professionem futurā, exteriùs validā, est de obiecto illicito, & ex alia parte voluntas non profitendi exteriùs nisi validè, est de obiecto necessario ad amicitiam Dei, semper censi debet hæc volūtas fuisse appretiatiuè maior quàm illa, & sic professio censetur valida.

K

S

CA-

CAPVT XII.

*An Sacramenta causent gratiā
ex opere operato, & quid
hoc sit.*

144 **C**onstat ex fide Sacramēta nouæ legis causare gratiam. Inter omnia tamen Sacramēta sola Eucharistia causat illam solū primò, & per se, & independēter à remissione peccatorum, vel ab impressione characteris, aut vllō alio effectu ad quē specialiter ordinetur. Ideò anonomasticè sumit nomen à *Gratia*. Hanc gratiam Sacramenta nouæ legis produciunt *ex opere operato*, quem modū loquendi à Scholasticis inuentum,

De Sacram. Cap. XII. 227.
tum, & ab hæreticis fugillatū,
approbat Tridentinum sess. 7.
can. 8.

145 Discrimen inter fructū
*ex opere operato & ex opere
operante* secundū germanū
sensū Scholasticorū, ac præser-
tim S. Thom. in 4. dist. 1. q. 1. ar.
5. in corpore *quæstiuncula* 1.
non est, quod primum sit ex
merito alterius dante valorē
actioni etiam præcisa omni
bonitate morali ipsius actionis
alterū sit aliquo modo ex me-
rito operantis actionem, sed
in hoc, quod primū dicit vim
obtinendi aliquid per se con-
ferens ad salutē, quæ vis pro-
ueniat operi ex arbitrio Dei,
siue hoc arbitrium fuerit ortū
ex merito præcedēti alicuius,
puta Christi, siue non; secun-

K 6 dum

dum verò habet vim saltem
partialem ex sua propria bo-
nitate. Ideò si martyrium cō-
fert gratiam suprà meritum,
actus boni præcedentis mor-
tem, confert illam ex opere
operato; Nam quòd ad tales
actus bonos sequatur occisio
sæpè ex improviso, atque in-
aduertente ipso occiso, nullā
addit nouam actionem bonā;
& tamen eiusmodi occisio est
necessaria vt conferatur talis
gratia.

146 Hinc est, ex vna par-
te, Sacramenta nouæ legis cō-
ferre gratiam ex opere opera-
to, quia non requirunt, bonā
esse actionem Ministri per
quam complentur; ex alia
parte Sacramenta vetera, ac
nominatim Circumcisionem,
vt

De Sacramen. Cap. XII. 229
vt ait S. Thomas loco citato,
& vt infrà probabimus, contu-
lisse gratiam ex opere operā-
tis, & dependenter à merito
ipsius ministri. Item Indulgen-
tiæ, & sacrificium profunt ex
opere operato, quia profunt
dependenter ab applicatione
quæ potest esse non bona.

C A P V T. XIII.

*An Sacramenta vetera causa-
rent gratiam, & quomodo.*

147 **T**ota difficultas in
hac quæstione est
super conciliandis testimonijs
scripturæ, & Patrum. Nam ex
vna parte cum in primitiua
Ecclesia Iudæi ad fidem con-
uerſi vellent retinere ritus Iu-
dæi

daicos, ac præsertim circumci-
 sionem, quasi necessariam ad
 salutem; & ex hoc capite
 arrogarent sibi quamdã præ-
 eminentiã supra conuersos ex
 Gentilitate, acriter contra
 hunc errorem Paulus inuehi-
 tur tum *ad Romanos* 3. & 4.
 tum *prima, ad Corinib.* 7. *ad*
Galatas 4. *ad Coloss.* 2. *ad*
Heb. 2. 9. et 10. Docet ibi Apo-
 stolus in summa, ritus illos nõ
 fuisse nisi figuram gratiæ cõ-
 ferendæ in nouo testamento.
 Cæterùm, Hebreos ante Chri-
 stum nõ fuisse iustificatos per
 illos ritus, neque per obseruã-
 tiam legis Iudaicæ, sed per fi-
 dem. Sic Abraham fuisse iu-
 stificatum non per circumci-
 sionem, sed antea, quia *credi-*
dit Deo, & reputatum est ei ad
iu-

De Sacramen. Cap. XIII. 231
iustitiam. Adeoque, veros
Abrahamitas esse eos qui sunt
successores Abrahamæ (qui di-
ctus est *Pater credentium*) se-
cundum spiritum, non secun-
dum carnem, ac proinde non
magis Iudæos quam cæteros
in Christum credentes. Ex
quibus concludit, ritus illos,
ac nominatim Circumcisionē
non esse amplius seruandos, vt
potē qui erant meræ figuræ, &
vmbra Christi, & nouæ legis
futuræ, ac propterea his ad-
uenientibus iam cessasse.

148 Ex hac Pauli doctri-
na manauit hæc persuasio in
Ecclesia, Sacramenta veteris
legis non fuisse causas gratiæ,
sed tantum signa; quod pari-
ter docet Concilium Floren-
tinum in *instructione ad Ar-
minos,* Ex

149 Ex alia parte cū
 Pelagius negaret peccatum
 originale, & Augustinus co-
 naretur eum conuincere non
 tantum dictis noui testamen-
 ti, sed etiam veteris; inter cæ-
 tera vsus est illo Genesis 17.
 vbi cū interpretes noster le-
 gat: *masculus cuius præputij ca-
 ro circumcisa non fuerit, delebi-
 tur anima illius de populo suo*
 tunc secundum versionē 70.
 post vocem *caro* addebantur
 hæc verba, *octauo die*. Cum
 ergo Deus, secundum illam le-
 ctionem, videretur intermina-
 tus poenam paruulis incircū-
 cisis, & hæc non conueniret
 omissioni circumcisionis, vt
 potè quæ omissio non erat eis
 voluntaria, debuit esse poena
 peccati originalis, à quo non
 nisi

nisi per circumcisionem eximerentur. Proinde putauit Augustinus, circumcisionem fuisse remedium peccati originalis.

150 Hæc sententia, licet nitatur fundamēto valde dubio tum quia nostra Vulgata aliter legit, tum quia etiam emendatior Versio 70. edita iussu Sixti V. diuersa est, tum quia illa eadem verba recipiūt alium sensum, vt fatetur Augustinus in libris *de Ciuitate* magnam tamen habet auctoritatem ex ipso nomine Augustini, cuiusmodi adstipulati sunt Gregorius, Bernardus, & Innocētiū in Cap. *Maiores de baptismo*. Quin etiam cū videretur incongruum diuinæ bonitati permittere, vt foemel-
læ

læ omnes etiam Iudæorum ,
& Infantes quicumque extrâ
populum Iudæum carerent
remedio peccati originalis ,
sensit idem Augustinus, fuisse
aliquod Sacramentum in le-
ge Naturæ per quod pueri iu-
stificarentur, quamquam no-
bis ignotum; cui sententiæ ad-
hæserunt multi Patres , &
omnes ferè Scholastici, quam-
vis in eo explicando sint va-
rij. His positis , cum pecca-
tum non deleatur , nisi per
gratiam , videntur & circum-
cisio, & vetus illud Sacramen-
tum legis naturæ non fuisse
merû signum , sed causa gra-
tiæ .

151 Nec soluitur difficultas
si dicatur, ea nō fuisse phycas
causas gratiæ vt nostra , sed
me-

meras causas morales; Primò
quia per hoc non saluatur
quod ponit Paulus, & cum
eo veteres Patres, & S. Thom.
quòd non circumcisio, sed
fides iustificaret; nam etiam
ipsa fides parentum, cui tri-
buitur id quod negatur cir-
cumcisioni, non erat causa
physica, sed moralis iustifi-
cationis. Secundò, quia Pau-
lùs contemnit Sacramenta
illa vt egena, inania, infir-
ma, & meras umbras, hunc
autem contemptum nō me-
rentur in æstimatione huma-
na causæ morales, presertim
infallibiles, alicuius magni bo-
ni. Et ideò licèt arbor ex. g.
sit causa physica poni, & mo-
neta sit causa tantùm moralis
eiusdem, in æstimatione tamen
hu-

humana non minoris sit moneta, quam arbor: ac propterea idè inuicem commutantur in contractibus. Medium quippè sumit totum pretium, & ex bonitate finis, & ex facilitate, atque infallibilitate illà causandi, non autem ex modo physico, vel morali.

152 Alij dicunt; vetera Sacramenta non fuisse causas ne morales quidem, sed meras conditiones. At hoc ipsum, & difficile explicatur, secundum principia eorum qui videntur hac responsione, cum omne Sacramentum sit signum exhibitum à Deo, ac proinde promissio Dei de effectu infallibili ipsius, Tū verò quia quidquid de hoc sit, si erant media infallibilia ad consequendam

dam gratiam, quomodocumque id haberent, nō merebantur contemni vt egena, & vacua, & meræ vmbrae, sicut cōtemnuntur à Paulo. Nam etiā Intelligentia dum mouet Cœlum, ponit meram conditionem, hoc est applicationem agentis ad passum in ordine ad effectus phisicos, & idem faciunt plures artifices; nec tamen ideò contemnuntur, sed habentur in magno pretio.

153 Censent alij, circumcisionem non comprehendere nomine Sacramentorum legis veteris à Florentino; quippe quæ instituta fuit, & Abrahamo iniuncta, ante legem. Sed hoc facile refellitur, nam doctrina Concil. Flor. desumpta est ex doctrina Pauli, qui de

de circumcissione præsertim loquitur ; & Hæbreos reprehendit de ea superbientes , & volentes eius vsum retinere . Et cum hæc fuerit instituta pro sola familia Abrahamæ , non videtur pertinuisse ad legem naturæ vti omnibus communem . Sanè Paulus *ad Corinthios* ait, *circumcisio nihil est, & ad Hæbreos secundo de ea loquitur dum ait . Reprobatio fit præcedentis mandati propter infirmitatem, & inutilitatem.*

154 Quidam viri docti putant circumcissionem iustificasse , non quatenus primò fuit à Deo instituta , erat enim signum foederis inter Deum , & familiam Abrahamæ cui promittebatur possessio Terræ Canaam , sed ex eo quod Iudæi

dæi eam deputauerint pro illa
actione externa, per quam
protestarentur fidem ad iusti-
ficandos pueros in Sacramēto
legis naturæ. Quare, inquiunt,
circumcisio formaliter accep-
ta non iustificabat; materiali-
ter accepta iustificabat; & per
hanc distinctionem concilian-
tur dicta Patrum. Sed hoc
ex multis improbatur. Primò
quā id non saluat sententiam
Augustini, ex cuius auctorita-
te ea manauit ad cæteros Pa-
tres. Augustinus enim ex cita-
tis verbis Scripturæ colligit id
fuisse ex institutione diuina,
cui etiam concinit Innocen-
tius in dicto cap. *Maiores*. Se-
cundò quia de hac humana,
& legitima deputatione facta
ab Hebræis nullum verbum
habe-

habetur neque in Scriptura,
neque in Philone aut Iosepho
accuratissimis rerum Iudaica-
rum narratoribus. Tertiò quia
quomodocumq; circumcisio
fuiſſet requiſita ad iuſtifican-
dum vel vt circumcisio, vel vt
actio proteſtatiua fidei, non
potuiſſent dicere S. Paulus, &
ex eo alij Patres, & S. Thomas,
iuſtificationem non fuiſſe ex
circumciſione, ſed ex fide.
Quemadmodum nemo dicet
gratiam in matrimonio non
haberi ex verbis, ſed ex cõſen-
ſu, quamuis & verba adhibeã-
tur, vt ſigna conſenſus, & loco
verborũ poſſint adhiberi alia
ſigna conſenſus, ita vt verba
non ſint neceſſaria quatenus
formaliter verba.

155 Neceſſe eſt igitur ex
vna

De Sacramen. Cap. XIII. 241

vna parte asserere, ne circūci-
sionem quidē vllō mōdo fuisse
utilem ad iustificandū, ex alia
parte eam fuisse remedium
peccati, quæ duo videntur
pugnantia. Vtrumque tamen
defenditur, si dicamus, iustifi-
cationem puerorum fuisse af-
fixam à Deo illi merito, quod
exercebatur à ministro in vo-
luntate executiua protestandi
fidem hic & nunc per circū-
cisionem: quæ voluntas exe-
cutiua habet modum tēdendi
diuersum à voluntate eiusdē
obiecti tanquam absentis. Et
ideò meritū boni operis quod
exequimur, est semper maius
ac diuersæ rationis, quàm bo-
ni operis quod proponimus,
vel desideramus. Et verò, re-
quisitam fuisse fidem superna-

L

tura-

turalem ad iustificationem in circumcissione obtinendam, colligitur tum ex Paulo, qui totum tribuit fidei, tum ex D. Thoma suprà citato, & infrà citando, qui ait, in circumcissione collatam esse gratiam ex opere operante & ex merito de congruo.

156 Hoc posito, ex vna parte verum est, circumcissionem fuisse remedium peccati originalis, sicuti dicimus elemosynas, psalmodias, &c. esse remedia ad acquirendam vitam æternam, licet totum meritum situm sit in interiori actu: quia illa volitio interior executiva accipitur in communi sermone per modum vnius cum actione externa ad quam ipsa ordinatur, & à qua non potest separari.

parari. Ex alia parte verum
erit dicere, Iudæos non fuisse
iustificatos per circumcisiōē
sed per fidem, quia totum me-
ritum erat in illo actu fidei, in
qua, vt ait S. Thomas 3. p.
quæst. 62. *ar.* 6. Christus existe-
bat intentionaliter; & per eam
existentiam causabat gra-
tiam, quam postea potuit
causare per existentiam physi-
cam, & realem. Sicut verum
est dicere, totū meritum elee-
mosynæ, vel ieiunij, &c. esse
non in exteriori actione, sed
in interiori pietate, & charita-
te. Et hoc modo explicatur in-
numeri Patres dicentes circū-
cisionem nihil contulisse ad
iustitiam, sed fuisse merum
signum populi Hebræi, & fi-
guram nostri baptismatis fu-

turi: idque probant, quia alioquin foeminae omnes, ac praesertim Sara, Rebecca, & aliae sanctissimae, non debuissent carere hoc munere. Nemp̃ id totum verificatur, quia circumcisio ex se erat merum signum, illa verò protestatio interior poterat in foeminis, & in masculis extra familiā Abrahæ, pro quibus à Deo non erat praescripta circumcisio, versari circa alias actiones.

157 Item optimè explicatur quomodo Paulus vocauerit circumcisionem planè inutilem, & *nihil*, quod videtur non posse dici de illis actionibus externis bonis, quae cōcomitanter requiruntur ad interius meritum, quales sunt ieiunia, recitationes precum, &c.

De Sacram. Cap. XIII. 245

&c. Explicatur, inquam, optime hoc, nam circumcisio, secundum se accepta, semper fuit inutilis; ut verò obiectum fidei interioris meritoria, euaserat inutilis tempore Apostoli. Nec enim poterat amplius esse figura Christi passuri, & baptismi ab eo instituendi, cum utrumque iam aduenisset, ac proinde Circumcisio tunc ad id significandum adhibita, iam non fuisset signum fidei, sed infidelitatis, sicut vniuersa lex ceremonialis antiqua.

158 Porro D. Thomas aperte est pro hac sententia Nā in 2. scripto super 4. sēt. dist. p. q. 2. ar. p. ad primū ait, in lege nature fidē informē parentū satis fuisse ad iustificationem puerorū, quia etiam si esset mortua quoad

L 3 me-

*meritum de condigno, non tamen
de congruo, vel quamuis sit mor-
tua quoad subiectum proprium,
non tamen quoad obiectum. Re-
quirit ergò in eo Sacramento
(de quo philosophatur perin-
de ac de circumcissione) fidem
supernaturalem quippe me-
ritoriam gratiæ de congruo;
sed quoniam poterant dari
alia merita de congruo maio-
ra, quæ tamen hanc gratiam
non obtinebant, ait, eam fidẽ
non fuisse mortuam quoad
obiectum; vivebat enim iam
tum ibi Christus quamdam
vitam obiectivã, & intentiona-
lem, ratione cuius habebat ef-
ficaciam iustificandi, vt ex-
plicat 3. p. quæst. 62. laudato
articulo 6. Et porro 3. parte
tum quæst. 61. art. 3. ad secun-
dum*

De Sacram. Cap. XIII. 247
dū tum *quest. 60. art. 5. ad ter-
tium* docet, Sacramenta in na-
tura lapsa semper fuisse neces-
saria, sed in lege nature, & an-
te Abraham nō fuisse cōstitu-
ta à Deo in certis actionibus,
sicut postea. Ait tamen *quest.
70. art. 4. & clariùs in 2. scripto
super 4. sentent. distin. 1. quest.
2. art. 2. in ordine ad illos, sicut
etiam in ordine ad eos, si qui
sunt, qui obierunt in deserto,
fuisse sufficientem ad iustifi-
candum talem fidem sine vlla
protestatione exteriori. Rursus
quest. 62. art. ultimo ad tertiū
ait, Circumcisio sicut & alia
Sacramenta veteris legis (vide,
nullum discrimen inter ea,
S. Doctorem posuisse) erat so-
lū signum fidei iustificantis;
vnde Apostolus dicit ad Roma-*

nos 4. quod Abraham accepit signum circumcisionis, signaculum iustitiae fidei; & id è in circumcissione conferebatur gratia, in quantum erat signum passionis Christi, ut infra patebit. Denique quest. 70. presertim ar. 4. in corpore sic habet. Ab omnibus communiter proponitur quod in circumcissione peccatum originale remittebatur, & postea reiectis varijs dicendi modis, ait. In circumcissione conferebatur gratia quantum ad omnes effectus, aliter tamen quam in baptismo. Nam in Baptismo confertur gratia ex virtute ipsius Baptismi quam habet in quantum est instrumentum passionis Christi iam perfectae: In circumcissione autem conferebatur gratia non ex virtute circūcisionis, sed

ex

De Sacramen. Cap. XIII. 249
ex virtute fidei Passionis Chri-
sti, cuius signum erat circumci-
sio. Ita scilicet quod homo, qui
accipiebat circumcisionem, pro-
fitebatur se suscipere talem fidē,
vel adultus per se, vel alius pro
paruulis. Vnde & Apostolus di-
cit ad Romanos 4. quod Abrahā
accepit signum Circumcisionis
signaculum iustitiæ fidei: quia
scilicet iustitia erat ex fide si-
gnificata non ex circumcisione
significante.

159 Ex quibus omnibus
patet, Sanctum Doctorem
tribuisse iustificationem soli fi-
dei tanquam merito de con-
gruo, in lege quidem naturæ,
fidei applicatæ etiam per so-
lum actum internum, in lege
verò scripta, & quoad mascu-
los, illi fidei quæ exercebatur.

L 5 &

& significabatur in actu circumcissionis. Quæ est ipsissima nostra sententia.

160 Obijciunt aliqui testimonium August. *lib. p. contra Crasconium cap. 31.* vbi probat, Baptismum collatum inter hereticos iterandum non esse post conuersionem ad fidem, eo quod non iteraretur Circumcisio facta inter Samaritanos, qui erant heretici Iudeorum, cum quis eorum transibat ad Iudeos. Ex quo testimonio inferunt, ad circumcisionem collatiuam gratiæ non fuisse necessariam veram fidem, alioquin prædicta circumcisio fuisset iteranda tamquam inutiliter collata. Sed respondetur primo, argumentum nimis probare. Nam certè si circumciscus

De Sacramen. Cap. XIII. 25 r
cisus fuerat adultus in heresi
Samaritanorū permanēs, quis
dicat eum fuisse iustifica, tū? &
tamen ex doctrina Aug. non
erat iterum circumcidendus.

161 Id ergò quod August.
ibi intendit probare, est, sicut
non erat iterabile illud si-
gnum fidei, & illa vmbra no-
stri Baptismi (sic enim loqui-
tur) quod signum confereba-
tur in circumcissione quamuis
collatum esset sine vera fide,
ita neq. nostrum Baptismum
ex hoc capite iterandum. Cē-
terū hoc ipso quod *vmbra*
vocauit, agnouit proprium
discrimen, inter ipsam & rem
solidam, quod scilicet altera
tantū representat, id quod
altera verè facit.

162 Baptismus ergo no-
L 6 ster

ster & gratiam causat nisi obicem inueniat & si eum inueuerit, causat illam, ubi obex remoueatur: quorum neutrum efficiebat circumcisio. Et ideo status Christianorum est melior, quam fuerat status Hebræorum, quippe qui habet efficaciora remedia peccati tum originalis, tum personalis. Quamuis uterque status conueniat in hoc, quod habuerit remedia peccati originalis, per se quidem omnibus pueris sufficientia, per accidens vero defectibilia, ut eueniebat in illis pueris Hebræorum qui vel moriebantur in ventre matris, vel circumcidebantur sine fide requisita ministri, qui que postea non iustificabantur per sacramentum

tū legis naturę (quo modo iusti-
ficatos fuisse in deserto & ante
octauū diē periclitates, docet
S. Th. in. 4. dist. 2. q. 2. *questiun-
cula* 1. da 3. & 4.) & vt contin-
git in illis pueris Christiano-
rum, qui moriuntur in ventre
matris, aut sine copia aquę,
vel Baptizantis. Nam in ordi-
ad pēnam damni, quippe pri-
uantem non bonis naturali-
bus, sed tantum gratuitis, non
est a Deo constitutum vt qui-
libet possit eam vitare, sicut
in ordine ad pēnam sensus.

163 Quod autem Aug.
non existimauerit, ritum Cir-
cumcisionis iustificare, aperte
constat ex Epist. ipsius Aug. ad
Hiero. 97. inter Epist. Hiero.
Si ergo inquit illud quod lex
ait: Nō concupisces: si humana
infr-

infirmitas gratia Dei adiuta non fuerit, sub se reum tenet, & præuicatorum potiùs damnat, quàm liberat peccatorem: quãto magis illa quæ significationis causa præcepta sunt, circumcisio, & cætera quæ reuelatione gratiæ latiùs innotescere necesse fuerãt aboleri, iustificare neminem poterant?

164. Neque ex hac doctrina colligitur, potioris conditionis fuisse ceteras gentes iustificabiles per fidem sine circumcissione, quàm Iudæos nõ iustificabiles extrà casum necessitatis nisi per eã fidẽ quæ exercebatur in actu circumcissionis. Id enim soluitur per ea quæ habet Apostolus ad Romanos 4. *Quid igitur ampliùs Iudæo est, aut quæ utilitas circumcissionis? multum per omnem*

mo-

*modum; primum quidem quia
credita sunt illis eloquia Dei.
Hoc ergo erat per quod Iu-
dæi poterant gloriari; Non se-
cit taliter omni Nationi; quia
scilicet Deus credidit eis sua
eloquia signata tum litteris in
Scriptura, tum mysterijs, &
ceremonijs in Sacramentis.
Cum igitur ad iustificatio-
nem paruulorum esset neces-
saria fides explicita venturi
Redemptoris; hæc utique lon-
gè facilius habebatur inter Iu-
dæos, ubi hæc fides in ipso usu
circumcisionis vigeat, quàm
inter alios populos, ad quos
tenuis notitia huius reuelatio-
nis manauerat. De reliquo,
certum est, in aliqua parte
fuisse grauiorem conditionem
Iudæorum, ut potè qui multis,
&*

& arduis præceptis tenebantur; à quibus aliæ gentes erant solutæ; & sanè ipsa circumcisio erat Iudæis necessaria in omnium sententia saltem necessitate præcepti; quod non imponebatur alijs gentibus.

165 In tribus quidem Paulus æquiparat Gentiles Iudæis, dum subdit. *Quid ergò præcedimus eos? nequaquam, causati enim sumus, Iudeos, & Græcos omnes sub peccato esse &c.* Primum est, quod tam illi post lumen rationis, quàm hi post notitiam legis scriptæ, nō intelligebantur adhuc iusti, nec per eiusmodi meram cognitionem potentes ad eas leges seruandas; adeòque manebant sub peccato. Alterum est, quod sicut Gentiles per opera naturalia

De Sacramen. Cap. XIII. 257
ralia non liberabantur à pec-
cato, ità neque Iudei per mera
opera legis scriptę: quia inquit,
*ex operibus non iustificabitur
omnis caro coram illo.* Tertium
est, quod vtrique poterant iu-
stificari per Fidem Christi. Iu-
sticia enim Dei, inquit, *per fidē
Christi in omnes qui credūt in eū:*
nō enim est distinctio. Et postea.
*Quoniam quidem vnus est Deus
qui iustificat circumcisionem ex
fide, & pręputium per fidem.*

166 Notandum est etiam,
differentiam legis factorum, &
legis fidei, vel gratiæ, item ve-
teris, & noui testamenti, non
fieri ab Apostolo secundum
tempora; Nam etiam ante
aduentum Christi erat lex fi-
dei, & gratiæ in illis homini-
bus qui iustificabantur; & ipsi
perti-

pertinebant ad nouum testamentum, in quo scilicet factæ sūt promissiones filiales, cōueniētes filijs liberæ, & nō tātū seruiles, conuenientes filijs ancillæ: hoc est promissiones de fruitione æterna illius boni quo fruitur ipse increatus Pater; & nō de fruitione tēporali rerum inferiorū, quæ nihil augent fælicitatem ipsius Patris, atque adeò quæ non sunt veræ diuitiæ, & vera bona ipsius.

167 Vocatur ergo *lex scripta* ea quæ literis exarata erat in paginis, *lex*, autem, *gratia* quæ per diuinas inspirationes signata erat in cordibus; *Vetus testamentum*, id quod promittebatur obseruantibus illas ceremonias legales secundū corticem verborum; *nouum*

te-

De Sacramen. Cap. XIII. 259
testamentum, promissiones fa-
ctæ habētibus fidem, quæ an-
te Christum explicabatur etiā
per illas ceremonias quate-
nus erant figura futuri Re-
demptoris. Et in hoc sensu ve-
rum est, id quod sæpè dicunt
Patres, in lege scriptā, & in ve-
teri testamento fuisse promissa
tantum bona temporalia, &
non vitam æternam. Ita docet
Augustinus 10. de Ciuit. cap. 15.
vetus testamentū fuisse sic no-
minatum, quòd in figuris rerum
spiritualium habere videretur
promissa carnalia, quibus con-
sonant ea, quæ habet libro 4.
contra Faustum. Sed de hoc
luculentissimè inter alios Leo
magnus serm. 3. de natiuitate
vbi post multa concludit. Hoc
magnum pietatis Sacramentum
quo

quo totus iam mundus impletus est, tam potens etiam in suis significationibus fuit, ut non minus adepti sint, qui in illud credere promissum, quàm qui suscepere donatum.

C A P V T XIII.

Ad decernendum super efficacia Sacramentorũ nouæ legis præmittitur doctrina de potentia obedienciali in causis creatis.

168 **Q**uoties dubitatur, an aliquod prædicatum conueniat vel Deo, vel creaturis, & cessant omnes experientiæ à posteriori tum immediata, tum mediata, debemus illud venari, si licet, ex ratione Boni. Cum enim Deus sit id quo nihil melius
exco-

De Sacramen. Cap. XIV. 261
excogitari potest, cumque de
ratione talis entis sit, vt alia
omnia ità sint constituta in
suis prædicatis essentialibus si-
cut pertinet ad perfectionem
ipsius; hoc ipso quòd lumine
naturæ constabit, pertinere
ad perfectionem Dei vel quod
aliquod prædicatū sit in Deo,
vel quod aliquod prædicatum
sit in creaturis, colligetur veri-
tas illius prædicati Cū ergò vix
per aliquam experientiam cō-
stare possit qualis nam effi-
cientia sit in creaturis in ordi-
ne ad effectus superantes ea-
rum naturam, & producibiles
ex absoluto imperio Dei, ope-
ræ pretium erit secundū
prædictā regulam philosophari.

169 Et primò censemus,
Deum non esse per se quid ab-
solutum

solutum à possibilitate creaturarum; putamus enim nullam dari veritatem obiectiuam quæ non radicetur in Deo: ne tota rerum natura sit *inconnexa*, *tanquam vitiosa Tragedia*, vt ait Aristoteles 14. metaph. Pertinet ergò ad intrinsecam perfectionem Dei, posse aliqua creare: Nam ex terminis constat, esse perfectionē alicuius, posse operari liberè, adeòque laudabiliter; posse alijs benè facere; & alijs præesse; item, videre se quid melius alijs obiectis, potiùs quàm si nulum esset obiectum cui se compararet.

170 Hinc autē colligitur, debere etiā esse possibiles creaturas capaces proprii boni, & propriæ foelicitatis; Nā in has

tan-

tantum exercetur verum beneficium; *bene facere* enim, & *bene recipere*, atque adeo, *bene habere*, sunt correlatiua.

171 Rursus, nisi hæ forent possibiles, nullæ essent possibiles; Si quidem diuina sapientia non potest intendere alium finem in creando, quàm & aliorum bonum, & suam gloriam, quorum utrūque cessaret nisi essent aliquæ creaturæ capaces proprii boni: quando istæ eadem solæ per cognitionem, & amorem possunt afferre gloriam creatori; vt multis auctoribus, & rationibus hæc omnia probauimus in libello de *Incarnatione* à n. 12. quibus addi potest ratio desumpta ex S. Th. 3. *contra Gentiles* c. 99. in 5. *argu.*

argumento. Representatio, inquit, diuinae bonitatis in rebus est finis productionis rerum à Deo, ubi ex contextu patet, eū loqui non tantū de facto, sed etiam de possibili. Et tamen si nulla esset creatura intellectualis, cessaret hic finis; Nam ipsi Deo intuenti, & cōprehendenti suam bonitatem hæc representatio esset superflua. Idem verò S. Thomas cod. lib. c. 112. & 113. docet tanquam aliquid non quidē Deo arbitrarium, sed ex natura rei, adeoque necessarium, cætera non intendi, aut gubernari vilo modo à Deo propter ipsa, sed propter solas creaturas rationales.

172 Ex his verò emergit
tertia sequela, scilicet debere
esse

esse possibiles creaturas cum
aliqua potentia effectiua. Quæ
sequela non bene probatur ea
ratione, quia omnia prædica-
ta Dei debeant esse commu-
nicabilia. Nam si res attentè
spectetur omnia vera præ-
dicata Dei quatenus talia,
sunt incommunicabilia pu-
ræ creaturæ: sed quoniam
nos abstrahimus ex ænigma-
tibus creatis aliquos gradus
communes Deo, & creaturis,
ideò in ordine ad nostros cõ-
ceptus ænigmaticos prædica-
ta quæ attingimus in Deo, ne-
cesse est vt aliquo modo sint
communicata, ac proinde
communicabilia. Verumta-
men quādo intuebimur Deū
in ipso, videbimus aliquod
prædicatum Dei simplex, &

M incom.

incommunicabile secundum illud *Zacchariae* ultimò ponderatum à S. Thoma 1. *contra Gent. cap. 31.* in fine; in illa die erit Dominus unus, & nomen eius unum. Ceterum sunt aliqua prædicata Dei, quæ cognoscimus ex creaturis non quatenus hæ habent illud prædicatum, sed quatenus dāt Deo tale prædicatum in ratione formæ extrinsecq; ut, *esse creatorem*. Sicut ergo hoc in communi sententia est incommunicabile creaturis, quid ni pariter, *esse effectorem*, nisi alia ratio afferatur?

173 Ratio igitur cur debuit esse possibilis vis effectrix in creaturis, est quia, ut dictum est, debuit esse possibilis creatura capax propriæ felicitatis

tatis, quæ felicitas non potuit
 esse identificata cū ipsa crea-
 turā foelici; Nam pertinet ad
 perfectionem Dei quòd crea-
 tura, postquam est, agnoscat
 suam indigentiam, & debeat
 orare Deum, vt sit potiùs foe-
 lix quàm misera; de qua re-
 latè dixi in libello *de Gratia*
 c. p. Præterquamquod de
 cōceptu foelicitatis est esse, vi-
 tam, vt notauit Aristoteles. Vi-
 ta autem non potest intelligi
 vllus effectus adæquatè pro-
 ueniens à principio extrinse-
 co, qualis esset ea creatura
 per suam solam existentiam
 foelix, quippequæ esset effectus
 Dei: sed vita debet esse vel a-
 ctus à se, & per se subsistens
 qualis est Deus; vel actus
 proueniens effectiuè ab eo

cuius est actus, qualis est
vita creaturarum. Et ideò vi-
ta est aliquid diuinum, quia
est, habere perfectionem ali-
quomodo à se. Porro cum foe-
licitas sit status perfectus, &
desiderabilis vt melior quàm
quilibet alius, qui non sit foe-
licitas, vtique non possumus
talem statum concipere in eo
qui nihil agat, & merè passiuè
se habeat; quippe nemo no-
strum, quamuis plena foelici-
tate carentium, commutaret
statum suum cum tali ente.

174 Idem confirmatur,
quia patet lumine Naturæ,
nihil esse foelix nisi per cogni-
tiones & appetitiones: adeò-
que pariter nemo nostrum
commutaret hæc prædicata
cum quibuscumque alijs per-
fectio.

De Sacramen. Cap. XIV. 269
fectionibus excogitabilibus.
Et omnia alia bona, vel mala
mensurantur tantū in ordine
ad aliquos eiusmodi actus
quos facilitāt, vel impediunt,
vt disputauimus in libello de
Actibus humanis c. 2. At co-
gnoscere, & appetere ex conce-
ptu suo dicunt agere, & non
merē pati. Quis enim intelli-
gat aliquem iudicare, vel ama-
re obiectum, si is nihil agat;
sed tantū recipiat in se for-
mam foris aduenientem? Sanē
hoc adeò notum est, vt ab ex-
perientia nostri assensus, &
amoris habeamus primum
conceptum experimentalem
actionis; quem deinde com-
municamus alijs actionibus
sub experientiam non caden-
bus.

M 3 De-

175 Deniq. si debuit posse contingere creaturam capacem foelicitatis ~~non~~ esse miseram, vt suprà indicaui, (alioquin carentia cuiuslibet miseriae non deberetur à nobis Deo tãquam beneficium) debuit talis creatura esse libera: nam miseria est malum cuius non potuit esse propriè auctor Deus; sicut est omniũ effectum necessarium, sed tantũ impropriè, ac permis. suè, vt remouens prohibens: Libertas autem ex suo conceptu dicit principium determinans indifferentiam, adeòque dicit vim actiuam.

176 Quarta sequela est, debuisse etiam esse possibles res incapaces propriæ foelicitatis. Patet, nam ipsa foelicitas
creata

creata debuit distinguà re
foelici, vt ostendimus, & se
habere in ordine ad illam es-
sentialiter tanquam ad finem
cui; Ergò non potuit ipsa foe-
licitas esse foelix in se. Quin-
etiam debuerunt esse possibi-
les aliquæ substantiæ incapa-
ces propriæ foelicitatis. Nam
spectat ad perfectionem sum-
mi entis beare per visionem
sui, ac proinde (cùm beare sit
gratia) spectat ad perfectionē
ipsius esse inuisibilem, nisi per
gratiam; Quare debuit ante
eiusmodi gratiam posse co-
gnosci per naturam in varijs
suis imaginibus, ex quarum
varia perfectione eius bonitas
eluceret. Ac præsertim debuit
posse cognosci in effectibus
naturalibus Infinitas Dei per

M 4 infi.

infinitem potentialem, quę
secundum entitatem est in so-
lis corporibus; item infinita
continentia perfectionum, quę
repręsentatur in infinitis figu-
ris potentialiter contentis in
quolibet corpore, & fecundi-
tas quę datur in solis corpori-
bus cum res ordinatę ad pro-
priam foelicitatem sint incor-
ruptibiles, adeoque nec gene-
rabiles, nec generatiuę nisi se-
cundum aliquam compartem
corruptibilem, & foelicitatis in-
capacem, quale est corpus in
homine.

177 Pręterea, quia nos
cognoscimus duplicem boni-
tatem, alteram in ratione finis
cui, hoc est id quod meretur
utin eius bonum cętera ordi-
nentur; alteram in ratione
finis

finis qui vel immediatè per se,
vel mediatè per suos effectus,
hoc est, id, quod alicui est bo-
num; debuerunt dari substan-
tiæ vtriusque rationis. Ad pri-
mum genus spectant omnes
substantiæ intellectuales; ad
secundum substantiæ non co-
gnoscentiæ quarum tota boni-
tas est posse concurrere ad id
quod est bonum substantijs
intellectualibus.

178 Confirmatur, nam
pertinet ad perfectionem Dei
vt in creaturis appareat hæc
eius perfectio, quæ est, *domina-
ri in aliud, & posse liberè vti alijs
rebus ad suum placitum*: hoc
autem non habet vna creatu-
ra intellectualis respectu alte-
rius, cùm omnes sint finis *cui,*
& ordinatæ ad *foelicitatem*.

M s pro-

propriam. Ergo fuit bonum
ut essent entia corporea pro-
priae foelicitatis incapacia, quæ
sunt in absoluto dominio sub-
stantiarum spiritualium, & ad
propriam foelicitatem ordina-
tarum.

179 Ad hæc expediens
fuit in aliqua creatura appa-
reret hoc prædicatū diuinæ
bonitatis quod est; *posse bene
facere alteri sine vlla acqui-
sitione foelicitatis propriae, sed om-
nem effectiōem ordinando ad
foelicitatem alienam*, hoc verò
prædicatum non elucet in
vlla forma creata nisi cogni-
tionis experte.

180 Rursus debuit esse
nouitas effectuum tum ad de-
lectationem, tum ad admira-
tionem, quæ ducit in inuesti-
gatio

gationem, ac notitiam primæ causæ. Hæc autem nouitas naturaliter est in solis rebus corruptibilibus, adeoque incapacibus foelicitatis.

181 Quinta sequela est: debuerūt dari aliquę substantiæ cognoscitiuæ incapaces propriæ foelicitatis, adeoque materiales, & non potentes moueri ab obiecto spiritali. Primò quia in illis tanquā in ænigmate apparet hæc perfectio Dei, quæ est, *esse cognoscituum, et appetituum sine potentia peccandi, & sine timore pænæ*. Secundò quia fuit magna præstantia, & foelicitas substantiæ ordinate ad foelicitatem propriam, non solùm posseli citè ad hanc sui ipsius foelicitatem ordinare corpora

incapacia illius boni, vel mali, sed etiam res capaces delectationis, ac molestiæ, ac proinde habere dominium despoticum benefaciendi, & malefaciendi, alicui. Hæ substantiæ debuerunt esse mortales, ac proinde materiales vt diximus. Nam id quod potest æterno tempore delectari, est capax alicuius foelicitatis, adeoque est amabile à natura vt finis *cui*, & non tantum vt ordinatum ad foelicitatem alienam. Proprium enim amoris amicitiae, cuius obiectum est finis *cui*, est velle bonum æternum alterius quantum est ex parte amantis. A posteriori etiam colligitur formas brutorum esse morrales, aliòqui non haberet, sicut de facto habent

cognitionem restrictam ad sola obiecta quæ possunt illis prodesse vel nocere ad vitam, hoc est, vnumquodque eorū ad cognoscendum se ipsum, & extrā se ad cognoscendum sola accidentia corporea; Ut patet in homine, cuius cognitio, cum sit per se finis qui ad eòq; propagabilis vltra vitam & non purum medium ad tuendam vitam, extenditur ad omnia planè obiecta. Nec enim est contrā dignitatem obiecti perfectioris esse notū abstractiuè imperfectioribus. Imò potius id congruit tum ad dominium, tum ad gloriam.

182. Sexta sequela est: res naturaliter non cognoscitiuæ, & appetitiuæ nō debuerūt posse
se

se eleuari ad cognoscendum,
& volendum. Probatur quan-
tum in re obscura, & à priori
probari potest. Nam id quod
est taliter eleuabile, iam habet
entitatem capacem alicuius
boni, ac proinde potest aliqua-
tenus esse finis cui; nimirum est
tale ens quod prudenter à Deo
amari possit aliquatenus gratia
sua, & quod possit esse mensura
boni & mali simpliciter in or-
dine ad res sibi conuenientes,
vel discōuenientes. Hęc nimi-
rum prædicata dari constat in
omnibus agentibus cognosci-
tiuis, ac proinde etiam in bel-
luis; erga quas afficimur ali-
quali amore beneuolentię, &
in quas proinde Sancti aliqui
exercuerunt insignem virtutē
mansuetudinis, alij verò ho-
mines

mines detestatam crudelitatem. Id autem quod in sua entitate habet eam perfectionem quam diximus, non videtur à natura posse ita contemni, ut ordinetur tantummodo ad bonum alterius, sicut naturaliter ordinantur omnes res non cognoscitivæ. Ergo quidquid est cognoscitium per gratiam, est etiam cognoscitium per naturam.

183 Præcedenti sequelæ consonat septima, scilicet, Res istæ cognoscitivæ incapaces naturaliter perennis boni, ac veræ scientiæ, & gaudij, ac proinde non producibiles naturaliter gratia sui tantum, non debuerunt posse eleuari ad eos actus, in quibus consistit felicitas propria (loquimur de
foeli

foelicitate non tantum summa,
qualis est in Beatis, sed de illa
etiam imperfecta, & à philo-
sophis cognita, per quam, ut in
creatis, res dicuntur *foelices*
præscindendo ab hoc quod il-
la sit fatiatiua nec ne) Probatur
ex eodem principio. Cū enim
sint duo genera entium possi-
bilium, Altera, quæ sunt men-
sura boni, & mali per conue-
nientiam, vel disconvenientiā
aliarum rerum ad ipsa; Altera
quæ dicuntur bona vel mala
per hoc quod alijs cōueniant,
vel disconueniant, & inter hæc
adentur quædā tertia, quæ sunt
aliqualis mensura, sed non
adequata bonitatis, & ideo
simpliciter non sunt bona in
ordine ad se, sed in ordine ad
alia, fuit impossibile ut essent

in

De Sacram. Cap. XIV. 281

in hoc tertio genere ea, quæ
per quamcumque potentiam
possunt eleuari ad primum
genus. Hoc enim quod est,
habere entitatem tantæ perfe-
ctionis, ut per ordinem ad ipsam
aliquid sit prudenter amabile,
non est prædicatum pendens
ab arbitrio alicuius, sed in-
trinsecum, & identificatum
rei; Sicut ergò accidens, quod
in ordine entis est ens secun-
dum, nō potest per vllam po-
tētiā euadere ens primum,
& constituere ens per se; Ita
substantia irrationalis, quæ in
ordine finis, & boni est ens se-
cundum, nō potest per vllam
potentiam in eo ordine eua-
dere ens primum, & esse vt fi-
nis *cui prudenter amabilis.*
Huc spectat illud Augustini:
posse

posse habere fidem, vel charitatem est natura hominis, habere fidem, vel charitatem est gratia Dei.

184 Sit igitur octaua sequela. Res naturaliter amabiles, ut finis *cui*, & capaces veræ foelicitatis debuerunt posse eleuari ad foelicitatē superioris ordinis, quàm ipsis naturaliter debeatur adeòq. ad fruitionem Dei. Probat (quantū probari potest possibilitas entis supernaturalis quæ naturaliter est indemonstrabilis.) Nam creaturæ habentes tantā perfectionem, ut sint prudenter amabiles tanquam finis *cui*, sunt capaces prudentis beneficii, & liberalitatis. Ergò pertinet ad perfectionem Dei posse hanc virtutem in eas exercere,

cere, & dare illis supra debitū naturæ. Beneficia autem diuinæ liberalitatis debuerunt posse esse eximia; atque adeò habere duas conditiones. Altera est, esse altioris ordinis, quàm totum id quod habet de suis cui beneficit, altera est, explere omne eius desiderium actuale, vel possibile. Hæc autem habet sola fruitio boni infiniti.

186 Hæc ratio probat eleuabilitatem in solis actibus intelligendi, & volendi; nam in istis tantum consistit foelicitas, & cæteri omnes sunt communes rebus incapacibus propriæ foelicitatis. Item non potuit vna potentia substantialis intentionalis eleuari ad eliciendos actus proprios alterius
po.

potentiæ, loquimur *de potentia substantiali*, hoc est de ipsa anima; siue in ea dentur aliquæ qualitates quæ proximè concurrant ad certos actus, secundùm principia eorum, qui ponunt potentias intentionales distinctas à substantia, siue non. De his enim qualitatibus, si dantur, philosophandum est, sicut philosophabimur de potentia obedientiali actiua in rebus inanimatis, & operantibus non in bonum proprium: quippè non in bonum proprium, sed illius substantiæ, cui insunt, operantur eiusmodi potentiæ.

186 His præmissis probatur nostra Conclusio; nam vel partes animæ brutalis exercētestales actus sunt etherogēneæ,

nēæ, vel eadem anima specificè indiuisibilis denominatur *visua* per ordinem ad visionē, & *auditiua* per ordinē ad auditionem. Si secundum, Conclusio est manifesta; Hoc enim ipso quod anima videret, diceretur secundum hanc operationem *visua*, non *auditiua*; adeoque non diceretur eleuari pars auditiua ad videndum. Si primum, Conclusio probatur. Nam *audire* ex suo conceptu est aliquod bonum animæ auditiuæ, & quidē id habet *audire* vt includens actionem ab anima procedentem; nam, eā præcisā, non intelligitur anima audire, ac viuere per vllam qualitatem, quæ distincta ponatur ab hac actione. Ergo implicat aliquod

all-

audire, quod nō possit ab anima auditiva procedere, adeoque non sit perfectio ordinata ad illam; sed illud *audire* quod procederet non ab anima auditiva, sed a visiva, non posset secundum se totum esse perfectio animæ auditivæ; Ergo non haberet essentiam quam dicit ipsum *audire*. An verò hinc sequatur, non posse accidens spirituale recipi diuinitus in corpore, vel accidens materiale in solo spiritu, non vacat hic definire.

187 Rursus eadem conclusio probatur, quia *audire* illud nō posset esse vita animæ visivæ. Nam vita est operatio proueniens à Natura intrinseca viventis, & proinde manifestans

stās eius speciē & inclinationē;
ac propterea non potest præ-
ferre vnā speciem, & incli-
nationem in actu secundo es-
sentialiter diuersam ab ea, quæ
est in actu primo. Vita enim
est formalissimum exercitium
actus primi. At si pars auditi-
ua videret, hoc exercitium in-
dicaret animam visuam non
auditivam, & inclinationem
ad videndum, non ad audien-
dum.

188 Neque idem contin-
git in eleuatione animæ ad
actus supernaturales & diui-
nos. Nā illi nō sūt operationes
cōuenientes alicui alteri crea-
turæ viuenti, sed retinent mo-
dum operandi connaturalem
animæ intellectuali, quamuis
circa objecta perfectiora ijs,
circa

circà quæ talis anima potest naturaliter eum exercere ; Ac proinde eiusmodi operationes non indicant aliquam speciẽ vitalitatis, & aliquem actum primum diuersum ab eo qui est de facto, sed eundem roboratum, & eleuatum.

189 Imò, posita possibilitate ex. g. visionis creatę Dei clarę, non potest hæc esse ordinata ad perficiendũ aliã substãtiam, quam creaturam intellectuam vtpotè cui soli congruit ille modus operandi, quare nõ est mirũ si possit hæc eleuari ad illam operationem. At posita possibilitate visionis non sequitur eam esse ordinatam ad perficiendam partem auditiuam, sed visiuam. Neq. dicas, posse dari visionem super-

pernaturalem soni ordinatam
ad partem auditivam; nam
contrà est, quoniam de primo
conceptu talis modi cogno-
scendi, qui dicitur *visio*, est esse
coloris & lucis, non soni, vt
constat ex apprehensione ter-
minorum.

190 Afferimus insuper,
connaturalius esse vt intelle-
ctus, & volùtas eleuetur ad a-
ctus supernaturales per quali-
tatem intrinsecam; sed posse
etiam eleuari per solum decre-
tum Dei extrinsecum. Prima
pars probatur, tum quia ita
contingit de facto, & tamen
Deus non censetur addere
aliquid frustrà; tum quia na-
tura nos inclinât ad existimã-
dum vt quoties aliqua causa
producit effectum seu natura-

N lem

lem, seu miraculosum, sit in illa causa virtus productiua talis effectus; & ideò admiramur, & veneramur illam causam tanquā cæteris perfectiorem. Id verò multò magis habet locum in eleuatione non transeunte, sed permanente; quæ utiq. exigit vt potentia eleuata nō se habeat per modum alicuius hominis qui ex temperamento suo intrinseco non posset viuere, sed conseruaretur in singula momenta miraculosè à Deo.

191 Vt probetur altera pars, scilicet id fieri posse de potētia, absoluta præmittimus, dari aliquos effectus quos Deus se solo facere nequit: vel quia dicunt formaliter efficiētiam creaturæ, vt est hic: *creatura facit*

De Sacramen. Cap. XIV. 291
facit; vel quia dicunt imper-
fectionem, & potentialitatē in
sua causa, vt est hic, res cogno-
scitur per cognitionem creatam.
Vel ex alio capite. Hoc posi-
to, si vera esset sententia asse-
rens, habitus supernaturales
esse totam rationem agendi;
vtiq. non posset fieri hæc ele-
uatio per decretum Dei ex-
trinsecum; Nam eatenus nunc
dicitur anima agere dum vi-
det Deum ex g. in ea senten-
tia, quatenus agit lumen
gloriæ, quod est virtus animæ
vti accidens illi inhærens. At
esset imperfectio Dei quod
eius potentia, vel decretum
esset virtus alterius. Ergo ex
eo quod Deus faceret per se id
quod nunc facit lumen, non
redderetur anima agens, &

cognoscens. Verùm in sententiā probabiliori opposita, haud est aliqua ratio cur Deus non possit supplere concursum partialem eiusmodi habituum.

192 Iam his positis remanet examinandum, an sit concedenda in qualibet entitate, aut vi actiua creata, obedientialis quædam facultas ad producēdos ex solo diuino decreto quoslibet effectus quantumuis disparatos, dummodò non tales vt in ordine ad illos appareat specialis cōtradictio. In quā re primò certum videtur, non esse id asserendum ad perfectionem potentiæ diuinæ nisi aliunde probetur id esse bonum. Constat enim, ex propositionibus excogitabilibus, ali-

aliquas à Deo posse verificari,
 aliquas nō; Cæterum Deū pos-
 se quidquid bonum est posse.
 Præterea neque id est asseren-
 dum ex eo quod præsumptio
 sit pro non repugnantia. Fate-
 mur quidem in genere hanc
 præsumptionē. Quæ præsumptio
 fundatur in eo principio fami-
 liari penes Aristotelem: illud
 est probabile, quod plerum-
 que contingit. Sicut ergo, cum
 pleraque ex entibus excogi-
 tabilibus, ut potè infinitis, de
 facto non existant, præsum-
 ptio generalis in singulis est
 pro non existentia, & ideo af-
 firmanti non autem neganti
 incumbit onus probandi, ita
 cum pleraque binaria prædi-
 catorum excogitabilium sint
 talia, ut alterum non repu-

N 3 gnet

gnet essentialiter alteri, præsumptio in singulis binarijs est pro non repugnantia. Nihilominus in casu nostro radicaliter quæritur non tã de aliqua non repugnantia, quàm de prædicato positiuo, hoc est de vi effectiua excitabili à Deo in ordine ad talem effectum. Prædicata verò positiua in singulis rebus non præsumuntur, sed probanda sunt, idque ex eadem regula supraposita, nam cuique rei pleraque ex prædicatis excogitabilibus desunt. Quare si nullum aliud sit indicium pro vtraque parte, vnumquodque prædicatum quod proponatur, probabilius est abesse, quàm adesse.

193 Attamentales modi arguendi sunt valdè generales,
&

& leues. Quocircà maior vis
facienda est & in peculiari cō-
sonantia, vel dissonantia quę
apparet inter prædicata de qui-
bus quæritur, cum exemplis
aliunde notis rerum affinium;
& in eo, an videatur pertinere
ad perfectionem primi entis,
vt ea prædicata inter se cōue-
niant, vel repugnent.

194 Dicimus ergo primò,
pertinere ad perfectionem Dei
esse in creaturis potentiam
obedientalem passiuam. Per-
tinet enim ad perfectionem
Dei vt ipse possit rebus dare
aliquid meliùs per fauorem
quàm illis conueniat per na-
turam; Id verò quod datur nō
potest esse nisi entis ens, atque
adeò accidens. Accidens por-
rò dependet à subiecto per

hoc quod illi vniatur, & quod amissa vnione non exigit cōseruari, aliòquin esset forma per se subsistens; Ergò fuit cōueniens vt aliqua accidentia possent pendere ab eo subiecto, de cuius natura non sit eiusmodi accidentia sustentare. Hæc verò potentia obediēcialis passiua non est illimitata, sicut ponenda esset actiua. Non enim est ad omnia, sed tātūm ad formas indigentes concursu subiecti; nec datur in subiecto spiritali ad formas materiales, aut è contrario: nec est indicium perfectionis falsæ; nam perfectio effectus indicat perfectionem agentis, non materiæ vtpotè quæ bonum recipit, non largitur sicut efficiens.

Item

195 Item spectat ad perfectionem Dei, posse eleuare creaturam rationalem ad efficiendas cognitiones, & volitiones supernaturales ex ratione allata paulò supra. Rursus spectat ad perfectionem Dei posse producere plura, & plura in infinitum, & specie, & numero. Tum vt sit magnum beneficium cuique rei creatæ, ipsam esse electam ex infinitis non creatis; tum vt Deus possit semper excitare nouam admirationem faciendo aliquod opificium maius, & pulchrius omnibus iam effectis. Et ideò humiliùs sentire visi sunt de Deo illi hæretici qui negarunt Deum posse creare res syncategorematicè infinitas. Denique videtur pertinere ad

N. 5 per.

perfectionem Dei, ut quoties effectus pēdet a duplici causa, creata & modus illū causādi non dicit ex suo conceptu imperfectionem, possit Deus per se adiuuare vnam ex illis causis loco alterius concausae. Si enim Deus potest se solo quod possunt duę causę, quidni possit se solo quod potest vna?

196 Dicimus tamen probabilius esse, non dari in creaturis virtutem hanc obedientialē actiuam ad producēdos eos effectus, ad quos illę non habent virtutem naturalem, saltem incompletam, & complebilem per aliam causam creatam. Probatur, quoniam de hac virtute obedientiali nulum habemus argumentum, & ex alia parte videtur inue-

rifi.

risimilis ex pluribus. Primò
 quia id quod, si existeret, esset
 amabile tantùm in ratione
 medij, toties existeret frustrà,
 quoties daretur aliud mediũ
 indefectibile ab eo distinctum,
 & æquè efficax in ordine ad
 eundem planè finem. Ex g.
 si ego haberem calamum ina-
 missibilem, & optimum, fru-
 strà esset mihi habere duos
 calamos in ordine ad hunc fi-
 nē, qui est *me scribere*. Sed hæc
 potentia obedientialis acti-
 ua esset huiusmodi; Ergo esset
 frustrà. Minor probatur; Nam
 tota bonitas huius potentia
 esset in ratione medij, ad hoc
 nempe vt Deus possit ponere
 talem effectum. Sed Deus in
 ordine ad hoc habet suam
 omnipotentiā indefectibilem.

& efficacissimam. Ergò hæc
virtus obediens in creatu-
ris esset tale medium, quale
nos in maiori primi syllogismi
descripsimus. Maior ultimi syl-
logismi probatur. Nam tota
utilitas actionis, & potentia
actiue præscindendo ab hoc
quod est, dari effectum, con-
sistit vel in hoc quod per a-
ctionem agens perficiatur pri-
mò, & per se, sicut contingit
in operationibus vitalibus, &
de his nō est præsens quæstio,
sed suprà disputatum est seor-
sim; vel in hoc quod per varias
actiones creaturarum eluceat
in causis varia participatio en-
titatiua perfectionis diuinæ;
ex qua ratione S. Thomas 3.
contrà Gent. cap. 69. vers. *Am-
plius si effectus* probat creatu-
ras

De Sacramen. Cap. XIV. 301
ras agere, quia aliòquin ex
effectibus non possemus co-
gnoscere illarum naturam; Et
hoc bonum non haberetur ex
illa virtute obedientiali; quip-
pe communi omnibus rebus
ac proinde non indicante spe-
cialem naturam ac perfectio-
nem. Ergò hæc potentia res-
pectu Dei esset purum mediū
in ordine ad ponendum effe-
ctum.

197 Confirmatur quia
est de conceptu omnis causæ
tam principalis, quàm instru-
mentalibus, eò ipsam iudicari
perfectiorem, quò concurre
ad perfectiores effectus; ita
influxus Coeli, semina viuen-
tium, membra corporis, quæ
omnia sunt instrumenta, eò
iudicantur perfectiora, quò fa-
ciunt

cū perfectiores operationes:
& si in aliquibus instrumentis
contrarium videtur, vt in ca-
lamis, penicillis &c. ideò est,
quia non sunt instrumenta
adæquata, sed potius recepti-
ua diuersæ virtutis instrumen-
talis impressæ ab artifice.
Cresceret ergo per hanc illimi-
tatam virtutem obedientialem
perfectio cuiuslibet creaturæ
cum quadam illimitatione
per ordinem ad perfectiores,
& perfectiores effectus quos
posset producere sine vllò ter-
mino.

198 Denique de ratione
omnis effectus est, esse aliquo
modo indicem suæ causæ,
adeoque vel imaginem, hoc
est indicem cum similitudine,
vel vestigium, hoc est indicem
sine

De Sacramen. Cap. XIV. 303
fine similitudine . Cæterùm
ideò effectus excitat curiosita-
tem , nempè desiderium in-
ueniendi ipsum *cur*, quia præ-
stat simul aliquam viam ad
eiusmodi inuentionem. Hanc
autem curiositatē multò ma-
gis excitant effectus superna-
turales . Ergò debent pendere
à causa quam aliquo modo
possint indicare per specialem
proportionem cum illa , quæ
specialis proportio nulla esset
in re præsentī .

CA-

CAPV T. XV.

*Soluuntur Argumenta suaden-
tia prædictam potentiam obe-
dientialem deducta tum ex
omnipotentia diuina, tum ex
testimonijs Scripturæ, & Pa-
trum.*

199 **O** Biji solet primò.
Quò causa est
potentior, eò ab illa posse ele-
uari instrumentū minus pro-
portionatum ad perfectiorem
effectum. Ita optimus pictor
ineptissimo penicillo confi-
ciet egregiam picturam &c.
Respondetur, hoc axioma nō
verificari nisi instrumentum
aut ex se, aut à causa habeat
aliquā specialem virtutem in
ordi-

ordine ad talem effectum. Ex
g. quò quis ditior est, eò po-
test cum pauperiore socio e-
mere pretiosiores merces; at
quamuis aliquis sit ditissi-
mus, non potest emere vllam
mercem concurrente socio
cui nihil planè sit, & cui nihil
planè antea det.

200 Obijcitur secundò,
Christum, & Sanctos fecisse
plures effectus per instrumen-
ta disparatissima, vt v. g. illu-
minasse cæcum per lutum, in-
fundisse dulcorem aquis per
lignum amarum, &c. Equi-
dem fatemur eiusmodi effe-
ctus non fuisse productos à so-
lo Deo ad meram præsentiam
eiusmodi rerū disparatarum;
aliòquin Deus illufisset viden-
tibus, quasi vteretur prædictis

re,

rebus ad effectus, ad quos tamen re ipsa nihil pertinerent, qua ratione refellitur sententia Gabrielis asserens solum Deum agere ad praesentiam illarum rerum, quae vocantur *causae*. Hæc autem causalitas in creaturis etiam in ordine ad effectus miraculosos colligitur non solum ex prædicta ratione sed ex verbis Scripturæ. Nā sapientiæ 16. vers. 24. & 25. dicitur, *Creatura enim tibi factori deseruiens, exardescit in tormentum aduersum iniustos, & lenior fit ad benefaciendum ijs qui in te confidunt: propter hoc & tunc in omnia transfigurata, omnium nutritici gratia tuæ deseruiebat ad voluntatem eorū qui a te desiderati sunt.* Et c. ultimo. *Omnis enim Creatura ad suum*

suum genus ab initio refigura-
batur deseruiens tuis praeceptis.
His ergo suppositis.

201 Respondetur, ex præ-
dictis testimonijs non excludi
potentiam innatā in illis crea-
turis quibus Deus utebatur ad
præstādos huiusmodi effectus
admirabiles: aliòquin debere-
mus etiam negare illam in
causis naturalibus. Nam post
prædictum *versiculum 25. Sa-*
pientiae statim subditur; ut sci-
rent filij tui quos dilexisti, Domi-
ne, quoniam non natiuitatis fru-
ctus pascunt homines; sed sermo
tuus hos, qui in te crediderunt,
conseruat; Et tamen certum est
natiuitatis fructus, hoc est na-
turales cibos, habere innatam
vim ad pascendos homines; er-
gò nō eam Scriptura intendit
exclu-

excludere. Quo circà vnicum eius intentum in prædictis exemplis est, demonstrare, ità vires & actiuitatem causarū naturalium esse Deo subditas vt illarum effectus impedire vel attemperare omnino pēdeat ab imperio Diuino, in quo proinde sit collocanda tota spes, & cui debeantur gratiæ peculiare ex omni utilitate quam à causis creatis eliciamus: ab eius enim sapientia, & potestate pendet, vt ex eiusmodi causarum virtute manent effectus omninò insperabiles per naturam.

202 Sic censemus fecisse Deum in prædictis casibus; In quolibet enim corpore præsertim mixto videtur esse aliqua vis quæ saltem partialiter possit
fit

fit prodesse ad omnem effectū
corporeum per productionem
vel primarum qualitatū, vel
alicuius alterius qualitatis oc-
cultæ, vel per impulsus loca-
les, vel per aliquid simile. Deus
autem potuit supplere aliam
partem virtutis necessariæ, id
que vel per concursum suę po-
tentia, vel per aliquam quali-
tatē eiusmodi rebus impressā.
Dicitur verò creatura deseruif-
se factori, & præcepto illius, tū
in eiusmodi impulsibus, & qua-
litatibus recipiendis, tum in
suis actionibus attemperandis
ita vt faceret eas quæ prodes-
sent, ommittere eas quæ noce-
rent operi diuinitūs intento.

203 Obijctur præterea,

Augustinus *lib. 9. de Gen. ad litt.*

c. 17. vbi ait, creaturas in suis

ope-

operationibus obedire nutui
diuino, & concludit: *Hoc de-
disse Deum creaturis omnibus
non ut illud habeatur in motu
naturali, sed in eo, quòd ita crea-
tæ essent, ut earum natura potē-
tiori voluntati Dei amplius su-
biacerent.* Respondetur, Augu-
stinum sine dubio non intel-
lexisse in eo loco de pura po-
tentia obedientiali actiua sine
vlla mutatione intrinseca an-
tecedenti: idque probatur ex
eò ipsò, ex quo probant Ad-
uersarij eū ibi loqui de poten-
tia non passiuā sed actiuā.
Hoc enim ipsi colligunt ab
exemplo, quo inter cætera uti-
tur ligni aridi, & elaborati,
quod diuinitus sine terra, & a-
qua repente floret. At respon-
deant ipsi nobis, vtrum lignū
illud

illud, dū miraculosè floret, habeat animā vegetatiuā; Si non habet, ergo nō floret, quoniā nō viuit, nec mouetur ab intrinseco: sed videtur florere. Nā *florere est viuere*. Si autē reuiuiscit, vt re ipsa reuixerūt eiusmodi ligna diuinitūs virescentia; ergo facta est in eis mutatio intrinseca per potentiā obedientialem passiuam, per quam recuperarunt repente animam; qua recepta, habuerunt vires intrinsecas saltem incompletas ad florendum.

204 Obijcitur vltimò: *lo-*
mnis potestas per Aristotelem
est in genere eligendorum. Er-
go eligibilius est Deo posse
per quodlibet facere quodli-
bet, quàm nō posse. Distingui-
mus assumptum: *omnis pote-*
stas

itas rei prudenter amabilis, cōcedimus, non prudenter amabiles negamus, vt patet in potestate peccandi. Sic Deus nō potest ponere vocationem, durationem &c. sine certis subiectis, quia istæ entitates non habent amabilitatem nisi in ordine ad actu perficienda, ea subiecta. Iam verò actio creaturæ in ordine ad Deum, potentem res facere se solo nō habet prudentem amabilitatē nisi vel ad perfectionē ipsius agentis, vt contingit in actione vitali, vel ad ostendendam aliquatenus naturam ipsius agentis, vt patet in omni actione quæ sit aliquo modo connaturalis suæ causæ. Vterque verò finis cessaret in casu nostro.

CA-

C A P V T XVI.

*Deciditur quomodo Sacramen-
ta sint causæ gratiæ.*

205 **A**sserimus, Sacra-
menta non esse
causas gratiæ per virtutem, &
efficiētiam physicam propriè
dictam. Suadetur primò, quia
cum excluderimus potentiam
obedientialem actiuam in or-
dine ad eiusmodi productio-
nes, sequitur vt si physicè gra-
tiam causarent, eam produ-
cerent per qualitatem sibi im-
pressam à Deo. At hæc quali-
tas videtur impossibilis; gra-
tia enim agnoscitur à Theo-
logis quasi natura quædam
supernaturalis; atque adeò est

O no-

nobilissima qualitatū possi-
biliū: aliòquin alia nobilior
quàm gratia agnoscenda esset
in Christo, quæ proinde posita
in eius anima fuisset radix
gratiæ, quod nemo Theologo-
rum sentit. Quin gratia non
esset in nobis prima, & radi-
calis participatio naturæ diui-
næ, si alia qualitas nobilior, &
prior inueniretur, à qua gratia
ipsa posset emanare. Nec etiā
ea qualitas per quam Sacra-
menta producerent gratiam,
posset esse ignobilior, quàm
gratia: Nam causa ignobilior
non potest producere effectū
nobiliorē se.

206 Quod si respondeas,
eam esse causam inadæquatā,
ac proinde quamuis ignobi-
liorem id posse; contrā est; nec
enim

enim datur alia cōcausa creata possibilis in ordine ad gratiam. Si respondeas, esse causam instrumentalem, quæ potest esse imperfectior effectui, contrà est, quia utcūq; possit dari instrumentum causæ creatæ imperfectius eo effectui ad quod est instrumentum, ut aliqui putant de virtute seminis, &c. secūs est de instrumentis Dei. Aliòquin de omni creatura possemus suspicari quòd operetur suos effectus ut instrumentum Dei, ac propterea nunquam ex perfectione effectus colligeremus perfectionē causæ creatæ. Et disparitas à priori inter instrumenta creaturarum, & Dei, est quia cū creatura nō sit semper, & ubique, indiguit instrumentis de-

ferētibus eius virtutem ad vā-
ria loca, & per varia tempora;
quæ virtus cūm operetur in
bonum alterius causæ, habet
ex hoc ipso modum operandi
valdē imperfectum adeòque
indicat præcipuam perfectio-
nem non in se ipsa, sed in ea
causa in cuius bonum opera-
tur. At Deus est semper, & vbi-
que, nec proinde instruitur a-
lijs rebus in ordine ad suas a-
ctiones; nec vlla res operatur
in bonum Dei, sed vice versa
Deus operatur in bonū crea-
turarum. Ergò propter similē
rationem, propter quā Deus
non potest habere instrumen-
tum intentionale, hoc est, spe-
ciem impressam, non potest
habere instrumentum physi-
cum: Adeòque virtus per quā
ope-

operatur Deus, non potest ex ratione instrumenti esse imperfectior effectu.

207 Adde, ne in sententia quidem eorum qui concedunt accidentia, ut instrumenta substantiæ, producere substantiam accidentibus nobiliorem, concedi consueuisse vnum accidens ut instrumentum substantiæ tanquam causam proximam adæquatam producere aliud accidens nobilius se. Ac proinde semper ex perfectione talium effectuum arguimus, & metimur perfectionem qualitatum, & virtutum accidentalium, quamuis hæ operentur solū in ut instrumenta substantiæ. Et ratio discriminis est, quia accidens ita est causa substantiæ in vno genere, ut sit

O 3 esse.

effectus eiusdem in alio longè præstantiore, & magis indicante perfectionem, hoc est in genere causæ finalis, quæ est perfectior medijs, quamvis media sint instrumenta effectiua illius; propter quam rationem etiam materia licet sit causa formæ in vno genere, quia tamen est effectus formæ in genere causæ finalis, simpliciter est ignobilior. At vnum accidēs respectu alterius (quod non sit vita intentionalis, quæ sola potest esse finis *qui*, & ad quam concurrit etiam immediatè ipsa substantia) ita est causa vt non sit effectus illius in genere causæ finalis, ac proinde necesse est, vt sit perfectius simpliciter.

208 Accedit, quod eiusmodi

modi qualitas physicè influēs in gratiam non posset poni in omnibus partibus Sacramenti, quippe non existentibus quando producit gratia, nec constituentibus vnum per se aut vnum continuum, ita ut actio vnius partis possit physicè tribui cæteris. Esset ergo tantum in ultimo indiuisibili formæ Sacramentalis. Et tamen locutiones scripturæ, & Patrum, ex quibus aduersarij colligunt efficaciam physicam in Sacramentis, siquid probarent, æquè probarent de omnibus partibus. æquè enim loquuntur de aqua, ex. g. ac de verbis.

209 Accedunt aliæ difficultates contrà eiusmodi qualitatem, utpotè quæ vix expli-

O 4 cari

uari posset num esset spiritua-
lis, an corporea; rursus, quo-
modo non haberet ex natura
sua operari in distans (quod
tamen non videtur naturali-
ter conuenire posse vlli cau-
sæ) nunquam enim vltimum
indiuisibile soni tangit statim
illam personam in qua gratia
pro eo instanti est producen-
da; ergò ea qualitas semper,
adeòq. ex propria institutione
& natura, haberet agere in-
distans.

210 Deniq; vel hæc qua-
litas haberet vim effectiuam
gratiæ in qualibet persona
proxima; & si hoc esset Deus
faceret perpetua miracula
impediendo ne alij iustifica-
rentur; vel in sola persona ta-
liter disposita, & hoc dici non
potest

potest, nam dispositio sæpè est
aliquid ex natura sua imper-
tinens ad gratiam, præteritū,
& distans; vt v.g. si baptismus
conferatur sub conditione :
Si Turca heri saltauit Constan-
tinopoli.

211 Denique in Sacra-
mento valido, & informi con-
fertur postea gratia sine hac
physica efficientia, quippe
Sacramento tunc non existi-
te Nec potest ea vis tribui cha-
racteri producto per Sacramē-
tum. Tum quia in communi
sententia etiam Matrimonium,
& extrema Unctio, quæ non
conferunt characterem, possunt
esse valida, & informia; Tum
quia character nō habet hanc
physicam vim, vt patet quan-
do sine obice producitur. Non

O s er-

ergò idem character, quando Sacramentum est validum, & informe, concurrit physicè ad productionem gratiæ. Et tamen de Sacramento valido, & informi Patres eodem modo loquuntur ac de valido, & formato, in ordine ad effectiõem gratiæ. Sic Aug. l. 3. de Baptismo loquẽs de Baptismo accepto à Schismaticis ait. *Tũc incipit valere idem baptismus cum ad Ecclesiæ pacem venerit.* Et paulò post: *ut idem ipse qui propter discordiam foris operabatur mortem, propter pacem intus operetur salutem.*

212 Secundò, asserimus non tribuendam Sacramentis solam causalitatem moralem. Probaturnam causa moralis ad hoc ut sit verè causa
prout

prout ponitur ab Aristotele,
qui 2. Phys. affert præsertim
in illa exemplum causæ effi-
cientis, debet habere aliquam
causalitatem physicam in or-
dine ad agēs morale; causan-
do scilicet physicè species,
quæ causent physicè in eo a-
gente cognitionem &c. Et
hoc modo consiliarius, aut de-
precator dicuntur inter ho-
mines causæ morales. At Sa-
cramenta id non habent re-
spectu cognitionis diuinæ, nam
talis cognitio Dei est impro-
ducta. Ergò nisi haberent cau-
salitatem physicam nil aliud
haberent, quàm esse id quod vi-
so Deus mouetur ad dandam
gratiam. Id autem habet quæ-
libet conditio in ordine ad id
ad quod est conditio. Ergò

nisi haberent causalitatem aliquam physicam immediatè in gratiam ipsam, non possent dici causa moralis, ac proinde non eximerentur è numero conditionum, neque eis convenirent quæ dicuntur à Florentino, quòd scilicet *contineant gratiam*, & quod *eam conferant*.

213 Addi possunt Patres qui videntur agnoscere aliquam immutationem physicam supernaturalem in rebus Sacramentalibus ut conferant gratiam: per quam doctrinam simul excluditur mera causalitas moralis, simul mera elevatio extrinseca. Sic Ambrosius lib 1. de Sacramentis c. 5. *non sanat aqua nisi Spiritus Sanctus descenderit, & aquam con-*
ferat.

De Sacram. Cap. XVI. 325
secrauerit. Chrysoft. homil. 35.
in Ioannem. Aqua, cū Spi-
ritus Sancti suscepit gratiam,
tunc omnia soluit peccata. Et alij
qui à recentioribus conge-
runtur.

214 Nequē dubitari po-
test hanc esse D. Thom. sen-
tentiam: nam præter alia testi-
monia quæ solent afferri, &
quæ ab aduersarijs vtcunque
explicantur de causalitate
morali, luculentissimum est
illud quod habetur 3. p. q. 84.
a. 3. ad 4. vbi ait, nō esse datam
Apostolis potentiam, vt ipsi sa-
narent infirmos, at vt infirmi
ab eorum oratione sanarētur.
Est autem inquit collata ei po-
testas operandi instrumenta-
liter; siue ministerialiter in
Sacramentis, & ideo magis pos-
sunt

*sunt exprimere actum suum in
formis Sacramentalibus; quam
in sanationibus infirmitatum.*

Hæc ille. Sed tota illa causalitas moralis, quam aduersarij agnoscunt in ministro Sacramenti reperitur etiam sine dubio in impetrante per orationes miraculosam sanitatem infirmi; ergò S. Doctor agnoscit in ministro Sacramenti efficacitatē aliquam plusquam moralem.

215 Dicimus igitur tertio esse in Sacramentis aliquid plus causalitatis quàm habeat causa purè moralis, aut mera conditio, minus autem quàm habeat causa physicè influēs. Vtrumque probatum est in duplici assertione superiore. Reliquum est explicare quomodo

modo id contingat. In qua-
re sequimur viam quam pau-
cis indicarunt aliqui ingeniosi
recentiores. Notandū est igitur,
in ijs quæ physicè deter-
minant res ad existēdum, esse
triplicem gradū. Alia influunt
in existentiā illius rei; alia per
suā perfectionē eā exigunt, sed
non influunt; alia neq. influūt
neq. exigunt, sed sunt id, quo
posito, aliquid aliud influit,
aut exigit. Ad tertium genus
pertinent conditiones vt ap-
proximatio, coexistentia &c.
Ad secundum genus pertinent
causæ physicè minùs proprię,
vt ex.g. pater respectu animæ
rationalis producendæ in filio;
quin etiam semen respectu
plantæ in sententia ponente,
animam plātæ produci à Deo
in

in genere causæ particularis
eò quòd nulla causa ne instru-
mentalis quidem pro ducere
possit effectum se nobiliorem;
Item gratia respectu habituū
supernaturalium, quin & au-
xiliorū, quæ gratia ut existēs
nūc, exigit cōferri auxilia pro
tempore sequenti ad hoc ut
impleantur tunc ea præcepta,
dependenter à quorum im-
pletionem debet ipsa cōservari.
Deniq; omnis ferè causa cor-
rumpens ita solūm causat, si
tes attentè consideretur. In
hac vltima classe collocamus
Sacramenta, quæ per qualita-
tem supernaturalē relatiuam
ad præteritam promissionem
Dei exigunt physicè, quin
metaphysicè, gratiam produci
à diuina omnipotentia, eamq;
de.

determinant ad ipsius gratiae collationem.

216 Ex his colligitur primò quomodò omnes partes, quas Sacramentum dicit in recto, cōcurrant ad productionem gratiae. Omnes enim habent hanc qualitatem supernaturalem relatiuam. Secundò quomodò Sacramēta sint instrumenta Dei: sunt enim id per quod Deus determinat omnipotentiam suam ad productionem gratiae in bonum, non ipsorum Sacramentorum sed in bonum alterius. Tertiò cur Sancti Patres admirentur omnipotentiam Dei qui per hæc vilia elementa potuerit homines sanctificare; id namque in sententia concedente Sacramentis solam causalitatem

tem

tem moralem vix explicatur; at facilè in nostra. Ea enim est efficacia diuinæ promissionis, vt Deus alligando illi quacumq. rem disparatissimam, possit efficere vt res illa trahat per exigentiam metaphysicam quemcumque effectum præstantissimum.

217 Quartò colligitur quomodo hoc idem verificetur de passione Christi, de sanguine, de meritis, denique de humanitate eiusdem, quin de Sacramēto valido, & informi, quibus omnibus Patres, & D. Thomas tribuunt similem efficacitatem in ordine ad nostram iustificationem. Neque obstat, aliqua ex his esse præterita respectu collationis gratiæ; Tū quia satis est si existāt
in

De Sacram. Cap. XVI. 33

in aliquo suo effectu, in quā
tāquā in semine reliquerint illā
qualitatem relatiuam, tum
quia causa quę non agit per
influxum, sed per exigentiam,
nō est necesse quod coexistat;
vt patet in forma exigente,
nunc pro tempore sequenti
conseruationem suarū dispo-
sitionum à quibus pendet; &
in gratia exigente pro tempo-
re sequenti auxilia necessaria
ad eam retinēdam; & in mul-
tis alijs exemplis.

218 Ponimus verò qua-
litate relatiuam, & non pu-
ram relationem prædicamen-
talem ad promissionem vt
præteritam. Nam eiusmodi
relationes, si sunt distinctę, ha-
bent quidem connexionem,
sed non habent vllam exigen-
tiam

tiarn, aut causalitatē, aliòquin
relatio quæ nūc est in luna ad
præteritam promissionē Dei
de resurrectione mortuorum
posset dici causa quòd mortui
in extremo iudicio resurgant.
Non igitur omne id quo posi-
to necesse est aliud poni, exi-
git vt illud ponatur, quoties
talis necessitas prouenit non
ex perfectione, aut ex peculia-
ri proportionē rei connexę cū
tali effectū secundū entita-
tem specificam ipsius rei con-
sideratæ in se ipsa, & prout
præscindit à subiecto, in quo
recipitur. Hæc enim est ratio,
cur vbicationes, & duratio-
nes, v. g. ignis, & stupæ, non se
habeant per modum exigen-
tiæ, sed per modum puræ con-
ditionis ad calefactionē. Quā-
uis

uis enim hæ determinatę v-
bicationes, & durationes sint
physicę connexę cum calefa-
ctione; id tamen habent ex
natura subiectorum, & non
ex natura vbicationis, & du-
rationis, quatenus præscindit
à certo subiecto: ideò non ad-
dunt aliquam exigentiam su-
prà eam quam supponunt in
subiecto; sed eam tantummo-
dò vltimò complent, & deter-
minant. Secùs est si eadem
considerentur in ordine ad
eos effectus, quos trahunt ra-
tione sui, vt v. g. in ordine ad
cognitionem intuitiuam de
ipsis: hos enim effectus exi-
gunt vt causę. Similiter ergò,
de relationibus prædicamen-
talibus philosophamur.

CA-

CAPVT XVII.

An Sacramenta conferant gratiam in tempore, vel in instanti: ubi multa de tempore indeterminato, de productionibus instantaneis, & de præceptis non violabilibus nisi in instanti.

219 **C**ertum est primò, Sacramenta non conferre gratiam neque ante, neque postquam existunt. Nō ante; quoniam promissio Dei de danda gratia est conditionalis, posito Sacramento, promissio autē conditionalis non obligat ante aduentum conditionis. Nō post; aliòqui verba Sacramentalia non essent vera,

vera, vt potè quæ proferuntur
per tempora præsentia: ex quo
etiam excluditur sententia af-
ferens Sacramenta compleri
ante instans, sed conferre gra-
tiam in instanti ipsis extrinse-
co. Nam si fingas idem quoq;
esse instans extrinsecum vitæ
illius qui Sacramentum rece-
pit, teneris alterum cōcedere,
vel aliquem esse in peccato
per totam vitam, & iustifica-
ri post vitam, vel Sacramentū
alicui ritè conferri, qui tamen
non iustificetur.

220 Certum est secundò,
gratiam non conferri in tem-
pore indeterminato. Omne
enim quod est à parte rei, est
aliquid determinatū; sed quæ-
libet indeterminatio dicitur
respectu necessitatis quæ nō
sit

fit ad vnum absolutè, sed conditionatè, *nisi detur aliud*. Itaque potentia libera dicitur indeterminata, quia non habet necessitatem absolutam ad vnam partem; sic propositio explicitè, vel implicitè disiunctiua dicitur indeterminata, quia ad hoc vt sit vera, non est necessaria absolutè positio vnius partis: & sic de cæteris. Hoc autem genus indeterminationis non repugnat, quia semper saluatur quomodo verificetur principiū, illud *quodlibet vel est tale, vel non est tale*, vt patet; Ex. g. si quæras, an nauis A. sit necessaria ad nauigandum, respondeo: si non sit alia nauis, est necessaria; si sit, non est necessaria. At si daretur aliquid à parte
rei

De Sacramen. Cap. XVII. 337
rei verè indeterminatum in
suo esse, sequeretur, illud
principium esse falsum. Nam
si de quolibet prædicato exco-
gitabili verificatur in illo ente
altera pars contradictionis,
utique illud ens nullam habet
indeterminationem.

221 Confirmatur ex ab-
surdis à posteriori. Nam tem-
pus indeterminatū debet ha-
bere essentiam vniuersalem
temporis, aliòquin est tem-
pus æquiuocè, eo modo quo
etiam lignum posset vocari
tempus. Ergò habet partes prio-
res, & posteriores. Quæro igitur
an in priori medietate
huius temporis indeterminati
existat gratia. Si concedas;
Ergò gratia existit ante finem
totius Sacramenti. Si neges;

P ergo

ergò non assignasti durationē gratiæ prout distinguitur ab integra duratione negationis gratiæ, quam durationem quærit quicumque quærit, quando nam gratia confer- tur; sed æquē assignasti illud tempus, ac potuisses assignare integrum annum.

222 Denique est axioma mathematicum ac præcipuē Archimedis ità se habere tempus ad tempus, sicut se habet spatium ad spatium, quando- quidem vtrumq. habet eam- dem mensuram hoc est motū. Sed ex octaua demonstratio- ne primi libri Euclidis quoties in spatio locali duæ lineæ sunt inæquales, potest abscindi à maiore pars determinata per quam excedit minorem. Ergò
idem

idem potest fieri inter duo tēpora: ac proinde si non in toto tempore in quo confertur Sacramētum datur negatio gratiæ, poterit ab eo integro tempore cui coexistit confectio Sacramenti, abscindi aliqua determinata pars cui non coexistat negatio gratiæ.

223 Contrà hanc doctrinam evidentissimam, quæ negat inceptionem ullius rei in tempore indeterminato, opponi solet molesta obiectio de præceptis aliquid faciendi ante tale certum instans, vel ante finem talis horæ &c. quorum præceptorum violatio adeòq. eius effectus, qui est negatio gratiæ, videtur non fieri nisi in tēpore indeterminato. Neque dicas, hæc præcepta esse

P 2 im-

impossibilia. Nam contrà est, quia de facto datur præceptū contritionis ante mortem. Fac ergò, aliquem ex reuelatione, seu vera seu existimata, credere se nō moriturum ante finem horæ, quæro quandonam peccabit nisi cōteratur? Quod si dicas, modum operandi humanum exigere tempus ad colligendas species antequam agamus: contra est; Nam finge, species iam esse collectas; quippe ijs collectis adhuc manet libertas ad conterendum, vel non conterendum. Quin finge aliquem putare, satis esse si incipiat colligere species ante tale determinatum instans. Denique ex multis exemplis tum legis diuinæ tum humanæ, quæ prolixum esset exponere

De Sacramen. Cap. XVII. 341
ponere, quilibet subtiliter con-
templatus intelliget hunc o-
bligandi modum esse possibi-
lem.

224 Existimant aliqui, nō
implicare obligationem illam
itā vagam, vt in nulla certa
tēporis parte incipiat vrigere.
Idque confirmant exemplo
Dei, qui potest vtiliter promit-
tere se aliquid facturum (ex g.
Iudicium vniuersale) in ali-
quo anno æternitatis: qua
tamen promissione posita, nū-
quam est assignabilis aliquis
annus in quo sit verum dice-
re: *Nunc Deus tenetur promif-
sionem exequi*. Hæc tamen re-
sponſio apertè refellitur. Ideo
enim id valet in Deo, quia
Deus neque potest suspende-
re, neque mutare voluntatem

circà vllum obiectum possibile . Quocircà hæc promissio necessitat Deum ad eligendū ab æterno aliquem ex annis futuris, in quo velit eam implere, & ad exequendam deinde talem electionem . Quare non sequitur in Deo illud absurdum, quod sequeretur in creatura; Nempe ità obligari, vt simul posset nunquā seruare obligationem, & nūquam eam violare, procrastinando scilicet semper electionem illius temporis determinati in quo ipsa creatura vellet obligationem implere, vel ità eligendo, vt postea mutaret voluntatem. Deus namque, cum neutrum ex his facere possit, hoc ipso quod obligationem per impossibile nūquam

De Sacramen. Cap. XVII. 343
quam impleret, semper illam
violaret; quippè semper ha-
bens voluntatem de illa num-
quam implenda.

225 Quod si respondeas,
homines de facto obligari in
aliquo tempore determinato,
sed ex ignorantia, quia nesciūt
an post illud poterunt adim-
plere præceptum. Contra est;
quia possunt scire vniuersè per
te quod nisi haberent ignorā-
tiam numquam obligarētur.
Ergò possunt inferre euidēter;
Ego numquam obligor. Euidens
enim est neminem obligari ad
id ad quod scit quod non
obligaretur nisi haberet igno-
rātiā super ipsa obligatione.

226 Vt ergò hæc obiectio sol-
uatur, distinguendum est pec-
catū quod cōmittitur ex ipsa

P 4 actuali

actuali violatione præcepti, ab eo quod cōmittitur ex periculo cui quis se per morā exponit ne fortè non possit seruare præceptum. Rursus recolenda sunt quæ diximus in libello de *Fide* n. 311. hoc est supposita infinita diuisibilitate temporis (nam ea negata nulla esset difficultas) non posse Deum assignare omnes partes illius, adeoque non posse dare concursum successiuè ad infinita exercitia libertatis distincta intra aliquod certum tempus, sed debere vel ad exigentiam naturæ, vel ex suo arbitrio, determinare aliquam vltimam particulā durationis, cui nulla conueniunt prædicata contradictoria neque intrinseca, neque extrinseca, in quatuor possit

possit quis benè, vel malè operari, sed non benè in vna eius parte, & malè in alia; Si enim posset mutare, nō solū Deus assignaret in eo tēpore plures partes quā supponamus assignari, sed etiā ipse homo, quip̃ videns se antea operatum fuisse vno modo, & delibērans vtrum nunc velit perseverare, an mutare.

227 His positis dicimus, re ipsa violari pr̃ceptū in tota illa vltima particula, in qua quis omittit actū pr̃ceptum: peccari autem ex periculo in illa particula, in qua primum creditur eiusmodi periculum; poenam verò humanam veluti excommunicationem incurri quidem in illa vltima particula veræ violationis, sed in-

P s curri

curri in ordine ad tempus sequens. Probatur hæc vltima pars: Nam in eo tempore in quo verè præceptum violatur, pro priori natura ad peccatū ille homo gaudebat beneficijs aliorum fidelium; Et tamen non iniungitur excommunication ab Ecclesia in ordine ad aliquos effectus vnius instātis, & non ad alios: ergò pro toto illo instanti gaudet beneficijs communibus omnium fidelium. Quare verisimilius est vt dixi excommunicationem respicere solum tempus subsequens, licèt reatus ad executionem talis poenæ sit in particula antecedenti.

228 Quod si sequaris sententiam negantem posse aliquid permanens incipere in
tem-

tempore, quæ videtur sententia Aristotelis, & conformis communi conceptui hominū admirantium initia rerum, non autem permanentiam, ac proinde hanc ab illis distingendum, atque ex hoc unico argumento ponentium instantia in tempore; si, inquam, sequaris hanc sententiā; dic negationem gratiæ, & reatum poenæ incurri in instanti inceptiuo illius ultimæ particulæ, per quod illa iungitur particulæ præcedenti, quod instans est essentialiter copulatiuum, secundum Aristotelem 8. *phys.* 2. 69. Ac proinde actus qui existit in eo instanti necessario existit in particula sequenti.

229 Dices: quamuis actus externus necessario sequatur

P 6 ad

ad actum internum, tamen poena imposita actui externo non incurritur nisi postquam sequitur externus; Ergò licet duratio illius particulæ necessario sequatur ad instans inceptuum, tamen poena imposita omissioni duranti per totam particulam, non debet incurri in instanti inceptivo. Sed respondemus, distinguendum esse inter poenam, & reatum poenæ. Poena non debet dari nisi post totum malum, cui imponitur; At reatus datur hoc ipsò quòd quis ponit liberè aliquid essentialiter trahens illud malum. Hoc ultimum contingit in casu nostro, & non in ponente actum internum; Nam eo posito adhuc alia causa vel saltem Deus posset

set impedire externum, & sic complementum illius mali, cui iniungitur poena. Ideò per actum internum non ponitur aliquid metaphysicè trahens totum malum cui iniungitur poena. Denique confirmatur hæc doctrina; nam lex, & impositio poenæ debuit condi eo modo quo potuit. Aliter verò condi non potuit, supposita sententia quam hic supponimus, res nimirum permanentes non posse incipere nisi in instanti intrinseco.

230 Aliqui tamen docti recentiores censent res permanentes (supposita infinita diuisibilitate temporis) posse incipere extrinsecè. Et id putant de gratia sacramentali. Censent enim in sensibilitate sacramen-

men-

mentorū dari *minimum quod non*, hoc est tantam partem, quanta per se non sit sufficienter sensibilis, sed per quamcūque additionem fiat talis: datur ergo, aiunt, aliquod instās; in quo Sacramentum vltimò non est, sed postea erit: & in hoc instanti gratia illa incipit extrinsecè.

231 Hæc sententia validè impugnatur. Primò ad hominem contrà eius auctores qui non agnoscunt aliqua minima in quantitate permanēti vel successiva; adeòque concedunt nullam esse partem durationis, quæ non sit volita à Deo per decretum, executium distinctum ab eo, per quod est volita pars anterior. Nam hoc posito, non est
asli-

De Sacramen. Cap. XVII. 351
assignabilis aliqua duratio vl-
mæ syllabæ v. g. quæ moueat
Deum ad infundendam gra-
tiam. Quacumque enim assi-
gnata potero ibi considerare
duas partes, quarum altera
est volita per decretum ante-
rius, & determinat Deum ad
dandam gratiam, ita vt dura-
tio subsequens impertinenter
planè se habeat. Quando qui-
dem Sacramenta, seu sint cau-
sæ physicæ, seu morales, certè
causant per existentiam non
posteriolem ad existentiam
effectus. Quare nulla pars il-
lius durationis quam Sacra-
mentum causat in gratia, de-
bet esse prior tempore, quàm
vlla pars assignabilis in Sacra-
mento causante. Sed hæc re-
futatio, vt diximus, validior est
ad

ad hominem, quàm in principijs nostris iam suprâ explicatis, & infrâ explicandis super minimis quantitat iuis. Eadem ergò sententia simpliciter ex triplici capite nobis non probatur.

232 Primò quia sine vllò fundamento asserit sensibilitatem sufficientem ablutionis vel enunciationis incipere extrinsecè, idque ad soluendam præsentē quæstionem de inceptione gratiæ Sacramentalis. Secundò quia in forma Sacramentorū adhibetur verbum affirmatiuū præsentis temporis quod videtur significare instans intrinsecum. Nam, vt alibi dixi, nullum aliud habuit fundamentum Aristoteles ponendi instantia, quàm, vt aliquid

quid ex parte obiecti responderet affirmationi præsenti. Quin apud latinos vocatur *in. stās* id ipsū quod nos semibarbarè dicimus *præsens*. In hoc tamen differt tempus à quantitate permanenti, quòd in hac non datur principium distinctum à fine ex natura rei; illud enim idem punctū quod est principium secundum vnā mensurationem, est finis secundum alteram; Et ideò in qualibet quātitate debent posse inueniri saltem duo puncta quorum vtrumlibet possit esse principium secundum aliquā mensurationem. At in tempore sicut datur ex natura rei id quod est *prius*, & id quod est *posterius*, ita datur vnum solum principium. Hinc est nō requi.

ri in duratione rei permanētis
 duos terminos intrinsecos, sed
 finem posse esse extrinsecum,
 ita vt res incipiat per primum
 sui esse. Aliòquin duæ formæ
 permanentes oppositæ coexi-
 sterent in eodem instāti, quod
 repugnat; Non autem repu-
 gnat qualitates oppositas pe-
 netrari secundum puncta ter-
 minatiua. Contrarietas enim
 illarum est secundum subie-
 ctum non secundum lo-
 cum.

233 Arbitramur ergò ef-
 fectus Sacramentorum incipe-
 re in instanti intrinseco, quod
 apertissimè asseruit de effectu
 verborum consecrationis S.
 Thomas 3. p. quæst. 75. art. 7.
in corpore & ad primum. Quin-
 etiam de qualibet inceptioe
 gratiæ

De Sacram. Cap. XVII. 355
gratię in quartum dist. 17. q. 2.
art. 5. quęstiuncula 2. ad 3. vbi
ait. Non est assignare ultimum
instans in quo est culpa, sed pri-
mum in quo non est, sed est assi-
gnare primum instans in quo est
gratia: & quomodo hoc sit verū,
patet ex ijs quę dicta sunt su-
prā dist. 11. de transubstantia-
tione panis in corpus Christi. Et
ratio est, quia tunc primò est
sufficiens sensibilitas Sacramē-
ti quando potest ex vi obie-
cti sensibilis verificari hoc iu-
diciū, hic est vñctus, est ablu-
tus &c. Quod quidem iudiciū,
vt actu eliciatur, requirit ali-
quam morulam post positio-
nem obiecti; sed eam moru-
lam non expectat Sacramen-
tum, vt patet; perficitur enim
quando datur fundamentum
obie-

obiectiuum talis iudicij. Bene
ergò S. Thomas laudato arti-
culo 7. ad. tertium ait: *Conuersio*
in ultimo instanti prolationis
verborum: tunc enim completur
verborum significatio, quæ est
efficax in Sacramentorum for-
mis.

234 Hoc posito, cessat o-
biectio aduersariorum quòd
tota ablutio ex g. detur an-
te instans, ac proinde quod
illud instans impertinenter
se habeat ad confectionem
Sacramenti, quippe cuius
tota sensibilitas esset posita
etiam si Deus impediret il-
lud instans terminatiuum.
Respondemus enim, omnem
motum ordinari essentiali-
ter ad terminum, & omne
fieri ad factum esse. In rebus
qui-

quidem permanentibus, ut docet Aristoteles, & aduertit S. Thomas articulo citato *fieri, & factum esse* est idem; scilicet in successiuis. Ideò illud indiuisibile pertinet ad perfectionem actionis, & sensibilitatis, hoc est ad *factum esse* vtriusque; neque Deus potest illud impedire; quia motus est talis entitas, ut non sit prudenter amabilis nisi in ordine ad terminum.

235 Præterquam quod, gratia producitur in vltimo instanti formæ, ut sic enunciationem ipsius formæ de præsentiverificet. Forma vero constat ex syllabis finitis, quarum quælibet completur per instantia interpolata, & durat aliquandiu. In illo igitur instan-

ti

ti producitur gratia, in quo vltima syllaba (quæ est sonus indiuisibilis, & per indiuisibilem sensationem percipitur) est primò completè audibilis. Quòd si daremus, & formam sacramentalem posse totam validè proferri antequam esset completa ablutio, vel vnctio, aut alia actio ad Sacramentum essentialis, & posse Deum impedire vltimum indiuisibile, per quod completur *esse vinctum, esse ablutum &c.* Respondemus tunc non fore Sacramentum: vt potè de cuius essentia, vt diximus, non est tantum vnctio, & ablutio in fieri; Sed *esse vinctum, esse ablutum* in facto esse.

236 Denique fieri solet molesta obiectio, quod Sacramenta

menta non habeant completam significationem in ultimo instanti prolationis, sed post aliquam morulam; nam ante illam semper loquens manet indifferens ad aliquid addendum, quod mutet sensum verborum, & constituat aliam propositionem sensibilem. Respondemus tamen, eam morulam requiri ad hoc ut propositio non sit æquivoca, non autem ad hoc ut sit completa, nisi enim ante illam propositio esset completa, sequeretur nullam propositionem de presenti significare obiectum suum ita esse pro tempore locutionis sed pro tempore silentij subsequenter, in quo per te completur propositio. Nam propositio de præsentis habet signi-

significare obiectum pro ultimo instanti sui, hoc est pro ultimo instanti in quo ipsa completur. Item sequeretur, non obligari eum qui protulisset verba obligatoria cum intentione, & postea immediate mutata voluntate addidisset alia verba modificantia præcedentem promissionem: pariter sequeretur non incurrere in censuras hæresis externæ eum qui protulisset propositio, nem hereticam, & immediate postea eam per aliquam additionem immutasset; Semper enim valeret illud assumptum, quod ante morulam non fuisset completa propositio, ac significatio. Hæc autem omnia sunt contra communem conceptum hominum & sensum.

Do-

Doctorum. Quapropter dicendum est, sicut aliquæ propositiones externæ habent duplicem sensum, ita ut loquens non possit exterius conuinci quod magis intenderit hunc, quam illum, si tamen vnum re ipsa intendit in contractu v. g. ad eum sensum re ipsa obligatur; ita verba antè illam morulam, quam tu exigis, esse æquiuoca ad hoc ut significant affirmationem completam, vel incompletam: quæ æquiuocatio non tollitur nisi post morulam silentij subsequenter; verumtamen ante illam morulam habent re ipsa verum, & completum sensum si accesserit intentio. Ad valorem verò, & effectum Sacramenti non requiritur sensibilitas carens omni æ-

Q qui

quiuocatione, vt alibi expofitum eſt.

237 Ex his habetur, quare in Sacramento Pœnitentiæ non ſit forma ſufficiens ſecundum communem ſententiam dicere tātum: *Absoluo*. Id enim ex communi vſu ſermonis nō tam eſt dictio æquiuoca quàm incompleta, hoc eſt principium dictionis. Sit tamen forma ſufficiens: *absoluo te*. Hæc enim verba ſunt æquiuoca ad dictionem completam, & incompletam, quandoquidem proferri poſſunt, vel vt implicite ſignificatiua illius vinculi determinati, à quo quis abſoluitur, cū qua intentione ſi proferantur, ſunt dictio completa, ac proinde forma ſufficiens; vel poſſunt proferri non tamquam

quam id implicitè significātia,
in quo casu nō sunt dictio cō-
pleta, nec per se sola sufficiunt
ad Sacramentum, sed simul
cum sequentibus. Et porrò
sequentia pertinere posse ad
formam Sacramenti Poeni-
tentiae colligitur ex Conc. Flo-
ren. designante eiusmodi for-
mam sic: *Ego absoluo te &c.*
De facto tamen probabile est
verba illa sequentia non esse
partes formæ regulariter lo-
quendo; Nam Sacerdotes so-
lent habere intentionem per-
ficiendi Sacramentum quàm
celerrimè, & tutissimè pos-
sunt; ergò solent habere in-
tentionem proferendi priora
verba in eo sensu, vt ipsa suf-
ficerent etiam si ex aliquo
accidente non possent addi

Q 2

poste.

posteriora : quamuis re ipsa
bene addantur, & ad ob-
seruandum ritum Ecclesiæ,
& ad maiorem declarationem
externam .

238 Hæc de Sacramen-
tis in genere: Aliqua subij-
ciemus de Sacramento-
rum nobilissimo ,
hoc est de Eu-
chari-
stia.

∴

CA-

C A P V T XVIII.

*Quomodo ex veritate verborum
Christi colligatur desitio to-
tius substantiæ panis, & vi-
ni: & an pronomina hoc,
& hic in verbis consecratio-
nis stent adiectivè, an sub-
stantivè.*

239 **D** Esitionem totius
substantiæ panis
& vini in Sacramento Eucha-
ristiæ ex verbis Christi ait col-
ligi Tridentinum *sess. 13. c. 3.*
Difficultas est in hac re; quo-
niam videtur potuisse verifi-
cari quidquid Christus di-
xit, nimirum *ly hoc* esse cor-
pus suum, quin substantia pa-
nis desineret esse, modò non

Q 3 re.

remaneret vnita cum accidētibus panis , atq. adeò illi substantiæ non conueniret amplius designari per tale pronomen *hoc* . Variæ rationes ad hoc explicandum sunt excogitatæ , quæ tamen omnes laborant hoc vitio , vt dicant , Concilium alligasse suam definitionē varijs principijs philosophicis summè incertis , & controuersis .

240 Po rò si liceret opinari , aliquid in eà definitione suppositū esse ex philosophia , nullus nobis videretur probabilior modus , quàm si Concilium cum Aristotele 8. *Metaphysicorum in fine* existima-uerit inter actum , & potentiā non dari vnionem distinctam , sed ea duo per solam coexistē-
tiam

De Sacram. Cap. XVIII. 367
tiam vniri, siue hæc sit relatio
distincta, siue non. Quod axio-
ma Aristotelis vel habet locū
tantummodò respectu illorū
actuum quos natura nunquā
voluit existere, nisi actuarent,
cuiusmodi non est anima ra-
tionalis, vel etiā respectu illius,
sed comparatæ cum potentia
proxima, hoc est, non cum cor-
pore vtcumque, sed cum hoc
corpore organico: quod latius
explicare non est huius loci.

241 His positis, cum con-
stet ex verbis Christi, panem
nō esse *hoc* idest *unitum* *his ac-*
cidentibus; & simul constet, hec
accidentia manere, constat
vtique deesse alteram partem
necessariam ad hunc effectū
formalem, qui esset *panem*
esse hoc: scilicet deesse substan-

Q 4 tiam

tiam panis. Confugere autem ad defectum tertiæ entitatis, quam vocant *unionem*, videtur merum commentū quippe quæ vnio non habet fundamentum neque in Aristotele, neque in lumine naturæ, neque in principiis fidei; per hæc enim tantū habemus, hæc accidentia non esse modos, non autem habemus vniri sue substantiæ per aliquid distinctum à coexistentia. Sic namque vna duratio, vel vbicatio non est modus alterius, & tamen hæc per solam coexistentiam vniuntur.

242 Sed vt eandem consecutionem, quam elicit Tridentinū, absolua-
mus ab omni controuersia philosophorum,
obseruandum est, multas esse
pro-

De Sacramen. Cap. XVIII. 369
propositiones, quæ cū re ipsa
affirment duo, videntur ta-
men affirmare vnum tantum,
quia alterum affirmatur laten-
ter, & est adeò per se euidens,
vt non videatur esse materia
exterioris affirmationis. Ex. g.
dum dico, *dono tibi hunc librum*
re ipsa nō solum affirmo meā
donationem, sed etiam affir-
mo existere librum, & esse id
quod tibi demonstro, ità vt si
illud non esset liber, mea pro-
positio esset falsa. Et porrò do-
natio debet verificari pro vlti-
mo instanti enunciationis; at
verò, quòd *hic sit liber*, debet
verificari antea ad hoc vt pro-
positio sit vera.

243 Suppositis his, dici-
mus Christum duo affirmasse,
alterum explicitè, & primariò;

Q s scili-

scilicet, esse suum corpus in ultimo instanti enunciationis id quod demonstrabat; alterum, implicitè, & secundariò; hoc est, esse aliquid sensibile, & demonstrabile quod indicabat toto tēpore quo loquebatur; de hoc autē affirmavit, quòd in ultimo instanti esset corpus suum. At hoc fuisset falsum, si quomodocumq. permaneret substantia panis. Ergò ex veritate verborum Christi ritè infertur eam desinere. Probatursubsumptum. nam si esset adhuc tunc substantia panis, utique de illa posset verificari ipsum pronomen *hoc* quippe quæ & existeret in fine propositionis, & fuit vnita illis accidentibus in aliqua parte illius temporis in quo enunciat

ciatur

De Sacram. Cap. XVIII. 37 r
ciatur propositio. Et tamen
non posset dici quod illa esset
Corpus Christi. Ergo enuncia-
tio Christi esset falsa dum dicit
hoc esse corpus suum. De facto
autem fuit vera, quia in fine
ipsius enunciationis nihil da-
batur cui conueniret pro vlllo
instanti enuntiationis prono-
men *hoc*, nisi ipsum Corpus
Christi. Ità si quis dum lignū
cōburitur, diceret, *hoc est ignis*,
eatenus verum diceret, qua-
tenus in vltimo instanti enū-
ciationis fieret cōuersio ligni
in ignem; at non in casu in
quo lignum, atque adeò ali-
quid significatū per tale pro-
nomen *hoc*, permaneret & nō
conuerteretur in ignem.

244 Ea verò quæstio quæ
solet fieri; num pronome illud

Q 6 *hoc*

hoc ponatur adiectiuè an substantiuè, si res subtiliter consideretur videtur cessare. Nullum enim pronomen, quippe relatiuum, potest poni omninò substantiuè, sed semper subintelligitur aliquod substantiuum cui adiaceat veluti *ens, negotium, & similia*. Neque tamen censemus ly *hoc* in verbis consecrationis se tenere ex parte prædicati, quasi sensus sit; *corpus meum est hoc*. Quæ nostra assertio vt intelligatur, animaduertendum est, licet pronomina aliquando ponantur in eo genere in quo concordant cum prædicato, non tamen sequi, ea tunc se tenere potius ex parte prædicati, quàm ex parte subiecti. Nam ex.g. si dixerò: *hec est gemma,*
quam

quamuis ly *hæc* accipiat determinationē generis à ly *gemma*, tamen ly *hæc* est subiectū, & ly *gemma* est prædicatum. Neque dicas poni *hæc* quasi, *hæc res*, nam si affirmarem id esse adamantem, nō dicerem *hæc*, sed, *hic est adamas*; Ergo determinatio generis desumitur à prædicato. Et ratio est quoniam, licet potuissent constitui vocabula adiectiua per se indifferentia ut coniungerentur cum quolibet nomine substantiuo, tamen de facto nomina substantiua diuisa sunt in tres classes per quamdam proportionem cum maribus, vel foeminis; vel rebus neutrum sexum habentibus. quo posito distincta pariter sunt nomina adiectiua in varia

ria

ria vocabula coniungenda cū substantiuis constitutis in hac vel in illa classe. Quando ergò dicimus: *hæc est gemma*, ly *hæc* iam continet aliquam affirmationem implicitam, & cōfusam; nempe: *id quod tibi demonstro est in ea classe rerum, quæ ponuntur in genere fœminino.*

245 Ex his colligitur nostra conclusio, scilicet; in verbis Christi ly *hoc* esse subiectū, & non prædicatum, vt aliqui putant, quasi Christus dixerit *Corpus meū est hoc*. Ex cōtextu enim patet oppositū. dum Christus ait. *accipite, & comedite hoc est enī, &c.* vbi illa causalis *enī* debet reddere rationē cur eos iuberet accipere, & comedere id quod illis offerebat

bat, nempe *hoc*; hæc autem ratio debet affirmare aliquid de tali subiecto ad hoc ut per eā affirmationem sequatur, id esse ab eis comedendum; & nō affirmare illud tanquam prædicatum de alio subiecto; nam medius terminus in argumentatione directa, & naturali debet esse prædicatum, & non subiectū respectu subiecti Conclusionis. Et confirmatur ex verbis consecrationis relatis à Paulo 1. ad Corinth. 11. *hic calix nouum testamentum est in meo sanguine*, ubi patet, *hic calix* esse subiectum, & non prædicatum. Nec ideo reprehendendus est interpret nostræ vulgatæ, dum vertit *hic est sanguis*, & non *hoc* ut se habet in Græco textu, in quo
san.

sanguis est neutrius generis. Nam suprà ostensum est et iāsi pronomen se teneat ex parte subiecti, adhuc in communi locutione desumere genus à prædicato.

246 Sed vt reuertamur ad nostram principalem quæstionem, addimus, Concilium nō collegisse hanc cōuersionem, ex vna tantum enunciatione Christi; sed ex multis se mutuò declarantibus. Ait enim id colligi ex eò quòd Christus *id quod offerebat, verè corpus suum esse dixit*, & tamen illa particula *verè* non habetur in narratione euangelica consecrationis, sed Ioannis 6. *sanguis meus verè est cibus, etc.* Hoc posito certum est, primò omnia verba Christi simul accepta

cepta excludere permanentiā
substantiæ panis in eodē loco.
Ait enim, *accipite et manduca-
te, hoc est enim corpus meum*; &
tamen si ibi vtcumque esset
panis, multò magis propriè
diceretur ipse panis comedi,
quàm corpus Christi. quippè
solus panis frangeretur, & con-
tereretur, solusque verteretur
in substantiam alicui, quæ per-
tinet ad naturam comestio-
nis. Confirmatur ex illis alijs
verbis Christi. *Panis quem ego
dabo caro mea est*; & ex illis
Pauli *primà ad Corinth. 10.*
*Panis quem frangimus nonne
participatio corporis Domini est?*
Quæ tamen omnia propriè ef-
sent falsa, si ibi remaneret sub-
stantia panis: nam verus, &
proprius panis, qui à Christo
dare-

daretur, & qui in cōmunionē frangeretur, non esset Corpus Christi, sed aliquid aliud.

247 Afferimus prætereà, ex ijs em colligi omnimodam delitionem panis non solum in eo loco, sed vbicumque in eo tempore. Quamvis enim Deus possit facere miracula, tamen indidit nobis tale lumē depēdenter à quo habeamus metaphysicam certitudinem miracula non esse frequentia, præsertim in illis rebus, in quibus Deus non manifestat se agere miraculosè: nam si hæc nostra certitudo non esset metaphysica, in omnibus rebus & casibus etiam collectivè acceptis possemus suspicari miraculum; atque adeò nihil unquam magis certi sciremus de

natu-

natura rerum, & de veritate
obiectorum etiam post innu-
meras experiētias, quàm sciat
qui putat ex.g. hoc anno nul-
lum mortuum resurgere, quod
est physicè necessarium, & ta-
men fallibile, ac sepè falsum.
Posito ergò, eo lumine quod
Deus nobis dedit, non potuit
facere miracula ordinaria,
quin de hoc nos admoneret,
alioquin nos fefellisset. Et ideo
S. Thomas semper excludit ea
miracula, quæ ità essent oc-
cultæ ut non manifestarent po-
tentiam Dei, ad quam mani-
festationem sunt ordinata. Sic
enim facta ut eam manifestet,
augent humanam scientiam,
non euertunt.

248 At si Deus, cunctis in-
scijs, aliò semper clàm & mo-
men-

mētō transferret substantiam panis, eamque occultaret, faceret nouum miraculum ordinarium de quo nullum dederat indicium neque per reuelationem, vt patet, neque per naturam. Ergo tale miraculum est impossibile. Vltima pars minoris probatur; Qui cumque enim vident, aliquā rem esse in vno loco, & postea vident aliam esse ibi & non per motum localem, iudicant priorem non abiisse, sed periisse. Quando ex g. vbi erat lignum absque motu locali videmus existere ignem, qui is quærit quò nam abiit lignum? & quis dubitat lignum ampliùs non esse? Ergo idem existimabit quicumque non ex visione, sed ex alterius re-
nun-

nunciatione idem resciverit .
At nos ex reuelatione scimus
vt probatum est, panem ibi
ampliùs non esse, sed Christũ;
& non per motum localem,
videbatur enim Christus à Di-
scipulis in eodem loco in quo
erat antea . Ergò naturà im-
pellente debemus colligere
desitionem panis, sicut colli-
gimus desitionem ligni, quā-
do non ampliùs videmus li-
gnum, sed ignem.

249 Et porrò S. Thomas
3. p. q. 75. art. 5. ad secundum
sapienter paucis explicat, quo-
modò in Eucharistia nulla
interueniat deceptio, quia
scilicet sensus experitur obie-
ctum verum, hoc est vera ac-
cidentia, intellectus autē ex
diuina reuelatione edocetur
de

de defectu substantiæ. Si ergò intellectus non haberet hanc reuelationem, deciperetur in hoc mysterio.

250 Dices: maius miraculum est, substantiam panis omninò desinere, quam ibi penetrari cum Christo, vel aliò miraculosè transferri; Ergò hoc videretur in dubio præsumendum. Sed negatur assumptum. Aliòquin pariter quando non apparet amplius lignum, deberemus lumine naturæ interpretari potius, illud remanere ibi spoliatum, accidentibus, vel aliò translatum esse, quàm omninò desuisse. Et ratio cur in nostro casu fiat minus miraculum, est, quia conseruatio rei sine vlla operatione includit duo contra

tra

trà exigentiam naturæ; alterum est impeditio naturalium operationum, alterum est conseruatio rei frustra, & sine illo fine ad quem ordinatur à natura; Cum omne esse sit propter operari, & omnis actus primus propter aliquem actum secundum. Item translatio includeret duo contra naturam, impeditionem permanentiæ atque operationū debitarum in priore loco, & positionem indebitam ac modo supernaturali eiusdem rei in alio loco. Idcirco ex miraculo facto in nuptijs Canæ omnes ductu naturæ inferunt, aquam desisse non verò translata fuisse, vel occulta-
tam.

251 Et ratio a priori est;
quia

quia natura corporea non est instituta gratia sui, sed vt instrumentum deseruiens animæ spirituali vel per operationes illi vtilis, vel per species eius scientiam promouentes. Quare si ab aliquo corpore separaretur omne hoc emolumentum spoliando illud omni actione, & sensibilitate, eius conseruatio erit frustrâ, quod esset nouum miraculum, & sine vlla ratione. Debetur enim quidem naturæ intellectuali conseruatio corporum tum ad cognitionem, tum ad obsequium, sed his duobus sublatis debetur eorundem desitio, ne alioquin careat indicio sufficienti ad discernendum res durantes à deficientibus.

Ex

252 Ex his etiam colligitur, quomodo hæc definitio spectet ad fidem, ac proinde potuerit definiri à Tridentino. Cum enim Deus, reuelando quod *hoc* adæquatè identificatur cum suo corpore, præbeat nobis sufficiens fundamentum existimandi panem definire, videretur nos decipere si panem conseruaret absque eo quod nobis præberet vllum indicatiū talis conseruationis.

253 Eamdem panis definitionem probat S. Thomas 3. p. q. 71. art. 2. in corpore per hanc ratiocinationem partim similem partim dissimilem præcedēti. Aliquod corpus potest esse de nouo in quopiam loco dupliciter, vel per motum

R lo.

localem, vel per conuersionem alterius rei in ipsum. Cum igitur constet, Christum esse in Eucharistia, & non per motū localem, fatendum est esse ibi per conuersionem illius rei, quę in eo loco antea existerat, hoc est, panis. Quę ratio quāquam plurimum agitata à posterioribus Scholasticis, tamen nobis probatur. Constat enim ex quadam anticipatione infusa lumine naturę, non dari creationem materię de nouo: quandoquidem Deus creauit ab initio tantū materię quantum exigebat hic ordo rerum: idque confirmatur ex Scriptura, nam hoc ut minimū significat illa verba, *requieuit Deus ab uniuerso opere quod patrarat*. Quocircā in nulla produ-

ductione quantumuis miraculosa quispiam suspicatur novam creationem materiæ. Hoc posito, quoties res est in loco, vbi antea non erat, porrò vel est ibi per discessum à loco vbi antea erat; & id fit per motum localem; vel nō per discessum, & tunc vel formaliter, vel æquivalenter producitur. Cū enim totum esse corporis ordinetur ad agendum in res exteriores, perinde est quod vnus lapis sit in duplici loco, ac si duo lapides occuparent illa duo loca: præsertim quando corpus ita replicatur (quod contingit in casu nostro) vt per damnum acceptū in vno loco non lædatur in alio. Certè sub hac hypothese quisq. tanti faceret vnum adamantem, vel

R 2 vnum

vnum equum replicatū, quāti-
duos adamantes, vel duos e-
quos. Non idem contingit
in formis spiritualibus: quippe
earum esse ordinatur ad ope-
rationes immanentes, & in-
dependentes à loco: ac proin-
de non æquiuallenter duplicā-
tur per replicationem: ex qua
radice proueniunt multa di-
scrimina in ordine ad locum
inter res corporales, & spiri-
tuales. Cum ergò constet ex
fide, corpus Christi esse repli-
catum, ac proinde æquiuallen-
ter de nouo productum, debe-
mus concedere potius con-
uersionem in ipsum illius cor-
poris, quod ibi antea existebat,
quàm æquiuallentem creatio-
nem de nouo planè ex nihilo.

C A P V T XIX.

*An in hoc Sacramento inuenian-
tur omnia requisita ad essen-
tiam conuersionis; An corpus
Christi de nouo producat; An
possit dari duplex causa
totalis: Quomodo ibi per-
maneant, ac postea desinat ibi
esse.*

254 **N**omen conuersio-
nis quo Ecclesia
utitur in explicatione huius
Sacramenti, tanquam non in-
uentum a philosophis, sed po-
pulo commune, debet expli-
cari secundum communem
conceptum hominum. Hi au-
tem ad verificandum hoc no-
men requirunt primò, vt id

R 3 quod

quod dicitur cōuerti in aliud,
desinat esse in se secundū
illam denominationem, secū-
dū quā dicitur conuerti.
Itā dici potest: *falces vertuntur*
in enses; at non æquē dici po-
test, *ferrum vertitur in enses*.
Secundò requirunt vt id in
quod dicitur facta conuersio,
accipiat aliquo modo esse de
nouo secundū illam ratio-
nem secundū quam dici-
tur terminus conuersionis, vt
patet in exemplo allato.

255 Hoc tamen est disci-
men, quod terminus *ad quem*
conuersionis potest non ac-
quirere esse simpliciter de
nouo, sed satis est si de nouo
acquirat tale esse quod suffi-
ceret ad habendum illud no-
men etiam præciso quolibet
esse

De Sacramen. Cap. XIX. 391
esse quod iam habebat antea.
Ex g. forma cibi dicitur con-
uerti in formam hominis, quā-
tumuis forma hominis antea
existeret etiam in esse formæ,
quia per eam mutationem
anima rationalis acquirit no-
uum esse informatiuum, quod
non habebat antea. At verò
terminus à quo conuersionis
debet omnino desinere secun-
dum illam denominationē se-
cundum quā dicitur conuerti. Et
ita forma hominis non dicitur
conuerti in formam ignis ex
g. quando aliqua pars corpo-
ris humani comburitur. Et ra-
tio disparitatis est, quia A. con-
uerti in B. importat, A. per ta-
lem mutationem redigi ad sta-
tum, vt ex vi illius simpliciter
possit dici, non est, quæ negatio

R. 4 n e.

negat simpliciter, & absolute id quod negat ex regula vulgari. At B. debet ex vi talis mutationis acquirere id quod sufficit ad hoc vt simpliciter dici possit *est*, ad quod verbum verificandum sufficit quilibet modus essendi in tali ratione. Ergo ad conuersionem requiritur, & sufficit, vt terminus à quo amittat omnem modum essendi in ea ratione, terminus verò ad quem acquirat aliquem modum essendi in ea ratione.

256 Hinc infertur, ad conuersionem panis in corpus Christi requiri vt omnino desinat esse substantia panis, & vt corpus Christi acquirat aliquem nouum modum essendi, per quem sufficienter dicetur esse in ratione corporis.

Hoc

Hoc autem acquirit corpus Christi dum replicatur in loco ubi antea non erat; id enim æquiualeat nouæ existentia, vt supra expositum est. Et hinc pariter est, consumptis speciebus Eucharisticis non conuer- ti corpus Christi in substan- tiam illam quæ superuenit.

257 Aliqui rursus requi- runt ad conuersionem vt ter- minus *ad quem* succedat ter- mino *à quò* in idem munus: id- que explicat in hoc Sacramen- to per hoc quod Christus ex potentia obedienciali conser- uet accidentia, quæ antea pendebant à substantia panis. Sed hæc potentia obediencia- lis, & simpliciter non debet admitti, vt supra ostendimus, & habet specialem difficulta-

R s tem

tem in ordine ad actionem
independētem à subiecto qua-
lis hæc esset. Et nunquam hu-
ius rei meminere Veteres ad
explicandam hanc conuersio-
nem; Ergò non putarunt eam
necessariam ad conceptum
conuersionis. Præterquam
quod, si fingamus, non dari
materiam primam, & rursus
mutari totam substantiam in
totam substantiam nullo acci-
dente remanente, vt hoc po-
stremum docent Thomistæ,
quis dicet per hoc tolli conce-
ptum conuersionis quamuis
nō daretur munus commune?

258 Eatenùs igitur ad cō-
uersionem requiritur peculia-
re aliquod munus commune,
quatenùs cōuersio affirmatur
sub nominibus importantibus
illud

illud munus: vt ex g. si dicatur
 forma ligni conuerti in formā
 ignis; Nam nomen *forma* di-
 cit munus informandi mate-
 riam. Cæterum ad conuersio-
 nem vt sic sufficit illud munus
 commune vniuersale, quod
 est, *esse partem vniuersæ*, in
 quod munus succedat vnum
 ens ex vi definitionis alterius.
 Diximus *ex vi &c.* Cum enim
conuerti in aliud sit nomen re-
 latiuum, consequenter ex sua
 notione dicit ordinem, & con-
 nexionem, & non duos euen-
 tus, quantum est ex se, dispa-
 ratos.

259 Datur verò re ipsa
 munus peculiare commune
 vtrique termino conuersionis
 Eucharisticæ, quia vnus suc-
 cedit alteri in eo quod est, *esse*.

R. 6. *hec.*

hoc; Id verò munus est, alligari talibus accidentibus, & habere ius ad existendum donec illa accidentia existant. Hoc ius habebat forma panis; item materia panis, quæ simul etiã habebat aliud ius, vt retineret existentiam mutatis his accidentibus in alia. In primum ius succedit corpus Christi, nō in secundum. Imò probabile est, secundum ius non auferri à materia illa; quippe quæ vi miraculi perdit ex naturalibus minimum quod fieri potest, atque adeò perdit solam durationem temporaneam, non æternam, qualem perderet si ne deficientibus quidem accidentibus panis, adeòque recedente corpore Christi, ipsa reproduceretur.

Quod

260 Quod confirmatur,
quia hoc modo melius expli-
catur quomodo possit fieri
vt omnes homines *resurgant*
cum corporibus suis, si scilicet
nil materiae semel create defi-
ciat in fine mundi. Et quidem
rationes quibus suadetur, non
posse sine speciali miraculo
ens corruptibile semel corru-
ptum reproduci, non ha-
bent locum in entibus in-
corruptibilibus; tales enim
rationes desumuntur vel ex
pulchritudine vniuersi exi-
gente varietatem, vel ex eò
quòd in serie causarum se-
cundarum idem ens semel
tantum contineatur. Quæ ra-
tiones, vt patet, non applican-
tur illis entibus, quorum Na-
tura amat perpetuitatem, non
varie-

varie-

varietatem, & quæ non continentur in serie causarum secundarum, sed in sola potentia Dei.

261 Neque, si attentè legatur, recedit ab hac nostra sententia, quatenus admittimus in corruptione specierum Sacramentalium productionem materiæ, S. Thomas tū in 4. dist. 12. quest. 1. art. 2. *questiuncula* 4. ubi duas opiniones proponit tanquam probabiles tum 3. p. quest. 77. art. 5. ubi cū in tertio argumento sibi obiecisset, non posse aliquam substantiam generari ex speciebus Sacramentalibus, quia illa accidentia deberent conuerti simul in alia accidentia, simul in substantiam, respondet. *Quantitas*

titas dimensua panis, & vini
 retinet naturam propriam,
 & accipit miraculosè vim, &
 proprietates substantiæ, & ideò
 potest transire in utramq. idest
 in substantiã, & dimensionem.
 Putat ergo S. Thomas, illam
 quantitatem transire in aliam
 substantiam, & non remane-
 re; sicut remaneret si gereret in
 nouo composito ex speciebus
 genito munus materiæ, vt
 multi Thomistæ existimant
 S. Doctorem existimasse. Quæ
 porrò sententia nullo modo
 videtur approbanda, tum
 quia daretur perpetuum mi-
 raculum in conseruatione
 illius quantitatis extrà subie-
 ctum, tum quia si in illam in-
 troduceretur de nouo forma
 panis, & vini, compositum
 illud

illud non esset verus panis, aut
vinum, deficiente nimirum
aliqua parte intrinseca eiusmo-
di compositorum, hoc est, ma-
teria: scilicet partis intrinsecae
defectum in ordine ad effectus
formales Deus supplere non
potest, ac proinde inualidè
consecraretur: & idè dicimus
de forma aquæ in ordine ad
baptismum, olei in ordine ad cõ-
firmationem, & ad extremam
unctionem, quin, de & anima
rationali vnita illi quantitati
in ordine ad constituendum
verum hominem si quispiam
ex ea nutriretur. Quod si con-
tendas, ad hæc omnia suffice-
re illam quãtitatem per æqui-
valentiam; præterquamquod
hoc manifestè reuincitur quia
in causis intrinsecis non datur

æqui-

æquiualentia; vtique, hoc ad-
misso, in noua consecratione
panis cōstituti ex forma panis
& ex ea quātitate deberet de-
finere ea quautitas, & non re-
manere; vt potè quæ in tua,
sententia per omnia pertine-
bat ad constitutionem sub-
stantiæ panis, sicut pertinuis-
set materia.

262 Obijci potest, Chri-
stum in Eucharistia carere
omni actione, ac propterea nō
habere ibi æquiualenter, sicut
dicebamus, nouum esse in
ordine ad operandum. Sed
respondetur, ibi Christum age-
re per accidentia non intrin-
secè sibi inhærentia, sed alli-
gata, in ordine ad quæ gerit
munus substantiæ per qualita-
tem sibi intrinsecam relatiuā
ad

ad promissionem Dei, sicut philosophati sumus de causalitate Sacramentorum in genere. Et per hoc tribuuntur Christo actiones, & passiones ipsarum specierum, exceptis illis prædicatis quæ parerent æquivocationem, an tribuerentur Christo ratione sui.

263. Cæterum non admittimus in Sacramento novam productionem veram, & formalem Corporis Christi. Primò quia non est necessarium hoc novum miraculum ad verificanda verba Christi: Ergò frustrà poneretur. Secundò quia hæc actio esset aliquo modo in posteriori natura ad suum effectum saltem in Cœna Dominica, ubi consecratio emanavit ab ipso Christo, atq.
adeò

adeò ea poneretur à Deo in talibus circumstantijs, in quibus appareret omninò inutilis, quod est contrà essentiam actionis, quæ est essentialiter medium in ordine ad existentiam termini.

264. Ex hac verò doctrina inferimus probabiliter, implicare duplicem causalitatem totalem physicam, & non intentionalem. Cùm enim Deus non possit velle aliqua disparatè, vt sæpissimè docet S. Thomas, & nos alibi ostēdimus, deberet velle illas duas actiones vel per duo decreta subordinata, vel per vnum decretum indiuisibiliter volens simultatem vtriusque actionis; Non priori modo; nam decretum A. quòd esset in posteriori signo

gno

gno, & supponeret visionem decreti B. vellet aliquid superfluum, hoc est actionem productiuam termini, qui iam videretur poni sufficienter sine illa, & qui proinde illa non indigeret. Sicut si quis vellet sumere secundam medicinam quando videt se consequi totam sanitatem ex vi prioris medicinae. Nec etiam posset id fieri posteriore modo; Nam pariter illud decretum vellet medium superfluum prout superfluum, hoc est vellet actionem A. poni pro eo tempore, pro quo detur actio B. in quibus circumstantiis actio A. apparet superflua.

265 Neque respondeas, actionem non esse purum medium in ordine ad existentiam esse-

De Sacramen. Cap. XIX. 405
effectus, sed etiā esse amabilem
ad hoc ut effectus debeat exi-
stentiā tali causæ; Cōtrā enim
est, quia hoc ipsum non obti-
neretur; quandoquidem ef-
fectus ita esse accipiebat inde-
pendenter ab ea causa, ut equē
benè extirisset sine illa. In cau-
sis quidem intentionalibus est
diuersa ratio ut indicaui, nam
assensus, vel amor habet plus
perfectionis si dependeat à
pluribus motiuis adequatis
veris, vel bonis. Quare illa
multiplicata dependentia est
amabilis in ratione finis par-
tialis.

266 Dices: duplex actio
physica non est superflua, vna
enim deficiente effectus per
alteram conseruabitur. Res-
pondetur id non valere. Vel
enim

enim vna deficiente, remanebit alia causa parata sicut est nunc, & porro dabitur altera actio etiam si prius non, non præcessisset; Vel non remanebit ita parata, & actio illa etiam si præcesserit non perseverabit. Ergo inutile est quod præcesserit.

267 Denique non probatur nobis doctrina quorundam recentiorum existimantium produci de nouo Corpus Christi quatenus ex vi consecrationis acquirit qualitatem, perquam sit metaphysicè indestruibile durantibus speciebus. Nam contrà est, quia, per hanc qualitatem non accipit immunitatem à destructione respectu primi instantis; Si quidem in eo intelligebatur

batur in Coena Christus tan-
quam consecrans existere pro
signo priori. Quod verò spe-
ctat ad immunitatem respi-
cientem tempora sequentia, ea
nihil habet commune cum
productione. Nec enim me-
dicus dicitur producere infir-
mum ex eo quod illi det sani-
tatem per quam postea de-
beat superesse; Neque in fa-
bulis dicebantur produci mor-
tales illi, qui ex haustu ne-
ctaris acquirebant immorta-
litatem.

CAPVT XX.

*Quenam accidentia maneat
in Eucharistia, & an pos-
sit defendi manere sola in-
tentionalia.*

268 **O** Vidam recentio-
res eruditi atque
acuti putarunt probabile, nil
remanere physicum & reale
in Eucharistia ex accidentibus
panis, & vini. Quamuis verò
Concilium Constantiense dā-
net hunc articulum Vuicles-
fi, *accidentia panis non manent
sine subiecto in hoc Sacramento,*
respondent, damnari illum in
sensu heretici, qui contende-
bat ea manere cum subiecto;
non autem in sensu ipsorum,
qui

qui negant manere vtrum-
uis; Concilium verò Triden-
tinum vbi ait *manentibus spe-*
ciebus &c. commodè expli-
cari posse de apparentia, &
de speciebus intentionalibus,
quæ existunt in aere, & in
sensibus circumstantium. Id
autem quod habetur aut
in quibusdam Concilijs Pro-
vincialibus, aut in lectioni-
bus officij, aut in Catechi-
smo, solùm inducere probabi-
litatem.

269 Has verò species pri-
mò ità explicant, vt sint verè
species corporis Christi non
autem vllò modo relictæ ab
accidentibus panis, & vini. Exi-
stunt enim, inquiunt, in corpo-
re Christi tales particulæ, quæ
seorsim ab alijs acceptæ possēt

S per

per species sui excitare omnes
illas sensationes, quas in Eu-
charistia experimur. Præterea
aiunt, esse proprietatem cor-
poris gloriosi posse modifi-
care suam apparentiam prout
vult ex S. Thoma 3. p. *quæst.*
54. art. pri. ad secundum & ter-
tium Addunt secundam expli-
cationem, scilicet, conseruari
solas species intentionales pa-
nis, & vini; sicut ait S. Thomas
3. p. *quæst.* 76. art. 8. quando
in Sacramento apparet caro,
vel puer, tales apparitiones cō-
tingere ex parte videntium,
quorum oculi sic immutantur
ac si ea viderent; non ex parte
obiecti; Neque per hoc sequi
deceptionem vt in præstigijs;
Nam per eas apparitiones car-
nis, vel pueri à Deo tunc ma-
nife-

nifestari veram existentiam ibi corporis Christi; Atqui ut ait Augustinus *lib. 2. de quæstionibus Evangelistarum cap. ultimo*, cum fictio refertur ad aliquam significationem non est mendacium, sed figura veritatis,

270 Sed hæc refelluntur. Et primò quidem prior solutio, quia si verba Scripturæ, & Conciliorum deberent sumi solitariè, & prout præscindunt à circumstantijs, omnia ferè essent æquivoca (sicut etiam reliquæ enunciationes humanæ) atque adeò nullam præberent certitudinem. At ex circumstantijs patet, Tridentinum nomine *specierum* intellexisse accidentia sensibilia quæ antea erant in pane. Primò quia

colligit suam definitionem ex eo quòd Christus *id quod sub specie panis offerebat corpus suū esse dixit*. At ly *id quod*, designās ly hoc enūciatum à Christo, denotat aliquid permanens ab initio ad finem enunciationis in ordine ad quod desumatur talis hæcceitas. Quis enim dicat, verum enunciari à ioculatore qui præferens pictā pagellam A. initio enunciationis, interim occultè supponat pagellam B. dum dicit; *hæc est pagella B?* Secundò, & clariùs idem refellitur ex illa voce *manentibus*, non enim dicuntur manere ea quæ antea ibi non erant, hoc est illa accidentia corporis Christi & species intentionales ab his emissæ. Tertiò tam Florentinū, quàm Tridentinū.

dentinum definiunt, totum Christum contineri *sub singulis cuiusque speciei partibus separatione facta*. At nulla fieret separatio, si nulla ibi essent accidentia panis quæ diuiderentur. Huc etiam spectat illud Pauli. *Panis quem frangimus participatio corporis Dominio est*. Nam in ea sententia nil frangeremus. Pariter non debuisset idem Paulus dicere, *sic de pane illo edat*, nam propositio *de* quando non significat emanationem, aut motum, significat accipere partem de toto; Cum vero Christus totus sumatur ab omnibus, utique si nihil est ibi præter Christum, nihil est de quo edi possit. Denique propositiones Scripture, & Conciliorum sunt de fide

in eo sensu, in quo illas concorditer, & indubiè fideles intellexerunt, aliòquin Ecclesia tota, quæ est multitudo fidelium, falleretur. At omnes fideles ità intellexerunt verba Scripturæ, & Tridentini vt gustando, odorando, tangendo &c. putauerint se experiri accidentia præcedentia in pane, & non quæ sunt propria, & inherentia in carne, & sanguine Christi.

271 Aduersus autem illam posteriorem explicationem, quin veriùs aduersus vtramque est, quomodocumque contingeret bi non esse vera accidentia panis, & vini, deceptum iri sensus, vel certè intellectum per sensus: quod licet non repugnet in ordine ad aliquam

quam experientiam breuem,
& vnius vel alterius; repugnat
tamen in ordine ad aliquam
experientiam longissimam, &
communem; si enim ex vi ta-
lis experientiæ non possemus
colligere veras figuras, & en-
titates obiectorum sensibiliū,
vtique pariter liceret formida-
re, an dentur Coelum, & Ter-
ra, an dentur alij homines; de-
nique an dentur omnia ea, de
quibus nemo sanæ mentis po-
test non esse certissimus.

272 Et ratio à priori est,
quia cum auctor naturæ de-
derit homini sensus tanquam
instrumenta acquirendæ scien-
tiæ, quæ reddit intellectum
imperturbabilem, debuit con-
stituere aliquam experientiā
sensuum cum qua implicet

S 4 con-

contradictionem coniungi falsitatem; & hæc est illa experientia continuata, vniuersalis, & vniformis, quam diximus. Ideò sapienter docet D. Thomas 3. *partæ quæst.* 76. *art.* 8. immutationem esse ex parte potentiae, non ex parte obiecti; quando uni videtur sub specie carnis vel pueri, alijs tamen videtur sicut & prius sub specie panis, vel quando eidem ad horam videtur sub specie carnis, vel pueri, & postmodum sub specie panis: Secus tamen contingere quando illa apparentia est vniformis respectu temporũ, & personarum. Cuius disparitatis rationem supra exposuimus, quia certitudo in omnibus apparentijs primi generis nõ est necessaria ad scientiam hu.

humanam, sicut in apparen-
tiji secundi generis. Et ideò
experimur per illas priores nō
reddi intellectum itā imper-
turbabilem, sicuti per poste-
riores.

273 Neque obstat, quod
Patres frequenter dicant, in
hoc Sacramento sensus falli.
Patres enim non loquuntur
tunc in rigore philosophico, in
quo hanc sensuum deceptionē
negavit D. Thomas, sed in
communi usu loquēdi, in quo
dicimus falli sensus quando vi-
dēt aliquid quod frequentissi-
mē est coniunctum cum alio
prædicato, ac proindē quod
præbet fundamentum intelle-
ctui opinandi coniunctionem
illius alterius prædicati, quæ
tamē tunc re ipsa nō detur. Sic

S § dici-

dicimus falli sensum à pictura
exprimente colores vuae, vel
ab histrione exprimēte mugi-
tū bouis, aut latratum canis,
non quia totum id quod tunc
sentitur, nō sit verum, sed quia
non connectitur hic & nunc
cum alia re, cum qua solet con-
necti, adeòque cum qua con-
nexum creditur; hoc est cum
hoc quod est, esse veram vuā,
aut vocē bouis vel canis. Hæc
tamen ipsa occasio falsitatis
quam seusus præbent intelle-
ctui in hoc Sacramento, non
posset passim permitti à Deo
nisi admonuisset homines de
hac re per suam reuelatio-
nem, ut suprà notauimus ex
D. Thoma.

CA.

C A P V T. XXI.

*An opinio componens omnia
ex atomis ingenerabilibus,
& incorruptibilibus sine for-
ma substantiali, vel qualita-
te distincta, consistere possit
aut cum fide, aut cum ratione
naturalis; & an detur vniuer-
salis quedam forma Mundi.*

274 **A** Liqui Theologi
conantur retine-
re celebrem antiquorum sen-
tentiam omnia concreta tum
quæ dicimus substantialia, tū
quæ dicimus accidentalia, ex
solis corpusculis incorruptibi-
libus componentem, in qua
euertenda totus est Aristote-
les, & quam ingeniosi Philo-

phi recentiores in lucem reuocarunt : Adeòque aiunt remanere quidem in Eucharistia accidentia panis, & perire substantiam; sed nomine *accidentium* intelligi ea corpuscula immixta in poris, vel adhaerentia, quæ non constituunt essentiam panis; sicuti vestes quamuis sint corpora dicuntur tamen accidentia hominis quia ità coniunguntur cum homine vt non pertineant ad eius notionem, & entitatem.

275 Sed hæc euasio manifestè occluditur; nam est de fide *remanere species panis, & vini*, & perire *totam substantiã* eorumdem. Et quidem id est definitum ab Ecclesia non de speciebus quæ sunt in sensibus nostris,

nostris, sed de illis, quæ asser-
uantur in sacrario, quæ sepa-
rantur &c. vt constat ex verbis
Florētini, & Tridētini. Eiusmo-
di autem species in sententia
omnia cōflāte ex corpusculis
non distinguuntur à substan-
tia panis, & vini. Quamuis
enim pani, & vino immixta,
sint multa alia corpora extra-
nea, hæc tamen non sunt spe-
cies panis, & vini, hoc est non
sunt id quod in ea sententia,
præbet apparentiam panis, &
vini.

276 Præterea ne videamur
inuidiam creare Fidei no-
stræ quasi cogenti nos ponere
tot generationes, & distinctio-
nes formarum, quæ maiore cō-
pendio, & facilitate saluari
possint per sola corpora cum
varie.

varietate illorum trium ab Aristotele, ex Democrito enumeratorum, hoc est *figura, situs & ordinis*: libet in fine huius libelli hanc sententiā apud recentiores renatam, & vigentem paulò fusiùs, quàm nostri institutio exigere videretur, excutere.

277 Et primò aduersarij immeritò glorianur, se tueri principium illud in quod Aristoteles ait omnes consensisse, *ex nihilo nihil fit*; certum est enim eos primò non ità rem explicare, vt negent omne ens de nouo; quippe non negant nouum motum localem; Rursus non ità, vt excludant nouam productionem omnis accidentis permanentis; Nam admittunt nouum situm, nouum.

uum ordinem, nouam figurā,
quæ sunt aliquid permanens,
vt potè cōstitutiuā rerum per-
manentium; Ad hæc non
ita, vt excludant omnia en-
tia de nouo præter collocatio-
nem, & actionem productiuā
illius; Nam aduersarij mordi-
cūs contendunt, motum
proiectorum fieri per aliquam
virtutem impressam de no-
uo productam; quæ porro
virtus noua saltem in prin-
cipio motus negari nō potest,
quidquid sit, an postea eiusdē
virtutis multiplicatio produ-
catur à medio, an potius tota
producta fuerit initio à primo
impellente.

278 Quocircā fundamen-
tum prædictæ sententiæ non
potest esse defensio illius axio-
matis

matris in aliquo sensu præterquam in eo in quo admittitur etiam ab auctoribus sententiæ ponētis novas qualitates: hoc est, *nihil fieri de nouo nisi ex aliquo subiecto*. Sed unica prærogatiua illius sententiæ videtur esse, quòd non cogit intellectum assurgere supra imaginationem. Cùm enim imaginationis obiectum sit res extensa localiter, eiusmodi sententia conatur omnia noua explicare aut per nouam collocationem, aut per nouam productionem illius; quæ productio est ipse localis motus; aut per nouam virtutem productiuam illius, quæ est virtus impressa.

279 Propendent verò in hanc sententiã præcipuè Mathe-
ma-

matici, & Chimici. Illi quia consueuerunt nil aliud animo complecti, quàm extēſionem localem; neque ratiocinantur vel per causā efficientem, vel per finalem, ex quibus solent innotescere nouæ productiones rerum; hi quia, extrahere soliti vnū corpus ex alio, nec internoscentes mixta naturalia ab artificialibus, facile putāt, quidquid noui apparet, non tam generari, quàm exire: Vtrique verò, quia familiare est peritis in aliqua facultate omnia explicare per principia suæ facultatis tanquam per prima principia rerum omnium. Sic veteres Arithmetici cuncta componebant ex numeris; Medici ex primis qualitatibus; Astrologi euen,

euentus omnes reuocarunt
ad sydera; quocircà etiam
Mathematici gestiunt omnia
explicare per diuersitatem fi-
gurarum; & Chimici per com-
mixtionem quorundam ele-
mentorum, quæ per eorum
artem extrahuntur ex cunctis
rebus, puta salis, sulphuris, mer-
curij &c. Hi autem omnes
errarunt ex neglectu meta-
physicæ, quæ est prima philo-
sophia; Sed quia hæc in multis
professoribus supposititia est,
ideò apud populum, quippe
vera, atque adulterina non
internoscentem, despecta.

280 Contrà hanc igitur
sententiam asserimus primò:
Debent admitti de nouò spe-
cies impressæ rerum sensibiliū,
quæ species non sint corpora,
sed

De Sacramen. Cap. XXI. 427
sed accidentia repræsentatiua
obiectorum.

281 Probatur, nam si in
sensu non reciperetur nisi cor-
pora, nil vtiq̃ue sentiretur præ-
ter ipsa corpora in organo re-
cepta, & eorum impulsus; si-
cutidum arcus eiacularur sa-
gittam non sentitur arcus, sed
sagitta; ex qua tamen ratio-
cinando intellectus colligit exi-
stentiam arcus. Et ideò philo-
sophi, quos impugnamus di-
xerunt consequenter ¹ sua
principia, nihil sentiri nisi cor-
puscula, & impulsus, qui sunt
in sensibus; & proinde aiunt
omnem sensum esse aliquem
tactum. Vnumquodque enim
corpusculum sicut est aliquid
per se, & non dependens in
suo esse ab alijs corpusculis ita
non

non representat sensui immediate nisi se ipsum. At hoc, quod aduersarij consequenter ad suam sententiam concedunt, est aperte falsum, nam quando elicimus visionem ex g. certum est nos cognoscere immediate, & sine vlllo discursu non id tantum quod est in oculo, sed obiectum remotum. Ad illud enim impetu naturæ mouentur ante omnem discursum, & ante omnem tactus experientiam, tum pueri tum belluæ.

282 Et nisi visio, auditio &c. de rebus distantibus sine vlllo discursu certificarent, ne per discursum quidem certificarent, vt subtiliter consideranti patebit, quin possemus dubitare an vlla existerent obiecta
exter-

externa præter id quod inest
potentijs. Et porrò aliqui sen-
sus, veluti auditus, & visus, tri-
buti sunt specialiter ad cogno-
scenda, & quærenda objecta,
remota, ideòque non dantur
ijs animantibus quæ scopulis
affixæ habent alimentum vbi
nascuntur, & quæ idcirco ca-
rent etiam potentia progressi-
ua. vt Aristoteles obseruat.

283 Neque dicas, imagi-
nem objecti remoti esse ipsum
impulsum taliter ab eo obie-
cto impressum corpusculo no-
stris sensibus immisso. Nam
contrà est, quoniam ille im-
pulsus potuit pluribus modis
modificari à corporibus inter-
medijs, nec apparet quomo-
dò possit esse imago distantia,
situs, magnitudinis, varietatis,

&

& aliorum accidentium, quæ
videmus in obiecto distant.
Quin etiam vt notat Aristote-
les *secundo de anima cap. 7.*
visus, auditus, & odoratus,
nunquam operantur nisi per
medium manifestum (quid-
quid sit an etiam alij sensus,
vt idem opinatur, requirant
aliquod medium); Quid est
ergò, quòd motiunculæ cor-
porū quæ sunt in oculo clausis
palpebris, vel in aure, aut in na-
ribus, nunquam excitāt illa m
repræsentationem, quam ex-
perimur ab obiectis remotis?
Impulsus enim localis potest
idem prouenire à proximo, vel
à remoto, præsertim intrā ali-
quam latitudinem; & idè ex
impulsu sagytte non certifica-
mur de distantia arcus. Obij-
ciunt

ciunt: Ex vario attactu plumæ
ex g. mouentur in nobis variæ
sensationes. Quid tum? porro
nunquam per hoc excitatur
sensatio rei dulcis, rei viridis
&c. Ergo sensatio talium obie-
ctorum non est aliqua tactio.
Imò nec etiam ex multiplici
tactu plumæ fiet vnquam sen-
satio rei calidæ aut frigidæ. Er-
gò imagines istarum rerum
sunt aliud quàm impulsus.

284 Rursus obijciunt, nos
experiri in somnijs eiusmodi
sensationes per motionē ima-
ginum ibi remanentium etiā
remotis obiectis; Ergo per eius-
modi sensationes non experi-
mur obiecta ipsa vera, & distā-
tia, sed eorum imagines exi-
stentes in anima. At respon-
detur (quidquid senserit Auer-
roes

roes) cognitionem illam somniantis non fieri in sensu externo, ut patet in ijs qui capti aliquo sensu quo alias pollebant, operantur intentionaliter in somnijs circa obiecta illius sensus quasi præsentia. Sunt ergò illæ in somniantibus operationes imaginationis, quæ facultas, ut notat Aristoteles 4. *metaph. text. 24.* non est idem quod sensus, quia hic attingit res, ideò regulariter non decipitur, illa imagines rerum, & ideò sæpè decipitur; præsertim quando & imagines sunt vehementes, quia non impediuntur ab obiectis externis; & ipsa est imbecilla ad discernendum propter ligamen peculiare ut contingit in somno.

Cæte.

285 Cæterum sensationes differre à somnijs patet vnicuique reflectenti super vtraque iam præterita. Quilibet enim præteritis sensationibus, credit, præteritis somnijs non credit; atq. vt ibidem ait Aristoteles *Nemo si in Africa sit, se noctu Athenis se esse putat, in Odæum profici scitur.*

286 Haud verò hic attinet examinare, an apparentia quæ habetur vel circuli ignei ex virga ignita rotata, vel solis diù antea inspecti etiam postea clausis oculis, sit visio exterior, an imaginatio. Quamuis enim esset visio, vt indicat Augustinus II. *de Trinitate cap. 1.* posset esse constitutum à natura vt species sensibiles non statim defice-

T rent

rent deficiente obiecto ; sed
successiue, quàm celerrimè
tamen corrumperebantur. Aliò-
quin enim, cùm omnia ferè
corpora sint in aliquo motu
quamquam indiscernibili, vt
philosophanti patebit, nulla
visio certæ distantiae, & situa-
tionis duraret, nisi per instans,
quàm durationem Aristoteles
negat possibilem 8. phys. text.
69. Rursus ab ijs rebus, quæ
velocissimè mouentur, proue-
niret talis apparentia, cuius
identitas etiam moralis non
duraret nisi per minimū tem-
pus, quale non sufficeret ad
excitandas potentias interio-
res. quippe sapè tùm distra-
ctas, & indigentes motu spiri-
tuum, & organorum. Neque
ea permanentia specierum re-
moto

moto obiecto nocuit vtrilibet
ex duobus finibus, ad quos
ordinantur sensationes, hoc
est, operationi, & scientiæ. Nā
& operatio fit in tempore,
ac propter eā perinde in ordi-
ne ad illam est certificari de
presentia obiecti determinatē
pro certo instanti, ac indeter-
minatē pro aliquo instanti ex
breuissima temporis latitudi-
ne; Et quantum attinet ad
scientiam, sicut sensus non
certificat de hac omnino ma-
gnitudine, & de hac omnino
distantia &c. ita nil opus fuit
vt certificaret de hac omnino
duratione. At verò si sensus
certificaret tantum de eo
quod est in sensorio vt Aduer-
sarij contendunt, esset inutilis
ad operandum, & philoso-

phandum circà res externas.

287 Infuper affirmamus secundo ; cognitiones , & appetitiones non esse neque puras collocationes corpusculorum , vt patet , aliòquin darentur etiam in rebus inanimis , & nullam vitam exercentibus , nec puras motiones locales factas in anima ab obiectis extrinsecis , vt contendebant veteres ne aliquid de nouo concederent præter motum. Probatur primò quia hoc quod est, *iudicare, amare velle*, ex sua notione dicit, *agere* , & non purè, *pati* ; & si hoc non est *agere* , utiq. nescimus quid sit *agere* . Præterea isti actus ex suo conceptu sunt aliquid totum simul, & non successiuum quasi præcedat vna pars quæ deinde

De Sacram. Cap. XXI. 437.
deinde cesset adueniente alte-
ra, vt fit in motu locali; Quan-
do enim iudicamus, & ama-
mus, habemus, & experimur
simul totum iudicium, & amo-
rem: quod argumentum latè
vrget Aristoteles *tertiò de*
Anima à textu 146. vsque
ad 149.

288 Tertiò dicimus, ad-
mittenda etiam esse quædam
accidentia permanentia, &
non ordinata ad motum
localem. Probatur nam
remanet in nobis memoria
nostrarum assensionum & ap-
petitionum, postquam illæ a-
bierunt: Ergò producitur ali-
quod semen permanens in
nobis, quòd possit eam me-
moriā excitare. Hoc semen
non potest esse vlla figuratio

T 3 cor-

corpuseulorum, tum quia isti actus, quorum excitatur memoria, non consistunt in aliqua figura locali, vt ostensum est, tum quia omnis figuratio in corporibus est possibilis independenter ab eo quod ego exercuerim tali tempore talem assensum, vel affectum. Ergo illud semen est aliquid de nouo, distinctum ab omni figuratione. Et quidem est aliquid permanens, & immotum, cum duret per multos annos sine vlla operatione, vt experimur.

289 Quartò asserimus, non omnes sensationes effectationes, vt contendunt aduersarij (quod prædiximus) quippe nil sensibile ponentes nisi tangibile, hoc est corpora,
&

& impulsus, qui tamen impulsus, quando vehementiores sunt, percipiuntur ab organo segniore, quod vulgariter vocetur *tactus*, quādo verò sunt tenuiores, non percipiuntur nisi ab organis argutioribus, quæ sortiantur varia nomina reliquorum sensuum pro dispari vel hebetudine, vel acumine. Si quidē hæc doctrina pugnat cum communi conceptu mentibus nostris infixō. Itā enim distinguimus ex gustationem ab odoratione, vt quamuis fingamus alicui esse gustum acriorē, & acriorem in quocunque gradu, nunquam tamen concipimus per eum posse attingi odores: & idem dico de auditu respectu coloris, & lucis &c.

T 4

Et

290 Et porro si hæc obiecta sensibilia, quæ apparent nobis specie dissimillima, haberent eam essentię unitatem, quàm aduersarij tuenrur, utique natura per istas multiplices apparentias, callidus tanquam circulator, nos fefellisset potius per sensus, quàm erudisset, inclinando nos per tam dissimiles apparentias ad falsò existimandam eam dissimilitudinem obiectorum quã videmus naturali instinctu ab omnibus existimari. Quod, nisi certum sit hoc principium; *Natura creauit hominem ad scientiam non ad errorem*; Nul- lum ex alijs principijs erit tutum, quippè quorum non aliũ habemus testem, quàm Naturam. Sentiendum ergò est cum

De Sacram. Cap. XXI. 441
cum Aristotele *tertiò de ani-*
ma tex. 135. multitudinem
sensuum collatam esse ad dis-
cernendam diuersitatem ac-
cidentium.

291 Quintò affirmamus,
hæc diuersa sensuum obiecta
esse generabilia, & corrupti-
bilia, & non tantùm, modò
latere, modò apparere per di-
uersum motum localem. Ut
id probemus aduertendum
est, naturã indidisse nobis ali-
qua principia ad noscendum
duo, quæ non cadunt sub ex-
perientiam sensuum, hoc est
identitatem numericam rei præ-
sens cum ea quam sentiebamus
antè, & negationem rerum,
atque adeò tum desitionem,
tum nouitatem, de quarum
conceptu est ipsa negatio vel

T S præ-

præsens , vel antecedens.
 Quoties ergò experimur in
 obiecto omnia accidentia spe-
 cifica, quæ antea experieba-
 mur, & non habemus ab ali-
 qua alia experientia sensibili
 vllam rationem opinandi mu-
 tationem numericam, vt con-
 tingit in flumine, vel in flam-
 ma, ducimur ad credendum,
 rem eandem numero ma-
 nere.

292 Rursus quoties non
 experimur rem sensibilem
 in illis circumstantijs, in qui-
 bus consueuimus eam experi-
 ri, natura ducimur ad existi-
 mandum eam ibi non esse.
 Sed quoniã potest ibi desine-
 re vel per motum, vel per cor-
 ruptionem; natura nos deter-
 minauit, vt quando (sicut ex
 g. con-

g. contingit in cursu navis vel currus) retinemus experientiam rei similis illi quam experiebamur antea quamvis cum aliqua diuersitate apparentis magnitudinis, & cū diuersa distantia successiue in ordine ad certas res præcedentes, existimemus eam non decessisse funditus, & aliam de nouo esse productam, sed eamdem permanere cum mutatione locali.

293 At quando experimur talem mutationē, vt per nullum motum localem, & per nullam artem id quod superest ex illa re possit ita componi, vt recuperet operationem, & apparentias priores, censemus eam perijisse, & aliam loco illius productam esse. Vt

ex g. quando comburitur arbor, quando vinum putrescit &c. Hoc modo ratiocinantur ductu naturæ cunctæ nationes, & quidem cum summo fundamento. Quid est enim, cur per nullam artem possumus ex quacumque attritione, & commixtione reficere pomum integrum, si per sectionem nil amisit nisi unionem localem? Et idem dico de arbore arefacta cui per nullum artificium pertinens ad solum motum localem potest inferi nova vita.

294 Confirmatur prædicta assertio, nam plures vibrationes concurrunt in nobis ad aliquem effectum indivisibilem & diuersæ speciei ab illis effectibus quos efficerent
fin-

singulæ illarum vbicationum,
hoc est ad cognitionem talis
pulchritudinis, & ad delecta-
tionem illi correspondentem.

Ergò pariter possunt concur-
rere in corporibus vel vt cau-
sæ, velut conditiones ad pro-
ducendum aliquod ens indi-
uisibiliter ab ipsis vbicationi-
bus dependens ità vt vna illa-
rum sublata, cesset totum il-
lud ens, sicut cessat in nobis
tota illa cognitio, ac delecta-
tio. Huiusmodi autem ens
potest esse vel anima, vel alia
forma aut substantialis, aut
accidentalis, quæ requirat
unionem multarum partium.
Et porrò si res ita sit, multò
melius natura aptauit nostras
cognitiones obiectis, tanquam
imagines exemplaribus: quā
si es.

si essentia obiectorum sit diuisibilis, & in omnibus eadem specie, essentia verò cognitionum indiuisibilis, & specie diuersa.

295 Accedit argumentū illud validissimum quod cōsiderauit Aristoteles *secundo de anima textu 39. & sequentibus*, desumptum ex summo foedere quod experimur inter partes viuentium donec permanet vita, tum in ordine ad operationem, tum ad conseruationem, tū ad defensionem: quod porrò foedus declarat, dari aliquid vnum commune singulis, & in singulis dominans, & non esse illud ens meram aggregationē corpusculorum quorum vnū ex natura sua possit existere sine alijs.

Hæc

296 Hæc autem ratio,
quæ probat euidenter aliquā
formam generabilem, & cor-
ruptibilem in viuentibus, si re-
ctè consideretur, probat eam.
dem in non viuentibus etiam.
Quippe in mixtis, quamquam
constantibus ex partibus val-
dè dissimilibus, experimur ma-
ximam inclinationem conser-
uandi propriam naturam, &
maximum odium dissolutio-
nis. Cum ergò singulæ illæ
particulæ per se acceptæ non
habeant vllam sympathiam,
cum alijs particulis diuersæ
rationis, non potest hoc fœ-
dus prouenire nisi ab aliqua
forma quæ illas contineat, &
qua recedente fœdus illud dis-
soluatur. Idem verò habet lo-
cum in quibusdam formis ac-
ciden-

cidentalibus. Nam aliqui colores, sapes, odores difficile deperduntur, sed semel deperditi per nullam partium iuxtapositionem reparantur; Ergo erant aliqua forma distincta ab omni iuxtapositione.

297 Obijciunt: licet experiamur summum foedus inter partes mundi, non tamen datur aliqua vniuersalis forma & anima mundi. Ergo idem dicendum est de cæteris totis. Negatur tamen paritas ex duplici capite. Primò quia in partibus mundi non videmus modò foedus, modò dissolutionem foederis, sicut in partibus viuentium; Ergo non est opus recurrere ad aliquam formam, ex cuius præsentia, vel recessu hæc vicissitudo contingit.

De Sacramen. Cap. XXI. 449
tingat, sed satis est ponere
partes mundi cum talibus in-
clinationibus particularibus
vt indè resultet perpetuum.
hoc foedus vniuersale, ex eo
quod propter naturam mate-
riæ corruptio vnius sit genera-
tio alterius, & propter vnifor-
mem perpetuamque motio-
nem coelestium orbium detur
etiam vniformis quædam
varietas in his inferioribus, vt
Aristoteles animaduertit, tum
in fine librorum *de ortu, & in-*
teritu, tum alibi sæpè.

298 Altera disparitas est,
quòd hæc consonantia inter
partes mundi commodè tri-
buitur alicui efficiēti vniuersa-
li extrinsecos res mortales pro-
curanti. Et ideò Aristoteles
12. metaph. in fine ait. Qui
po-

ponunt multa principia, incon-
spirantem vniuersi substantiam
faciunt. At entia nolunt malè
gubernari; Non est bonum plu-
ralitas principatum. Vnus ergò
princeps. At foedus partium
viuentis non potest referri ad
prouidentiam alicuius effi-
cientis vniuersalis. Videmus
enim permitti passim, vt hoc
foedus per mortem dissoluatur.
Debet ergò id reuocari
potiùs ad præsidium alicuius
principij particularis, ac de-
fectibilis, ex cuius defectu pos-
sit tale foedus dissolui. Sed
quoniam ita se habet tale
præsidium in vno compo-
sito particulari sicuti se habet
Deus in hoc aggregato om-
nium rerum, ideò Aristo-
teles, & S. Thomas dixerunt;
formam

De Sacramen. Cap. XXI. 451
formam esse aliquid diu-
num.

299 De reliquo, non dari
formam intrinsecam huius vni-
uersi, probatur. Nam vel es-
set intellectiua, vel non. Se-
cundum dici non potest, nam
formae partiales non possunt
esse perfectiores, quam forma
totius. Ex g. forma carnis,
quam forma hominis; Totum
enim est quid diuinius, quam
pars. At formae aliquarum
partium mundi sunt intellecti-
uae, & omne intellectiuum
est perfectius omni non intel-
lectiuo, vt constat lumine na-
turae. Ergo forma vniuersalis
mundi non potest esse non in-
tellectiua; Neq. etiam haec for-
ma potest esse intellectiua.
Nam in eodem composio
non

non possunt esse duo iudicia
opposita. Ergò si illa forma
afficeret me intrinsecè, non
posset in mea anima esse vnū
iudicium, & in ea forma iu-
dicium contrarium. At in
me, & in alio homine sunt
iudicia contraria. Ergò non
potest aliqua forma intellecti-
ua informare simul me & a-
lium hominem.

300 Accedit ratio à prio-
ri; Nam forma ordinata sim-
pliciter à natura ad foelicitatem
propriam non potest esse
forma partialis, & subordina-
ta alteri formæ, sed totalis. Id
enim quod ordinatur ad foeli-
citatem propriam est simpli-
citer finis *cui*: at forma partia-
lis, & subordinata alteri, est
potiùs medium; habet quippè
ratio.

De Sacramen. Cap. XXI. 453
rationem serui, & instrumen-
ti. Atqui experimur, animam
nostram esse inclinatum à na-
tura tanquam ad vltimum fi-
nem ad felicitatem propriam;
Ergò illa non potest esse for-
ma partialis, & subordinata
alteri informanti hoc vniuer-
sum.

C A P V T XXII.

*Soluuntur rationes suadentes,
omnia constare ex atomis in-
generabilibus, & incorrupti-
bilibus.*

301 **C** Vm Aristoteles
primo de ortu,
& interitu cap. 3. neget acci-
dens transire de subiecto in
subie-

subiectum, & Aduersarij contendunt omnes mutationes fieri per motum localem, hoc ipso colligunt, eas fieri per nouas iuxtapositiones corporum incorruptibilium, non verò per introductionem nouorum accidentium. Quod autem omnes alterationes fiât per motum, probant quia fiunt per easdem lineas per quas fit motus localis naturalis, & impediuntur iisdem obstaculis, hoc est obice corporum crassorum. Et quamuis aliquæ videantur fieri in instâti veluti illuminatio, tamen non euincitur nisi eam fieri in tempore imperceptibili, quod sufficit ad motum localem etiam maximum, vt patet in motu primi orbis.

Sed

302 Sed hoc argumentū
peccat ex duplici capite, & ex
utroque ob defectum meta-
physicæ, qua solent carere
sectatores sententiæ contrariæ.
Primò quia non distinguit
ea quæ sunt simul, ab ijs quæ
sunt idem; cuius distinctionis
difficultatem, eiusque difficul-
tatis rationem notat Aristote-
les 7. *metaph. cap. 11*. Quam-
uis ergò peragi per tales li-
neas, cum tali reflexione &
refractione, conueniat motui
locali; non tamen est idem
esse motum localem, & habere
prædictas proprietates. Sicut nō
ex eo quod omnia animalia
attrahant res proficientes, &
expellant noxias, sequitur, esse
animal quidquid habet hoc
prædicatum, atq; adeò plan-
tas

tas sentire, vt aliqui perperam
opinantur, Tales igitur ope-
randi viæ non solùm in ordine
ad motum, sed etiam in ordi-
ne ad alias actiones sunt con-
stitutæ à natura in bonum
vniuersale propter multas vti-
litates prouenientes tum ex
eo quod in genere sit certitu-
do legum quas ipsa natura
fanciuit in agendo, tum verò
ex eo quod fanciuerit has de-
terminatas leges, quas utilita-
tes non vacat hic recensere. Et
quemadmodũ voluit aut per
distantiam localem aut per
obicem corporis crassi posse
nos defendi ab impulsu corpo-
ris in nos irruentis, voluit pa-
riter iisdem modis nos posse
defendi ab alijs actionibus,
quarum singulæ, vel mediatè,
vel

De Sacram. Cap. XXII. 457
vel immediatè aliquid in nobis corrumpunt; Et ideò constituit applicationem localem tãquam vltimum requisitum ad operandum. Et quoniam opus erat tum ad vnionem vniuersi, tum ad continuitatem actionis omne spatium esse plenum, ideò distinxit varia corpora, quorum alia minus, alia magis debilitarent, alia prorsus impedirent actionem, pro diuersa prædictorum corporum densitate, vel raritate, alijsque prædicatis.

303 Secundò peccant aduersarij in supradicto argumento, quia in ipso assumpto probando deficiunt, atque vt illud à contrarijs rationibus tueantur, aiunt non posse nos habere de hac re certitudinem

dinem. Ex g. licet illuminatio per immensum illud spatium, quod est ab Oriente ad Occidentem, videatur fieri simul, atque adeò sine motu, respondent, dari motus quosdam adeò veloces, vt nos per sensum non possimus dignoscere successionem in spatio quantumuis immenso: Item licet Cælum agat in visceribus terræ, & per montes crassissimos, ac durissimos, dicunt, vbique esse aliquos poros per quos si at occultè motus localis corpusculorum. At si res ita se habet vt nunquam possit haberi discerniculum mutationis instantaneæ à temporanea, & factæ per transitum localem ab ea quæ fiat per qualitatem in medio receptā, malè

De Saeramen. Cap. XXII. 459
malè vtuntur hoc argumento
ad probandam sententiam
suam, quippe quod argumen-
tum adeò cōtrà eos retorque-
tur, vt cogantur recurrere ad
tempus imperceptibile, & ad
meatus imperceptibiles, ne
hoc ipso argumento conuin-
cantur.

304 De reliquo illumina-
tionem fieri sine motu, Ari-
stoteles commodè paucis ita
suadet 2. de Anima c. 7. Non
rectè dixit Empedocles, & si quis
itidem senserit, lumen ferri, atq.
extendi tandem inter terram,
& continens. nosque id ipsum
latere. Hoc enim & rationis
metas egreditur; & est præter
ea quæ apparent. In paruo nã-
que spatio motus fortasse lateret,
sed ab ortu solis ad occasum tan-

V 2 ti cor-

ti corporis motum latere, magnanimum profectò postulatio est. Et verò malè per sēsus essemus instituti à natura ad scientiam comparandam, si motus tam ingens, tam continuus ita fieret, ut quantum ex notatione sensuum colligere quilibet posset, cum esse motum inficiari deberemus. Nunquā porrò natura permisit ut sic per sensum deciperemur quin velle ex maiore propinquitate eiusdem sensus, vel ex alio sensu certiore intellectus cauere posset errorem.

305 Idem contingit in alijs alterationibus, quas ipsi medici nobiliores, atque imprimis Galenus, quamvis minimè metaphysicus, & omnia in ratiocinando sensibus tri-

De Sacramen. Cap. XXII. 461
tribuens, factus est fieri non
per diffusionem corporis, sed
per productionem qualitatis.
Nam lib. 5, de sem. cap. 16. sic
ait, si quis medicum, aut cyre-
naicum semē modicum exhibeat,
tum per urinam, tum per sudo-
rem aliquantulum ea qualitas
apparet; quemadmodum etiam
opinor; si quis rutam, aut alliū,
aut consenile quippiam offerat.
Fortes enim facultates in suam
naturam totum corpus alterant.
Inxta eandem denique rationē
minutissimus liquor ex his quæ
venenosa appellantur, animalis
corpori illapsus totum animalis
corpus breuissimo tempore trans-
mutat, ac suæ naturæ simile red-
dit; Quin, ut sanetur per auxi-
liaria medicamenta alexiphar-
maca à Grecis appellata, cōtingit;

V 3. quæ

quæ similiter totum corpus alterant alteratione venenosis contraria: non substantia ipsorum in totum animalis corpus penetrantes; neque enim possibile est, modicum adeò liquorem brevissimo tempore corporis molem aliquando maximam explere; sed qualitatis distributione. Qualis distributio etiam forinsecus videtur ex splendore solis in ambientem aerem contingere; intra nos autem ex corde in arterias, ex cerebro in nervos. Hæc Galenus. Et quamvis experientia ex cibis, venenis, & pharmacis desumptæ videantur ut, cumque declinari exemplo thuris quod mole minimum, si comburatur, integram aulam complet fumo per corporalem diffusionem; tamen aduer-

aduertendum est primò id fieri per nouam generationem, in qua sæpè contingit vt præcedens materia accipiat dimensiones locales valdè maiores, vel minores. Secundò id ipsum quod experimur in theure non totum fit per corporalem diffusionem, sed per qualitates totum aerem inficientes. De reliquo quis intelligat in minutissimo spatio nostræ pupillæ ita congregari species maris, terræ, atque integri Emispherij, & singularum particularum cuiuslibet ex his obiectis, quin hæ species sint accidentia penetrabilia in eodem subiecto, & non corpora, quæ singula fibi vindicent diuersum locum? Et idem dico de imaginibus illis

illis poenè infinitis, quæ as-
feruantur in facultate memo-
ratiua.

306 Sed quemadmodum
omnis error insignium philo-
sophorum continere solet ali-
quid veri, ità contingit in re
præsenti. Verū quippè aliqua-
tenus est omnem ferè altera-
tionem fieri cum motu locali.
Primò quia ferè semper fit cū
aliqua condensatione, vel ra-
refactione, in qua interuenit
motus localis, nec non cum
additamento leuitatis, vel gra-
uitatis, ex quibus oritur motus
localis; Et ideò Aristoteles re-
tinens antiquas notiones no-
minum desumptas ab effecti-
bus manifestissimis, explicat
primas qualitates, nec non
albedinem, nigredinem, &
alias

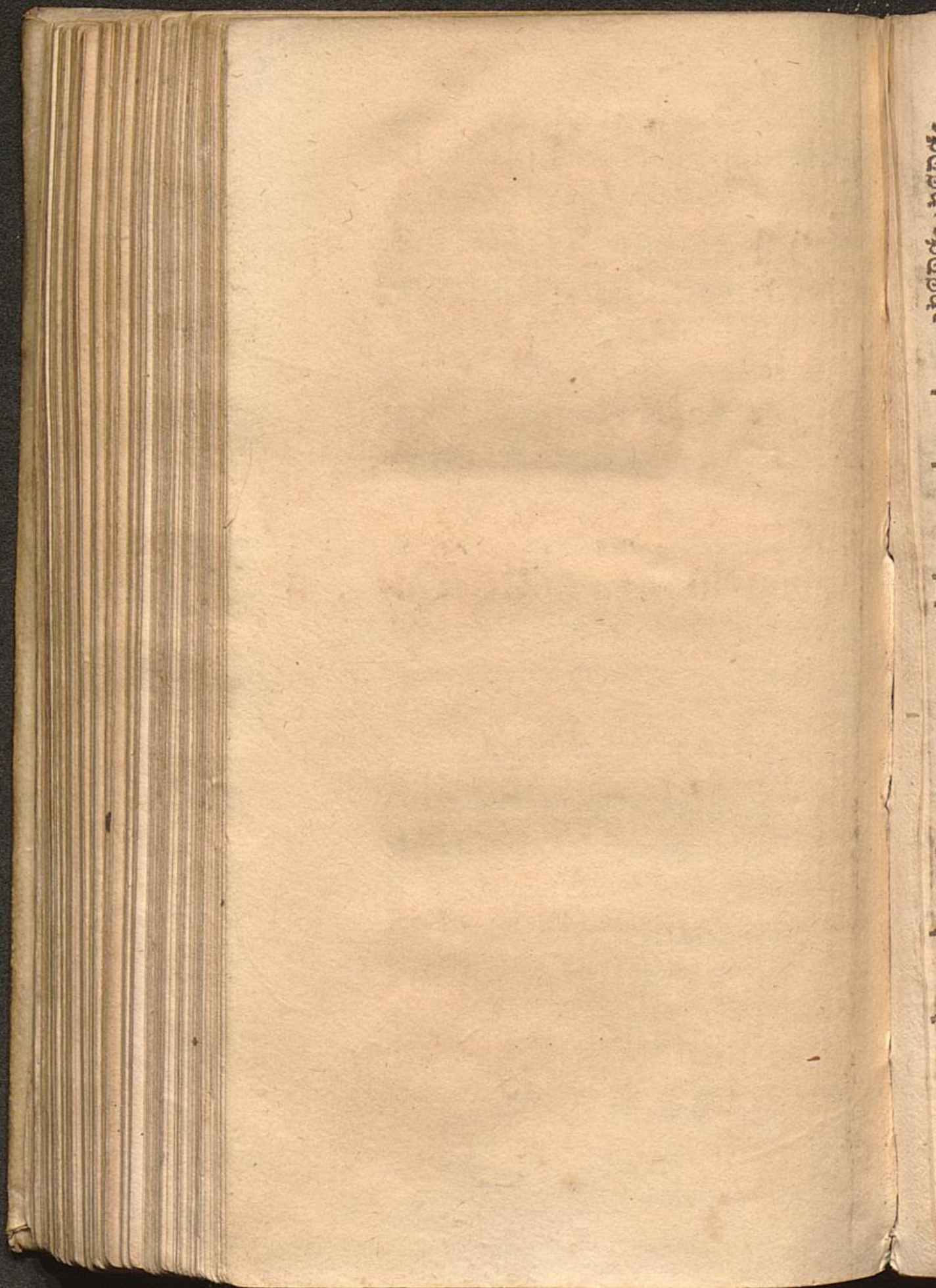
alias multas in ordine ad motum localem: vt earū qualitatum Aristotelicas descriptiones recolenti patebit. Nec est improbabile omnem alterationem esse in ordine ad locum, & figuram; & sic mutationē secundū locū esse principiū, & terminum omnis mutationis corporeæ, quod sæpè Aristoteles indicat. Nā & natura corporis vt sic, desumitur primò in ordine ad locum; & pro varietate specifica corporum assignatus est à natura diuersus locus.

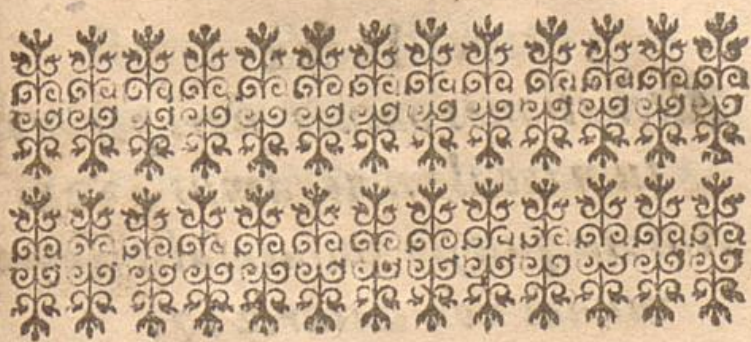
307 Secundò corpora maximè alterantia, veluti ignis, sunt illa quæ immittunt innumeras particulas intimè peruadētes totū passum; sic enim fit perfectior approximatio ad alte-

alterationem prærequisita. Sed
putare alterationē in hoc ipso
formaliter consistere, est simi-
lis error, ac si quis existimaret,
quia ad expugnationem Urbis
necessarius est ingressus mili-
tum intrā mœnia, in hoc ipso
sitam esse expugnationem, &
non potius in eo quod milites,
ingressi mœnia, operantur.
Quinetiam non omnes altera-
tiones prærequirit hanc im-
missionem corpusculorum, ut
constat non solum in illumina-
tione & in immessione specie-
rum intentionalium, sed etiā
quantum ex sensibus discerne-
re licet, in actionibus magneti-
cis ut potè quæ diutissimè du-
rant sine vlla imminutione
corporis agentis.

F I N I S.

ed
fo
ni-
et,
ois
li-
fo
&
es,
r.
ra
n-
vt
la
e-
iā
ne
ri-
u-
u

INDEX

RERVM NOTABILIVM.

Numerus indicat Conclusionem.

A

A Cidentia quæ remanent in Eucharistia non sunt purè intentionalia. num. 268.

Actiones exteriores cur explicentur in Confessione. III.

Additio non necessaria verborum non semper vitiat Sacramentum. 84.

a

Al.

• *valida* Index

- mentis quatenus liceat. 85.*
Ceremonia definitur. 5.
*Cognitio nō est indifferens ad sua
obiecta. 23.*
*Cōditionata forma in sacramētis,
quatenus, & cur liceat. 117.*
*Conditiones validē appositae sa-
cramentis quales sint. 119.*
*Præterite, & præsentis non
semper validē apponūtur. 120.*
*Regula uniuersalis pro talibus
conditionibus. 123.*
*Cōfirmatio quomodo possit à sim-
plici Sacerdote administrari:
71.*
*Conuersio per quid constituatur.
254. terminus ad quem non
debet succedere in omne mu-
nus termini à quo 257.*
*Corruptio verborum quatenus li-
ceat. 82.*

De.

Rerum Notabilium.

D

D Esitio panis quomodo calli-
gatur ex verbis Christi.

239.

E

E Ns per accidens in quo sen-
su non recipiat definitio-
nem. 55.

Eucharistiae excellentia super
alia Sacramenta. 12.

F

F oelicitas cur nō possit iden-
tificari cum creatura felici
173. Fœlicitas propria non de-
buit posse communicari rebus
cognoscitiuis materialibus.

183. Fœlicitas supernaturalis

a 3 de-

Index

debut posse communicari entibus intellectualibus. 184.

Forma substantialis datur de nouo. 291. in quo sensu non fiat ex nihilo. 277.

G

G Ratia quandonam consecratur in Sacramētis. 219.

Non confertur in tempore indeterminato. 220. Non incipit extrinsecè. 230. Incipit in instanti intrinsecò Sacramenti. 233. Non expectat morulam post enunciatam propositionē. 236.

Græcorum ordinatio est valida. 74.

Iu-

Rerum Notabilium.

I

Indeterminatum non datur à parte rei, sed dicit talem modum tēdendi cognitionis. 220.

Innouatio vocum quatenus permittatur. 1.

Institutio linguę non includitur, sed pręsens opinio de significatione vocum. 51.

Institutio generalis externa quomodo includatur in Sacramētis. 40.

Intentio ministri, vel relatio ad illam includitur in Sacramētis. 45. Etiam si sit peccaminosa, sed non est propria locutio Dei. 48. Intētio ministri qualis esse debeat. 47. Cur Deus illam requisierit in Sacramētis. 94. Intentio Dei de

a 4 dando

Index

dando effectu Sacramenti non
includitur. 45.

Intellectus, & voluntas conna-
turalius eleuantur per quali-
tatem intrinsecam. 190. pos-
sunt tamen eleuari de poten-
tia absoluta per decretum ex-
trinsecum. 191.

Intrinsecè, & extrinsecè impor-
tari, quid sit. 27. Regula ad
hec duo discernenda. 28. &c.
Assignantur ea quæ includun-
tur intrinsecè in Sacramentis.
35. &c.

Iteratio Sacramentorum quate-
nus liceat. 96.

Iudei in quonam fuerint potio-
ris conditionis quàm ceteræ
gentes. 164.

Ma-

Rerum Notabilium.

M

Materia, & forma assignatur à Concilio non in rigore philosophico. 47. Materia, & Forma Sacramentorum non possunt mutari ab Ecclesia. 65. In aliquo tamen sensu possunt mutari. 70.

Materia panis eadem numero reproducitur recedente Corpore Christi. 259.

Martyrium si confert gratiam prout completum, confert ex opere operato. 145. Non est tamen Sacramentum. 13.

Matrimonium quomodo contineat ceremonias, etiam si sit clandestinum. 7. Eius materia, & forma quanam sit. 60. Quid dicendum in casu, in quo simul

a s tem.

Index

tempore ambo consentiunt. 65
Eius impedimenta dirimentia
à sola Ecclesia constituuntur.
72.

Mensura communis quibus re-
bus propriè conueniat. 133.

Meritum quomodo augeatur
sine noua libertate. 109.

Miracula patrata per virgam
Moyſis prouenerunt intrinsecè
ex ipsa virga. 200. Non solent
feri à Deo quin manifestentur
hominibus. 247.

Motus in corpore humano quo-
modo imperentur. 103.

Mutatio substantialis in Sacra-
mentis quomodo intelligenda.
76. *Mutatio in verbis quate-*
nus liceat. 78.

Obli-

Rerum Notabilium.

O

Obligatio radicalis non ponitur sine voluntate se obligandi. 89. Obligari Deum per ius aliquod increatum absurdius est, quàm per ius creatum. 44.

Obliquum non concipitur sine recto. 36.

Opus operatum, & opus operantis, quid significant. 145.

Opera artis quid requirant in addiscendo, & quid in exequendo. 105.

Ordinatio Græcorum est valida. 74.

a 6

Pa-

Index

Promissio Dei externa non obligat Deum moraliter. 42.

Procurator quomodo obliget mandantem. 98. quomodo in hoc evitetur circulus vitiosus. 99.

Q

*Q*ualitas physicè influens in gratiam non datur. 205.

R

*R*ectum, & obliquum in nominibus unde proveniant. 17.

Reduplicatio non substituitur pure apprehensioni. 25.

Relatio iuvat ad scientiam. 17.

Replicatio Corporis Christi est æquivalenter nova productio. 253.

Sa-

Rerum Notabilium .

S

Sacerdos quomodo impediri
possit quin absoluat, non au-
tem quin consecret validè. 67.

Sacramentum quid significet. 2.

Eius definitio, prout à Theolo-
gis accipitur. 4. Non includit
Ensratiōis. 55.

Sacramenta noua conferunt gra-
tiam ex opere operato. 146.

Vetera ex opere operantis .
ibid. Hęc sunt egena, & va-

cua. 147. non sunt causę mo-
rales gratię. 111. Nec merę

Conditiones. 152. Sacramenta

noua non sunt causę gratię
per efficientiam physicam pro-

priè dictam. 205. Nec sunt

causę morales gratię. 212. Sūt

tamen causę physicae, sed non

in.

Index

- influentes.* 215. *Sacramentum*
Pœnitentię non perficitur per
solam vocem Absoluo. 237.
Sacrificium Missę nō est Sacra-
mentum. 9.
Sensus quomodo non possint falli.
271. quomodo dicantur falli in
Eucharistia 273.
Sensationes fiunt mediantibus
speciebus. 280. *Nō omnes sen-*
sationes sunt tactiones. 289.
Somnia à qua potētia. fiant. 284.
Substantia corporea spoliata ac-
cidentibus naturaliter desinit.
250.
Successiva habēt essentialiter in-
stans terminatiuum intrinse-
cum. 233.
Sumptio Eucharistie non est Sa-
cramentum, nec eius pars. 10.
Symbolum non est de Essentia Sa-
cramenti. 14. *Conueniens ta-*
men

Rerum Notabilium.

men hoc fuit in Sacramentis.

15.

Sympathia inter potentias materiales, & spirituales datur in homine. 108.

T

T Estamentum vetus in quo differat à Nouo. 166.

V

V Erba quando nam adhibeantur, ut coere moni g. 6;
Voces articulatae cur habeant rationem formae in Sacramentis: 58.

Voluntas quomodo imperet motus de quibus nescimus reddere rationem. 23.

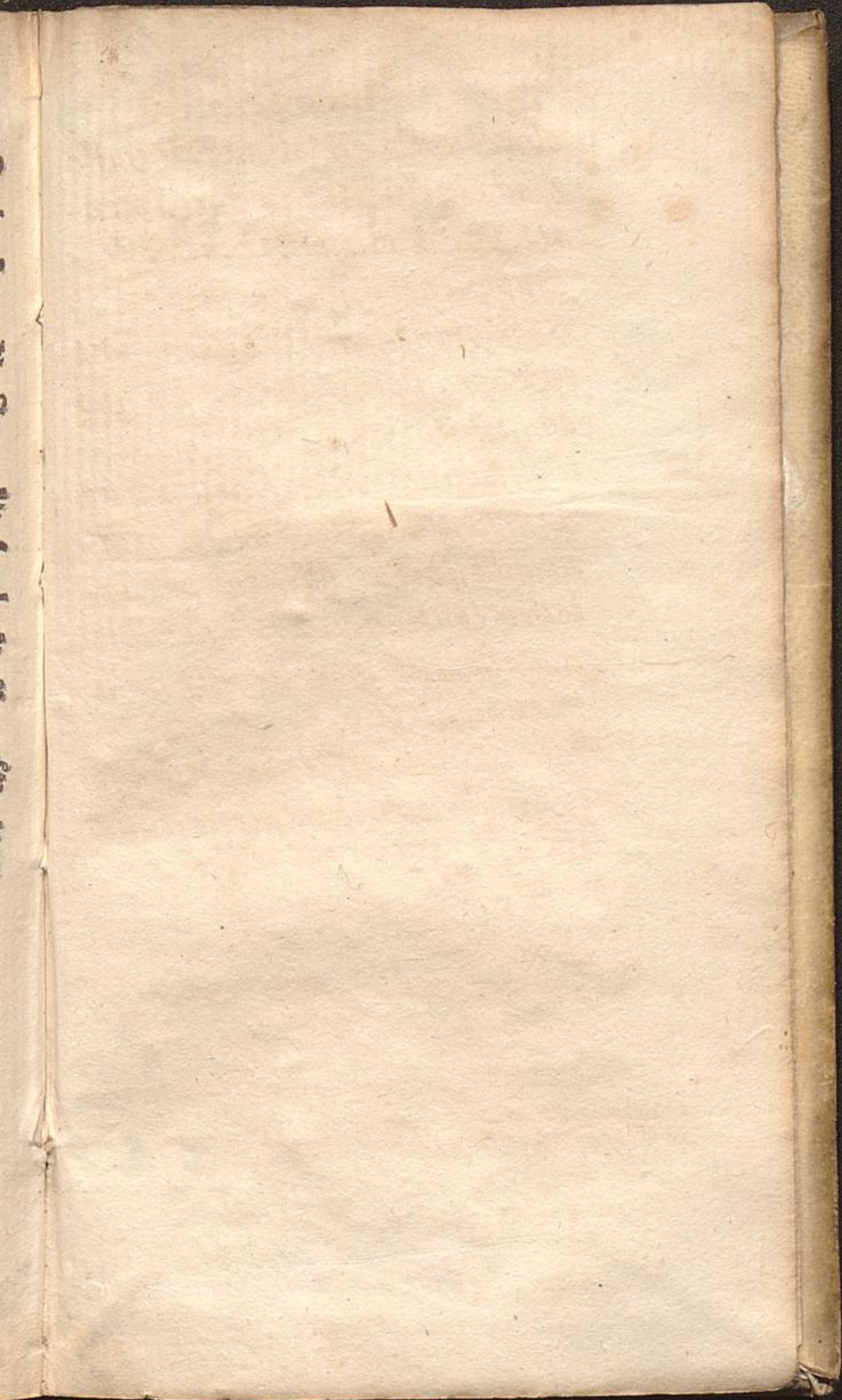
Volitio non est indifferens ad suum obiectum.

Index

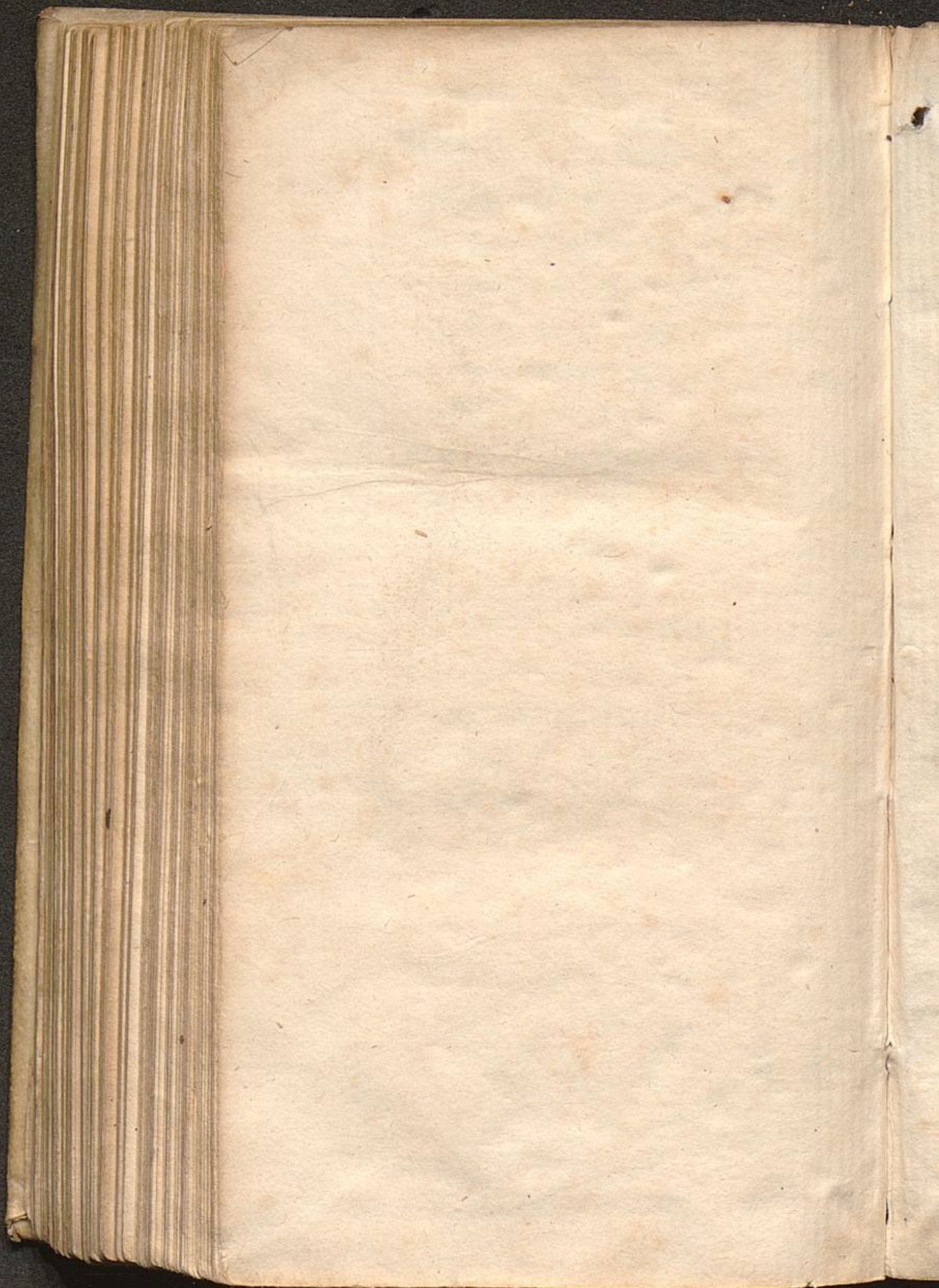
obiectum. 24. Volitiona Dei nullo modo includitur in Sacramentis. 39. Volitiones mutuò se supponentes sunt inefficaces. 63. Voluntas virtualis sufficit in Sacramentis. 102. In quo consistat. 103.

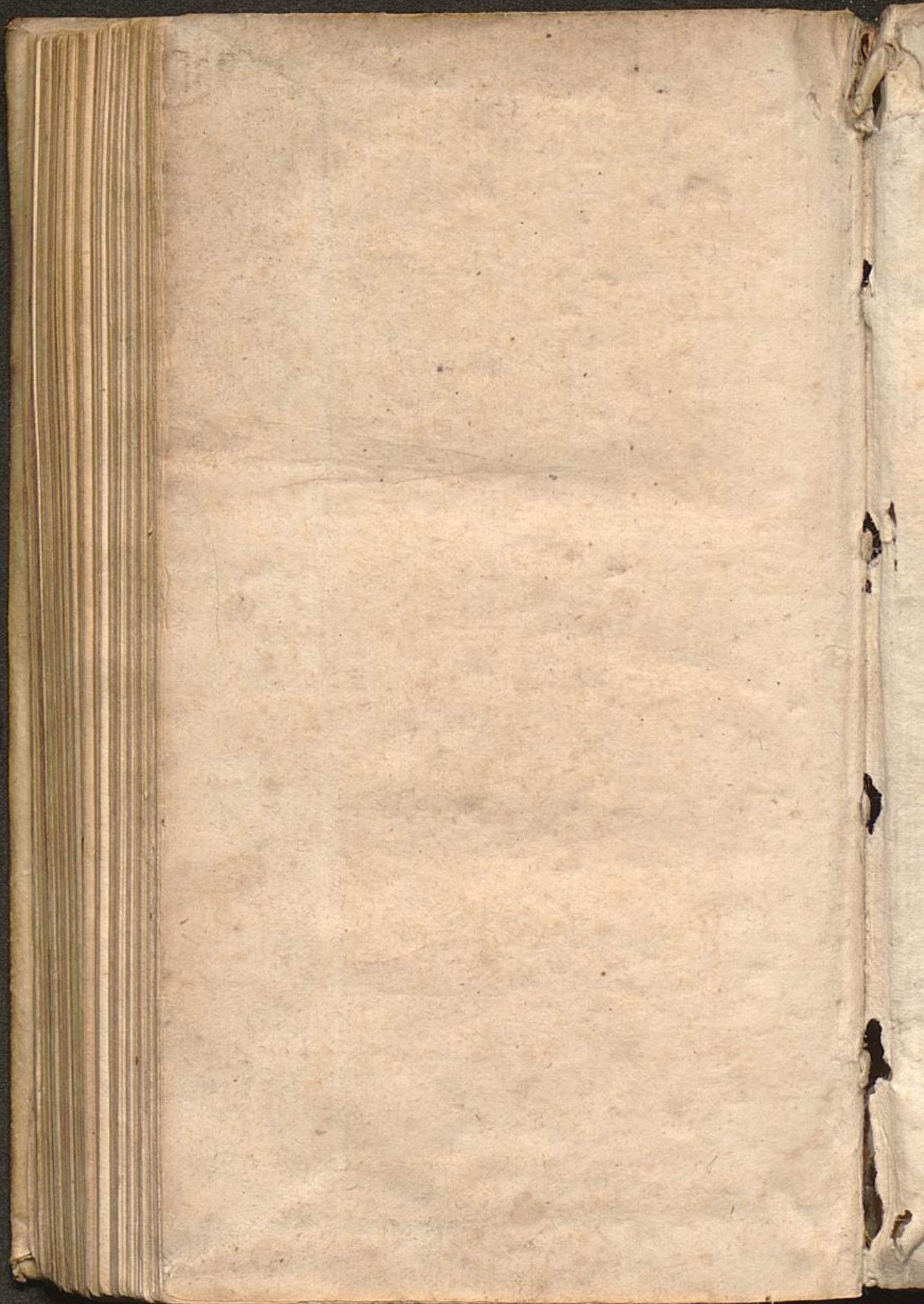
Volitionum contrariarum quæ nam præualeat. 126. In ordine ad effectus physicos præualet executiua. 127. In ordine ad effectus morales quæ nam præualeat. 129.

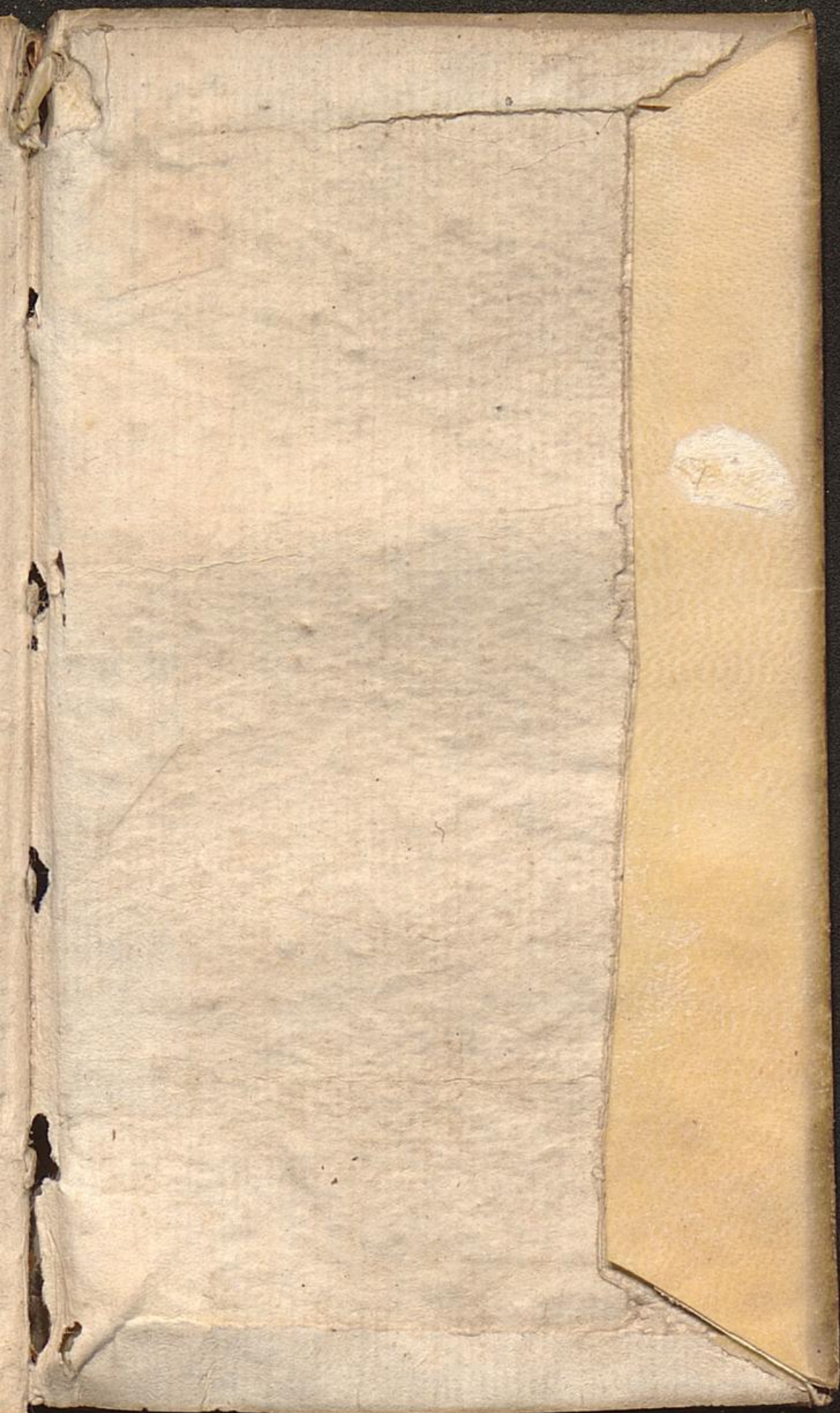
Votum quando nã teneat, etiam si præcesserit voluntas irritans illud. 141.

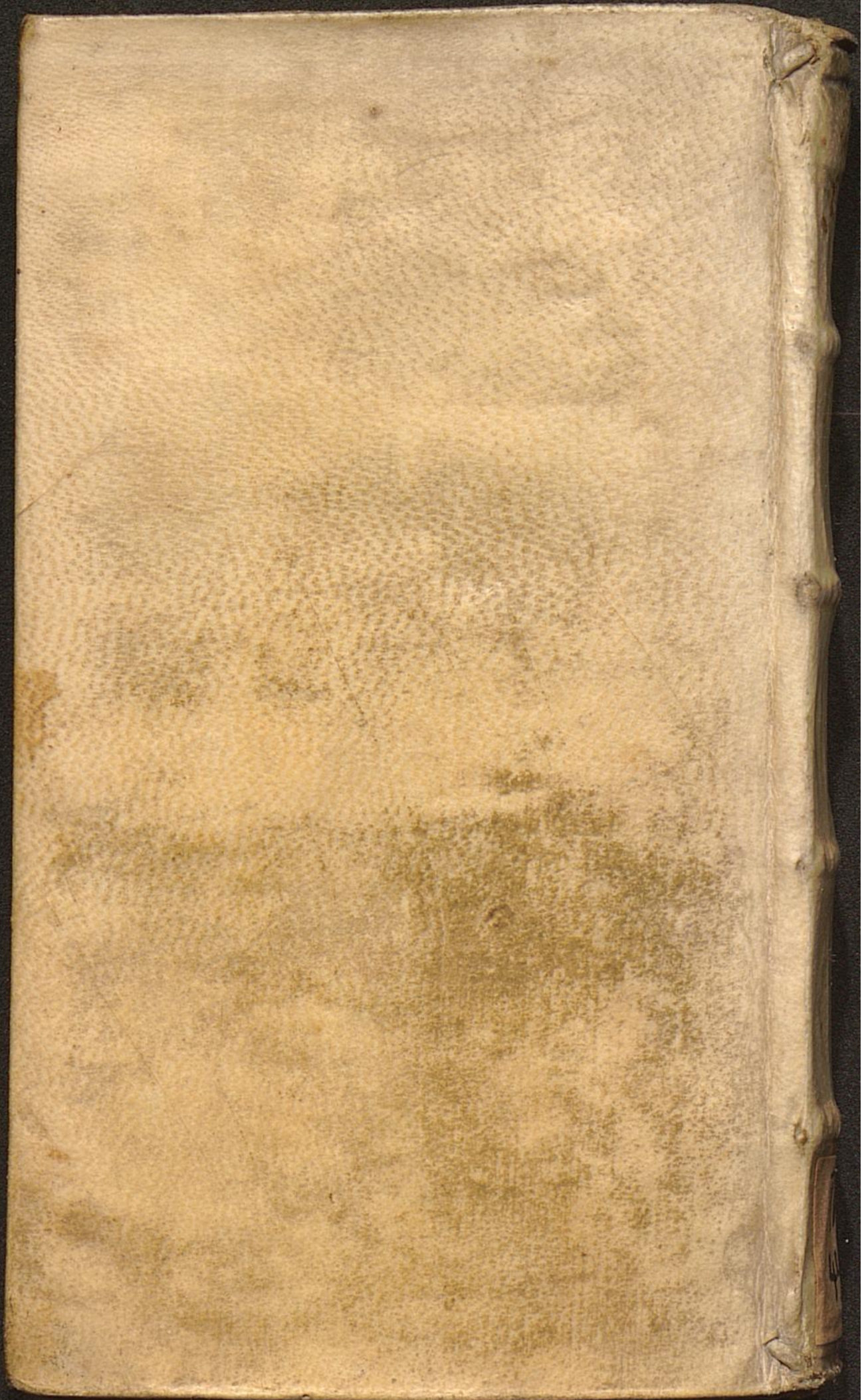

卷之四

Gloria
De Maria:
De

Thomae

Th
443